

NL

NL

NL

EUROPESE COMMISSIE

Brussel, 9.11.2010
COM(2010) 660 definitief

**MEDEDELING VAN DE COMMISSIE
AAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD**

Uitbreidingsstrategie en voornaamste uitdagingen 2010-2011

{SEC(2010) 1326}
{SEC(2010) 1327}
{SEC(2010) 1328}
{SEC(2010) 1329}
{SEC(2010) 1330}
{SEC(2010) 1331}
{SEC(2010) 1332}
{SEC(2010) 1334}
{SEC(2010) 1335}

**MEDEDELING VAN DE COMMISSIE
AAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD**

Uitbreidingsstrategie en voornaamste uitdagingen 2010-2011

1. INLEIDING

Het uitbreidingsproces van de EU heeft een nieuwe impuls gekregen sinds de Commissie de laatste voortgangsverslagen heeft goedgekeurd, hoewel de Unie ook voor veel andere uitdagingen staat. Met het Verdrag van Lissabon kan de EU haar uitbreidingsagenda voortzetten en tegelijkertijd de vaart houden in de Europese integratie.

De onderhandelingen met Kroatië bevinden zich in de laatste fase, waardoor alle uitbreidingslanden kunnen zien dat toetreding daadwerkelijk mogelijk is, mits aan alle voorwaarden wordt voldaan. Servië heeft het lidmaatschap aangevraagd. De Commissie heeft haar adviezen over de aanvragen van Montenegro en Albanië vandaag gepresenteerd. In juli zijn de toetredingsonderhandelingen met IJsland geopend. In de onderhandelingen met Turkije zijn nieuwe hoofdstukken geopend en het land is begonnen met een grondige herziening van de grondwet, waardoor die dichterbij de Europese normen zal komen. Het proces van visumliberalisering voor de Westelijke Balkan is vooruitgegaan. Er zijn aanzienlijke doorbraken bereikt in slepende bilaterale geschillen tussen Slovenië en Kroatië en een dialoog tussen Servië en Kosovo¹ wordt voorbereid. Er zijn vorderingen gemaakt wat betreft de verzoening tussen de bevolkingsgroepen na afloop van het conflict en de landen beginnen zelf meer verantwoordelijkheid te nemen voor hun regionale samenwerking.

Veel uitdagingen resten echter nog. In sommige uitbreidingslanden is het tempo van de hervormingen afgenomen. Allen moeten zich concentreren op goed bestuur, verbetering van de rechtsstaat, snellere economische hervormingen en uitbreiding van de capaciteit om het acquis over te nemen en uit te voeren. De waarborging van de vrijheid van meningsuiting is in veel landen reden tot bezorgdheid. Verschillende complexe problemen moeten nog worden opgelost, zoals goed bestuur in Bosnië en Herzegovina en de kwestie rond de naam van de Voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië. Sommige bilaterale vraagstukken zijn nog niet opgelost en de regionale samenwerking wordt belemmerd door geschillen over de status van Kosovo. De onderhandelingen over een alomvattende regeling van de kwestie- Cyprus zijn vooruitgegaan, maar nog niet afgerond.

De inzet van de EU voor het uitbreidingsproces weerspiegelt de overtuiging van de lidstaten dat de uitbreiding in het belang is van zowel de Unie als de kandidaat-lidstaten. Deze boodschap moet duidelijk worden uitgedragen en uitgelegd aan het publiek om de kennis over en de steun voor de uitbreiding te vergroten. Het uitbreidingsproces van de EU draagt bij tot stabiliteit in Europa en veiligheid en welzijn voor de burgers. Het vormt een unieke stimulans voor politieke en economische hervormingen in de uitbreidingslanden. Het is in het belang van zowel de EU als de uitbreidingslanden om moeilijke onderhandelingshoofdstukken in een vroeg stadium van het proces te openen. Door dit proces komen de uitbreidingslanden op alle

¹ Volgens Resolutie 1244/99 van de VN-Veiligheidsraad.

terreinen van de EU-verdragen dichter bij de Europese normen, wat de EU helpt om haar eigen doelstellingen te verwezenlijken. Op dit moment hebben die doelstellingen betrekking op de aanpak van de economische crisis en het economische bestuur, het herstel van de groei voor werkgelegenheid via de hervormingsagenda voor 2020, de veiligheid in de EU vergroten en mondiaal gezien gewicht in de schaal leggen. Het werkprogramma van de Commissie voor 2011 omvat een aantal initiatieven om aan deze doelstellingen te werken.

De uitbreiding moet geloofwaardig blijven voor alle betrokken partijen. Potentiële kandidaat-lidstaten en hun burgers moeten een duidelijk toetredingsperspectief hebben zodra aan de voorwaarden is voldaan en zij moeten gedurende het hele proces concrete resultaten kunnen zien. De lidstaten en de publieke opinie in de EU moeten ervan overtuigd zijn dat nieuwe toetredingen goed worden voorbereid door middel van strenge voorwaarden. Een succesvolle uitbreiding vergt duidelijke politieke inzet van alle betrokkenen. De hernieuwde consensus over de uitbreiding, zoals vastgesteld door de Europese Raad van december 2006, blijft het kader voor de verwezenlijking van deze doelstellingen. Dit beleid is gebaseerd op de beginselen van consolidatie van verbintenissen, eerlijke en strenge voorwaarden en goede communicatie met de burger, in combinatie met de capaciteit van de EU om nieuwe leden te integreren.

Het uitbreidingsproces biedt mechanismen en stimulansen om de uitbreidingslanden aan te moedigen om samen met de EU te werken aan gemeenschappelijke doelstellingen, wat op termijn uitmondt in lidmaatschap. Naarmate het economische bestuur binnen de EU wordt versterkt, wordt ook de economische dialoog met de uitbreidingslanden geïntensiveerd, waardoor wij ons samen kunnen richten op het creëren van werkgelegenheid en de crisis achter ons kunnen laten. Het concurrentievermogen van de EU profiteert van nauwere integratie met landen die een aantal comparatieve voordelen hebben. Dit is een blijvend voordeel van de vijfde uitbreidingsronde, waarmee het aantal lidstaten van de EU tussen 2004 en 2007 steeg van 15 naar 27. Tussen 1998 en 2008 verdrievoudigde de handel tussen de oude en de nieuwe lidstaten van ongeveer 150 miljard tot 450 miljard euro. Dankzij het uitbreidingsproces beschikte de EU over voldoende financiële middelen om waar nodig samen met de internationale financiële instellingen op te treden en de economische stabiliteit tijdens de crisis te bewaren. Het midden- en kleinbedrijf, dat goed is voor twee derde van de nieuwe banen in de particuliere sector in de EU en innovatie sterk stimuleert, profiteert van een grotere interne markt en is een belangrijke doelgroep voor pretoetredingssteun.

Dankzij nauwere integratie via het uitbreidingsproces kan de EU haar doelstellingen verwezenlijken op een aantal terreinen die cruciaal zijn voor economisch herstel en duurzame groei, zoals energie, vervoer, milieubescherming en de aanpak van de klimaatverandering. De landen van de Westelijke Balkan worden volledig omgeven door lidstaten. Turkije grenst zowel over land als via de zee aan de Europese Unie. De aanleg van trans-Europese vervoerscorridors, de diversificatie van energiebronnen, het verzachten van en aanpassen aan de gevolgen van de klimaatverandering en de vermindering van grensoverschrijdende lucht- en watervervuiling zijn EU-doelstellingen waarvoor maximale inzet van de uitbreidingslanden noodzakelijk is.

Ook de uitbreidingslanden profiteren van vooruitgang op deze terreinen. Het vooruitzicht op toetreding stimuleert hen om voorrang te geven aan de doelstellingen die zij delen met de EU. Hierbij krijgen zij praktische steun in de vorm van subsidies van het instrument voor pretoetredingssteun (IPA) en leningen van de Europese Investeringsbank en andere

internationale financiële instellingen, waarvoor het IPA als hefboom fungeert. De kandidaat-lidstaat die het meest recent met toetredingsonderhandelingen is begonnen, IJsland, is wereldleider op het gebied van verschillende vormen van hernieuwbare energie en kan veel bijdragen aan de innovatie-inspanningen van de EU op dit terrein en andere hoogtechnologische gebieden.

Meer veiligheid in Europa staat hoog op de agenda van de EU, zoals vastgesteld in het programma van Stockholm. De uitbreidingslanden moeten het acquis van de Unie overnemen en aantonen dat zij over voldoende capaciteit beschikken om het volledig ten uitvoer te leggen. Daarom heeft de Commissie haar inspanningen verdubbeld om de uitbreidingslanden te helpen georganiseerde misdaad en corruptie te voorkomen en aan te pakken en hun wetshandhavingscapaciteit te versterken. Openbaar aanklagers, rechters en andere deskundigen op het gebied van wetshandhaving, grensbeheer en migratie uit de EU helpen nu hun tegenhangers in de uitbreidingslanden door hun expertise te delen en de vorderingen te toetsen. De mate waarin voldaan wordt aan de criteria, bepaalt het tempo waarin een kandidaat-lidstaat tijdens de toetredingsonderhandelingen vooruitgang boekt op weg naar het EU-lidmaatschap. Daarvoor moeten overtuigende resultaten worden geboekt wat betreft onafhankelijke en doeltreffende rechtsbedeling.

De ervaringen met het afschaffen van de visumplicht voor de landen van de Westelijke Balkan tonen aan hoeveel kan worden bereikt door strenge voorwaarden te koppelen aan specifieke voordelen die verband houden met vooruitgang op weg naar EU-lidmaatschap. Ook blijkt hieruit het belang van voortdurende inspanningen van de betrokken regeringen om ervoor te zorgen dat de beperkingen en voorwaarden met betrekking tot vrijer personenverkeer worden gerespecteerd.

Met het Verdrag van Lissabon heeft de EU zichzelf de mogelijkheden gegeven om wereldwijd meer gewicht in de schaal te leggen. De rol van de EU in de goedkeuring van de resolutie van de algemene vergadering van de Verenigde Naties inzake Kosovo is daar een goed voorbeeld van. Nu opkomende landen een steeds grotere rol op het wereldtoneel spelen, krijgt de EU dankzij de uitbreiding meer gewicht en heeft zij meer invloed in internationale fora. De vijfde uitbreidingsronde gaf een nieuwe impuls aan de betrekkingen van de EU met de buurlanden in het oosten en zuiden, wat leidde tot de verkenning van nieuwe initiatieven in de regio's rond de Oostzee en de Zwarte Zee. Met het toetredingsproces van de landen op de Westelijke Balkan en Turkije wint de EU nog meer aan belang en invloed in de gebieden rond de Middellandse Zee en de Zwarte Zee en langs de Donau. Als de rol van Turkije in de eigen regio zich parallel aan het toetredingsproces en in overleg met de EU ontwikkelt, kunnen beide partijen een grote rol spelen in mondiale vraagstukken, vooral in het Midden-Oosten en de zuidelijke Kaukasus. Door samen te werken kunnen de EU en Turkije de continuïteit van de energievoorziening veiligstellen, regionale conflicten aanpakken en etnische en religieuze geschillen voorkomen. IJsland en de EU kunnen samen een belangrijke rol spelen in de aanpak van maritieme vraagstukken en vraagstukken op het gebied van energie, milieu en veiligheid in het noordpoolgebied. Dergelijke synergie kan alleen optimaal worden benut als alle partijen zich inzetten voor een geloofwaardige uitbreidingsstrategie.

Het gewicht van de EU in de wereld hangt ook in grote mate af van de aantrekkelijkheid van haar regelgevingsmodel. De kracht van de interne markt en de overname van Europese normen en standaarden door landen in de hele wereld vormen een grote stimulans voor de handel, investeringen en groei. Met de Single Market Act wil de Commissie veel resterende

knelpunten wegwerken en nieuw groeipotentieel aanboren. Via het uitbreidingsproces zullen de uitbreidingslanden het acquis geleidelijk overnemen, waardoor het gebied waar dezelfde normen gelden, groter wordt. Dit moet leiden tot meer investeringen, innovatie en sociale cohesie en het regelgevingsmodel van de EU aantrekkelijker maken voor de buurlanden en het bredere internationale systeem.

In het uitbreidingsproces staat veel op het spel, zowel voor de EU als voor de kandidaat-lidstaten. Tegelijkertijd wordt de publieke perceptie van het belang van deze agenda negatief beïnvloed door dagelijkse beslommingen die dringender lijken. Het pakket voortgangsverslagen van dit jaar, met de bijbehorende conclusies en aanbevelingen, toont aan dat het uitbreidingsproces een deel is van het antwoord op veel van de vragen van onze burgers, zowel wat betreft het voorkómen en aanpakken van georganiseerde misdaad en corruptie als het creëren van groei en werkgelegenheid. De Europese instellingen en de lidstaten moeten samen werken aan meer kennis van en steun voor het uitbreidingsproces en uitleggen hoe de uitbreiding ons helpt om onze gemeenschappelijke doelstellingen te verwezenlijken. Door van verdere uitbreiding een succes te maken, zal de EU beter in staat zijn de vele andere uitdagingen waar zij voor staat het hoofd te bieden.

2. BELANGRIJKSTE UITDAGINGEN

2.1. De economische crisis te boven komen

Alle uitbreidingslanden zijn getroffen door de economische crisis, maar de mate waarin varieerde naargelang van de economische structuur van het land. Albanië, Kosovo en de Voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië werden het minst getroffen, omdat zij minder afhankelijk zijn van de export en hun binnenlandse markt overeind bleef. Kroatië, Servië en Turkije zijn meer geïntegreerd in de wereldmarkt en werden zwaar getroffen. Montenegro werd zwaar getroffen doordat het land sterk afhankelijk is van externe financiering en een klein aantal sectoren. In Bosnië en Herzegovina werd het effect van de crisis verergerd door het procyclische begrotingsbeleid, met een groot aandeel van subsidies en sociale overdrachten.

In 2010 waren er bescheiden tekenen van herstel op de Westelijke Balkan. De binnenlandse vraag is nog steeds zwak door de strenge kredietvoorwaarden en de aanhoudende werkloosheid. Turkije herstelt goed en kent een flink groeipercentage doordat het land de vruchten plukt van de begrotingsconsolidatie en de herstructurering van de bancaire sector aan het begin van deze eeuw. IJsland kampt nog steeds met de gevolgen van de wereldwijde financiële crisis en de instorting van zijn bancaire stelsel.

In een aantal landen staan de overheidsfinanciën nog steeds onder druk. Hoewel de staatsschuld in het algemeen relatief laag is, waren de uitbreidingslanden, met uitzondering van Turkije, door de begrotingsexpansie tijdens de periode van hoogconjunctuur kwetsbaarder voor de mondiale financiële crisis. De meeste landen van de Westelijke Balkan hadden te weinig budgettaire bewegingsruimte en capaciteit om met overheidsuitgaven het herstel van de crisis te stimuleren. In deze landen wordt nu een strakker begrotingsbeleid gevoerd en wordt getracht de begroting weer in evenwicht te brengen. Dit kon echter niet voorkomen dat het begrotingstekort verder opliep. IJsland, Servië, Kosovo en Bosnië en Herzegovina hebben gebruik gemaakt van steun van het IMF.

De EU heeft samen met de internationale financiële instellingen geholpen om de impact van de crisis te verzachten. IPA-steun werd geherprogrammeerd ter ondersteuning van investeringen in infrastructuur en concurrentievermogen. Sommige landen kregen begrotingssteun en macrofinanciële bijstand. Het investeringskader voor de Westelijke Balkan speelt een belangrijke rol in het mobiliseren van middelen voor grote infrastructuurprojecten (zie punt 3).

Voor duurzame groei en reële convergentie zijn verdere structurele hervormingen en prudent begrotingsbeleid noodzakelijk. Het binnenlandse groeipotentieel moet effectiever worden benut om de productiecapaciteit, de werkgelegenheid en het concurrentievermogen te vergroten. Meer binnenlandse en buitenlandse investeringen zijn nu nodig voor volledig nieuwe projecten, met name activiteiten die zijn gericht op de export. Hierdoor zullen de output en de productiviteit toenemen, wat leidt tot meer werkgelegenheid en een gezonde handelsbalans. Ook kunnen de aanhoudende sociale problemen in de regio dan beter worden aangepakt.

Om de binnenlandse en buitenlandse investeringen te stimuleren, moeten de regeringen het ondernemingsklimaat verbeteren. Daartoe moeten de doelmatigheid van het openbaar bestuur en de onafhankelijkheid van justitie worden vergroot, moeten niet-officiële handelsbarrières worden afgeschaft en moet de rechtsstaat worden versterkt. Een goed functionerende regionale markt binnen de Midden-Europese vrijhandelsovereenkomst (CEFTA) en verdere aanpassing aan het acquis zijn belangrijk om investeringen aan te trekken. De geplande liberalisering van de handel in landbouwproducten en diensten in de hele regio en de openstelling van de markten voor overheidsopdrachten zullen het groeipotentieel van de regio verder doen toenemen.

Degelijke en gezonde overheidsfinanciën zijn cruciaal voor de uitbreidingslanden. Dit is ook een belangrijk aspect van de voorbereiding op EU-lidmaatschap. De recente ervaring heeft aangetoond dat de Europese economieën sterk onderling afhankelijk zijn en dat zelfs grote onevenwichtigheden in een kleine economie destabiliserend kunnen werken.

De Commissie zal de pretoetredingsinstrumenten en het economische toezicht ten volle blijven benutten om toe te zien op de economische en begrotingsresultaten van de uitbreidingslanden. De EU onderhoudt met de kandidaat-lidstaten een regelmatige dialoog waarbij deze worden geïntroduceerd in het systeem voor de coördinatie van en het toezicht op het economische beleid binnen de EU. Voor de potentiële kandidaat-lidstaten is een vergelijkbaar proces ontwikkeld. Ook de economische dialoog tussen de Commissie en de uitbreidingslanden in het kader van de associatieovereenkomsten wordt gebruikt voor het toezicht op het economische beleid.

Momenteel worden stappen gezet om economisch goed bestuur binnen de EU te bevorderen. Zodra deze versterkte coördinatie op macro-economisch, structureel en begrotingsgebied volledig ontwikkeld en geformaliseerd is, zal de Commissie nagaan hoe sommige bepalingen ook op de uitbreidingslanden kunnen worden toegepast.

Naast dialoog en toezicht verleent de EU actief steun aan de inspanningen van de uitbreidingslanden met betrekking tot economisch herstel, macro-economische stabilisatie en begrotingsconsolidatie. Er wordt aanzienlijke IPA-steun verleend ter verbetering van het

beheer van de overheidsfinanciën, de verbetering van de kwaliteit van statistieken en de versterking van het toezicht op de bancaire sector.

Het uitbreidingsproces draagt bij tot de doelstellingen van de strategie "Europa 2020" door het gebied waar het regelgevingskader van de EU van toepassing is, groter te maken en door nieuwe handelsmogelijkheden te creëren. De Commissie verheugt zich over het voornemen van veel uitbreidingslanden om de strategie Europa 2020 in hun nationale hervormingsprioriteiten tot uitdrukking te brengen. De Commissie zal de uitbreidingslanden betrekken bij initiatieven op EU-niveau om slimme, duurzame en inclusieve groei, veel werkgelegenheid, hoge productiviteit en sterke sociale cohesie te bereiken. Op het gebied van onderwijs zal de Commissie bekijken of het mogelijk is om alle uitbreidingslanden op te nemen in het kader voor "Onderwijs en opleiding 2020" en hen te betrekken bij activiteiten voor peer learning².

De uitbreidingslanden beginnen initiatieven in regionaal verband te nemen, waarbij ze gezamenlijk de vorderingen kunnen evalueren en regiospecifieke doelstellingen kunnen formuleren. De Small Business Act for Europe, een pakket maatregelen om het ondernemingsklimaat voor kleine en middelgrote ondernemingen te verbeteren, is een voorbeeld van een dergelijk initiatief. De Commissie zal de regionale samenwerkingsraad voorstellen om platforms voor dialoog en intercollegiale toetsing op te zetten op andere terreinen die verband houden met de prioriteiten van Europa 2020. Ook bij het programmeren van de IPA-steun zal de Commissie rekening houden met de prioriteiten van de strategie Europa 2020.

2.2. *Sociale integratie*

De economische crisis heeft een negatieve invloed gehad op de sociale voorzieningen in de uitbreidingslanden. Met name kwetsbare groepen zoals minderheden, bevolkingsgroepen met een achterstand en mensen met een handicap, zijn getroffen. In de hele regio is sprake van hoge werkloosheid, met name onder jongeren, lage arbeidsparticipatie en veel armoede. Romazigeuners vormen een bijzonder kwetsbare minderheid: ze worden getroffen door armoede, discriminatie en segregatie bij de toegang tot onderwijs, werk, huisvesting en sociale diensten, waaronder gezondheidszorg. Een aanzienlijk aantal van hen is nog steeds niet geregistreerd bij de burgerlijke stand of heeft geen identiteitsdocumenten. Door de recente oorlogen leven velen nog steeds als binnenlandse ontheemden in vluchtelingenkampen.

De Commissie wil de uitbreidingslanden helpen de levensomstandigheden voor kwetsbare groepen te verbeteren, waaronder de sociale en economische integratie van Romazigeuners. De Commissie verstrekt daartoe aanzienlijke IPA-steun voor onderwijs en de versterking van sociale diensten en diensten voor arbeidsbemiddeling om mensen met een achterstand beter te integreren in de arbeidsmarkt. Ook wordt financiering verstrekt voor de verbetering van infrastructuur in nederzettingen van Romazigeuners. Deze steun zal worden uitgebreid om de levensomstandigheden in de landen die hier het meest mee te maken hebben, te verbeteren en hen te helpen problemen met betrekking tot sociale integratie breed aan te pakken. In Kroatië is al een gezamenlijk memorandum over integratie gesloten, dat een beleidskader op dit

² Kroatië, Turkije en IJsland nemen al deel aan het kader voor "Onderwijs en opleiding 2020".

terrein vormt. De uitbreidingslanden hebben enkele maatregelen getroffen om deze problemen aan te pakken, maar er moet meer worden gedaan. De Commissie moedigt hen aan armoede en sociale uitsluiting tegen te gaan, overeenkomstig de prioriteiten van de strategie Europa 2020 en beter gebruik te maken van de mogelijkheden in het kader van het Decennium voor de integratie van de Roma. De uitbreidingslanden zouden expliciete en ambitieuze doelen moeten vaststellen met betrekking tot werkgelegenheid, onderwijs en armoedebestrijding voor kansarme bevolkingsgroepen, met name Romazigeuners.

2.3. Versterking van de rechtsstaat en het openbaar bestuur

De versterking van de rechtsstaat, met name justitie en de bestrijding van georganiseerde misdaad en corruptie, is een cruciale taak voor veel uitbreidingslanden. Om vooruitgang te kunnen boeken in het toetredingsproces moeten zij concrete resultaten en blijvende verbeteringen van de rechtsstaat kunnen laten zien.

De hernieuwde consensus over de uitbreiding van 2006 pleit ervoor om vraagstukken met betrekking tot de rechtsstaat in een vroeg stadium van het toetredingsproces aan te pakken. De Commissie geeft veel prioriteit aan de aanpak van deze vraagstukken en gebruikt hier alle beschikbare instrumenten voor. Het gebruik van ijkpunten in de toetredingsonderhandelingen is een belangrijke katalysator voor hervormingen. De boodschap is duidelijk dat vraagstukken met betrekking tot de rechtsstaat voorafgaand aan toetreding serieus moeten zijn aangepakt. Het visumliberaliseringsproces bewijst de doeltreffendheid van een aanpak waarbij concrete, specifieke hervormingseisen worden gesteld, zodat de landen beter richting kunnen geven aan hun inspanningen. Intercollegiale toetsing en andere missies zijn geïntensiveerd, waarbij openbaar aanklagers, rechters en andere deskundigen op het gebied van wetshandhaving, grensbeheer en migratie uit de lidstaten rechtstreeks in contact worden gebracht met hun tegenhangers in de uitbreidingslanden. Meer samenwerking tussen politie en justitie binnen de regio, met de EU-lidstaten en met Europol, Eurojust en Frontex maakt het mogelijk om grensoverschrijdende misdaad voorafgaand aan toetreding aan te pakken.

In dit verband zal de Commissie haar werkzaamheden verder opvoeren en de dialoog over de rechtsstaat met kandidaat-lidstaten en potentiële kandidaat-lidstaten intensiveren. De landen moeten werken aan concrete, blijvende resultaten en een overtuigende en geloofwaardige staat van dienst opbouwen op het gebied van de bestrijding van georganiseerde misdaad en corruptie en de hervorming van het justitiële stelsel. Een stabiel wettelijk kader en de uitvoering daarvan zijn cruciaal. Het gebruik van intercollegiale toetsing en ijkpunten zal worden uitgebreid. De adviezen van de Commissie over de lidmaatschapsaanvragen van Montenegro en Albanië bevatten prioriteiten met betrekking tot de rechtsstaat.

De Commissie ziet nauwlettend toe op de vorderingen, met name via de gemeenschappelijke organen in het kader van de stabilisatie- en associatieovereenkomsten, interim-overeenkomsten en beoordelingsmissies. De resultaten van deze dialoog zijn verwerkt in de voortgangverslagen. De IPA-steun richt zich sterk op de rechtsstaat. TAIEX organiseert op dit gebied jaarlijks meer dan honderd opleidingsactiviteiten voor de uitbreidingslanden.

Wat betreft justitiële samenwerking zijn er de laatste tijd in verschillende landen van de Westelijke Balkan positieve ontwikkelingen geweest. Er zijn nieuwe bilaterale overeenkomsten gesloten inzake politieverwerking, met name tussen Servië en Albanië, wederzijdse juridische bijstand en wederzijdse tenuitvoerlegging van vonnissen in

strafrechtzaken. Kroatië en Servië zijn verdergegaan en hebben een overeenkomst getekend om onderdanen aan elkaar uit te leveren voor strafrechtzaken of de tenuitvoerlegging van gevangenisstraf in zaken in verband met corruptie en georganiseerde misdaad. De Commissie moedigt de andere landen in de regio aan dit voorbeeld te volgen. De justitiële samenwerking zou verder kunnen worden verbeterd door deze mogelijkheid uit te breiden tot alle vormen van ernstige misdaad, inclusief oorlogsmisdaden. De regionale samenwerkingsraad streeft naar betere samenwerking tussen de politie, het openbaar ministerie en justitie.

Een professioneel en politiek onafhankelijk ambtenarenapparaat is essentieel voor de rechtsstaat en beter bestuur. De hervorming van het openbaar bestuur is een prioriteit voor veel uitbreidingslanden, die veelal nog bezig zijn met staatsopbouw en zich in verschillende fasen bevinden. Om blijvend effect te hebben, moeten de hervormingen worden geïntegreerd in de bestaande structuren en rekening houden met de specifieke sociale en bestuursmatige context. De Commissie zal steun blijven verlenen voor de hervorming van het openbaar bestuur in de uitbreidingslanden, in nauwe samenwerking met SIGMA³.

2.4. Vrijheid van meningsuiting en persvrijheid

Vrijheid van meningsuiting en persvrijheid zijn een wezenlijk onderdeel van een democratisch systeem. In veel uitbreidingslanden blijft dit terrein een punt van zorg. In Turkije is de vrijheid van meningsuiting nog onvoldoende gewaarborgd in het wettelijke kader. In verschillende landen van de Westelijke Balkan worden journalisten nog steeds bedreigd en fysiek aangevallen. In sommige landen is laster nog steeds strafbaar of worden hiervoor buitensporig hoge boetes opgelegd. In verschillende landen is politieke inmenging in de media, waaronder in de publieke omroep, een probleem. De onafhankelijkheid van uitgeverij wordt ondermijnd door ontoelaatbare politieke en economische druk. Deze kwesties moeten dringend worden aangepakt door de betrokken landen.

De Commissie zal de vorderingen op dit terrein nauwlettend blijven volgen. Zij zal zich hierbij vooral richten op het wettelijke kader en de mate waarin dit overeenkomt met de Europese normen, met name wat betreft laster, de verantwoordelijkheid van de autoriteiten om alle gevallen van geweld tegen journalisten passend te bestraffen, de oprichting van zelfregulerende organen en hun bijdrage tot meer professionaliteit, de rol van de publieke omroep in een pluralistische democratie en grensoverschrijdende netwerken voor betere verslaggeving in de hele regio, zodat het wederzijdse begrip toeneemt. De Commissie zal in het voorjaar van 2011 een conferentie organiseren over de vrijheid van meningsuiting en de persvrijheid in de uitbreidingslanden, waarbij de vorderingen op deze gebieden zullen worden geïnventariseerd. In het kielzog van de conferentie zal waar nodig IPA-steun worden verleend.

³ Via SIGMA (steun voor de verbetering van bestuur en beheer in de landen van Midden- en Oost-Europa), een programma van de OESO dat door de Commissie in de context van de uitbreiding wordt gesteund, wordt steun op korte termijn verstrekt op het gebied van horizontaal goed bestuur en de hervorming van de overheidsdiensten.

2.5. Verzoening, regionale samenwerking en bilaterale vraagstukken in de Westelijke Balkan

De afgelopen tien jaar hebben de landen van de Westelijke Balkan aanzienlijke vooruitgang geboekt wat betreft stabiliteit en regionale samenwerking. Een aantal vraagstukken als gevolg van de conflicten in de regio zijn echter nog steeds niet opgelost en vormen een belemmering voor het interne functioneren van de staten en hun onderlinge betrekkingen. De EU werkt met partijen in de regio samen om deze erfenis af te wikkelen.

Vorderingen op het gebied van verzoening zijn cruciaal voor de stabiliteit in Kosovo, dat een nieuwe fase is ingegaan na het advies van het Internationaal Gerechtshof. Nu de resolutie van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties is goedgekeurd, staat de EU klaar om een dialoog op gang te brengen tussen Prishtina/Priština en Belgrado om de samenwerking te bevorderen, vooruitgang te boeken op weg naar de EU en de levensomstandigheden te verbeteren. Ook in Bosnië en Herzegovina moet het verzoeningsproces vooruitgaan wil de staat goed kunnen functioneren. Daarvoor zijn de volgende punten van belang: volledige tenuitvoerlegging van de overeenkomst van Ohrid in de Voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië, eerbiediging en bescherming van etnische minderheden in de hele regio, terugkeer van vluchtelingen, samenwerking met het internationale strafhof voor het voormalige Joegoslavië en adequate berechting van oorlogsmisdaden in eigen land.

Voor verzoening op lange termijn moeten inspanningen worden geleverd op alle niveaus – regering, gerecht en maatschappelijk middenveld – en moeten ook armoede en sociale uitsluiting worden aangepakt. Er zijn een aantal recente positieve signalen waar te nemen. Het Servische parlement heeft een verklaring aangenomen waarin de daden in Srebrenica worden veroordeeld en waarin wordt verwezen naar de uitspraak van het Internationaal Gerechtshof in deze zaak. Ngo's hebben het initiatief genomen om een regionale commissie voor waarheidsvinding op te richten. Dit initiatief, RECOM, wordt gesteund door de presidenten van Kroatië en Servië, door het parlement van Montenegro en door de religieuze gemeenschappen. Bredere regionale steun zou bijdragen tot verzoening. In mei 2010 werd de top van het Igman-initiatief in Sarajevo bijgewoond door de presidenten van Servië, Bosnië en Herzegovina, Kroatië en Montenegro. Meer dan 140 ngo's waren betrokken bij dit initiatief om lokale en regionale samenwerking te bevorderen en te vergemakkelijken. Deze verschillende inspanningen moeten worden aangevuld met de gerechtelijke vervolging van oorlogsmisdaden door volledige samenwerking met het Joegoslaviëtribunaal en de snelle behandeling van oorlogsmisdaden door de eigen rechtbanken. Volledige samenwerking met het Joegoslaviëtribunaal, met name door Servië en Kroatië, blijft essentieel.

Het vraagstuk met betrekking tot de terugkeer van vluchtelingen heeft zich positief ontwikkeld dankzij het Sarajevo-proces. In maart heeft een ministeriële bijeenkomst plaatsgevonden in Belgrado, waar de dialoog tussen de betrokken regeringen weer op gang is gebracht. De Commissie is bereid een extra financiële bijdrage te leveren aan dit proces en de organisatie van een donorconferentie te steunen zodra de landen overeenstemming hebben bereikt over concrete oplossingen voor de resterende problemen. In augustus 2010 waren er nog steeds 14 631 personen vermist als gevolg van de gewapende conflicten in de regio en het tempo waarin de resterende dossiers worden opgelost, ligt erg laag. De betrokken landen moeten meer inspanningen doen om de resterende dossiers binnen een redelijke termijn op te lossen.

Regionale samenwerking draagt bij tot verzoening, goede betrekkingen met de buurlanden en een gunstig klimaat voor de aanpak van bilaterale vraagstukken. Op de Westelijke Balkan is regionale samenwerking ook essentieel voor economische ontwikkeling en de aanpak van gemeenschappelijke problemen als de georganiseerde misdaad, grensbeheer, klimaatverandering en milieuvervuiling. Regionale samenwerking is cruciaal om vooruitgang te boeken met betrekking tot de integratie in de EU wat betreft de veiligheid van burgers, energie en vervoer.

De regio is begonnen de eigen regionale structuren te versterken. De regionale samenwerkingsraad (RCC) speelt een centrale rol in de aansturing van en het toezicht op de regionale samenwerking. De RCC heeft voor 2011-2013 een ambitieuze strategie en een ambitieus werkprogramma vastgesteld, die nu moeten worden uitgevoerd. De nadruk moet daarbij liggen op resultaatgerichte activiteiten waarbij de RCC reële waarde kan toevoegen. De Midden-Europese vrijhandelsovereenkomst (CEFTA) is essentieel voor het voltooiën van de regionale vrijhandelszone. De Energiegemeenschap werkt aan een regionale energiemarkt en bereidt zich voor op integratie in de energiemarkt van de EU. De overeenkomst betreffende de totstandbrenging van een Europese gemeenschappelijke luchtvaartruimte (ECAA) zal leiden tot actualisering van de normen op het gebied van veiligheid, beveiliging en luchtverkeersbeheer en voordelen voor de consument.

De Commissie biedt aanzienlijke financiële steun voor regionale samenwerking. In 2011 zullen IPA-middelen worden ingezet ter bevordering van de deelname van de regio aan belangrijke internationale overeenkomsten zoals het Vervoersverdrag. De regionale school voor openbaar bestuur (ReSPA) is inmiddels volledig operationeel en verstrekt momenteel ongeveer 2 500 opleidingsdagen per jaar. De internationale overeenkomst tot vaststelling van de rechtspersoonlijkheid is in juli 2010 geratificeerd. De officiële opening van de locatie in Danilovgrad (Montenegro) zal naar verwachting op 11 november 2010 plaatsvinden.

De Commissie zal het herstel van het culturele erfgoed blijven ondersteunen in het kader van het Ljubljana-proces. De RCC zal een werkgroep "cultuur en samenleving" oprichten, die zal worden ondersteund door een permanent secretariaat, waarvoor de EU pretoetredingssteun zal verstrekken. De werkgroep heeft tot taak het Ljubljana-proces te beheren in samenwerking met de Raad van Europa en de Commissie.

De Commissie legt de laatste hand aan de Donau-strategie, waarin lidstaten, uitbreidingslanden en landen van het Oostelijk Partnerschap worden samengebracht. De betrokkenheid en actieve deelname van de landen van de Westelijke Balkan die de Donau delen met hun EU-buren is essentieel voor het succes van de strategie, die de gelegenheid biedt voor investeringen in vervoer, energie, milieu en sociaaleconomische ontwikkeling die voor alle partijen voordeel opleveren.

De geschillen over Kosovo vormen een belemmering voor de regionale samenwerking. Vooral het functioneren van de CEFTA, de uitbreiding van het pan-euromediterrane systeem van diagonale cumulatie van oorsprong en de ondertekening van het Verdrag tot oprichting van een vervoersgemeenschap hebben hieronder te lijden gehad. Soms was het onmogelijk om een bijeenkomst te organiseren met deelname van alle regionale actoren. De Commissie roept alle betrokken partijen met klem op te streven naar praktische en pragmatische oplossingen om de inclusiviteit van de regionale samenwerking te verzekeren zonder afbreuk te doen aan de diverse standpunten over de status van Kosovo.

Slovenië en Kroatië hebben een grensarbitrageovereenkomst ondertekend en geratificeerd, waarmee de weg wordt vrijgemaakt voor een definitieve oplossing. Deze overeenkomst toont aan dat bilaterale vraagstukken in een geest van goede nabuurschap kunnen worden opgelost. De Voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië heeft de afbakening van haar grenzen voltooid. Een aantal bilaterale vraagstukken zijn echter nog steeds niet opgelost, evenals het geschil over de naamkwestie tussen Griekenland en de Voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië.

De resterende bilaterale vraagstukken, inclusief de grensgeschillen, moeten door de betrokkenen worden opgelost, in een geest van goede nabuurschap en rekening houdend met de algemene EU-belangen. De betrokken partijen zullen daartoe nieuwe politieke wil aan de dag moeten leggen. De Commissie verwacht dat zij al het mogelijk zullen doen om de resterende grensconflicten op te lossen conform het beginsel van vreedzame geschillenbeslechting in overeenstemming met het VN-handvest, waar nodig met een beroep op het Internationaal Gerechtshof. Bilaterale problemen niet tot verdragen van de toetredingsonderhandelingen leiden. De EU is bereid om bij te dragen tot de noodzakelijke politieke impuls voor het zoeken naar oplossingen en steun te verlenen aan daarmee samenhangende initiatieven.

3. PRETOETREDINGSINSTRUMENTEN TEN DIENSTE VAN HET UITBREIDINGSBELEID

Financiële steun — een strategische aanpak

De financiële steun die via het instrument voor pretoetredingssteun (IPA) wordt verleend, is bedoeld om de kandidaat-lidstaten en potentiële kandidaat-lidstaten te helpen bij hun streven om aan de toetredingscriteria te voldoen, zich aan te sluiten bij het beleid en de normen van de EU en de sociaaleconomische ontwikkeling te stimuleren. Dergelijke bijstand uit de EU-begroting biedt een duidelijke meerwaarde. Hulp bieden aan de uitbreidingslanden is investeren in de toekomst van de EU: door toekomstige lidstaten te helpen zich goed voor te bereiden op de toetreding kan de EU zelf haar strategische doelen beter bereiken. Via het IPA is in 2007–2013 voor de hulp bij de voorbereidingen 11,6 miljard euro beschikbaar. In het herziene indicatieve financiële meerjarenkader voor 2011–2013 wordt voor dit bedrag een indicatieve uitsplitsing gegeven.

De opzet van het IPA maakt strategische planning van de bijstand mogelijk door middel van indicatieve meerjarenplannen voor periodes van drie jaar. Deze plannen bevatten de belangrijkste prioriteiten voor de bijstand in de komende jaren en vormen de basis voor de jaarlijkse of meerjarige programmering. De indicatieve meerjarenplannen gaan uit van de behoeften die in de partnerschappen en de voortgangsverslagen zijn geïdentificeerd.

De Commissie heeft maatregelen genomen om de strategische aard van dit proces te versterken en erop toe te zien dat de voortgangsverslagen en de programmering van de steun beter aansluiten op de prioriteiten in de toetredingspartnerschappen en Europese partnerschappen. Er is daardoor een sterkere nadruk komen te liggen op zaken van fundamenteel belang zoals goed bestuur en de rechtsstaat. Om deze nadruk te versterken en de participatie van de begunstigde landen te bevorderen, zal de Commissie bij de planning van de pretoetredingssteun vaker een sectorgerichte aanpak hanteren.

De toetredingslanden worden daarom aangemoedigd gedetailleerde strategische programma's op te zetten voor belangrijke sectoren die zijn aangemerkt als essentieel voor de vooruitgang richting de EU. De toetredingsprioriteiten moeten volledig worden geïntegreerd in deze door het land zelf opgestelde programma's. In de volgende indicatieve meerjarenplannen (voor 2011–2013) zullen de doelstellingen voor de IPA-steun voor die sectoren worden opgenomen.

Andere gebieden die tot de prioriteiten in de meerjarenplannen blijven behoren, houden verband met regionale ontwikkeling, ontwikkeling van het menselijk potentieel en plattelandontwikkeling, met name in de kandidaat-lidstaten. De regeringen van de uitbreidingslanden leren zo doeltreffend en volgens de beginselen van gezond financieel beheer met de pretoetredingssteun om te gaan en kunnen zich daardoor voorbereiden op het toekomstige beheer van de EU-fondsen als lidstaat.

In enkele landen zijn er echter nog problemen met de effectieve tenuitvoerlegging van de IPA-programma's. De begunstigde landen moeten hun inspanningen opvoeren om over voldoende bestuurlijke capaciteit en expertise te beschikken voor de ontwikkeling en tenuitvoerlegging van duurzame resultaatgerichte projecten waarmee zij de absorptie van de beschikbare pretoetredingsfondsen kunnen optimaliseren. De Commissie steunt de begunstigten bij het verbeteren van de capaciteit, houdt toezicht op de financiële cyclus van het IPA en identificeert tekortkomingen in een vroeg stadium.

De Commissie zal bij de programmering vaker op meerjarenbasis te werk gaan, waardoor zij beter prioriteiten kan stellen en de geplande maatregelen beter op elkaar kan afstemmen. De financiële steun wordt voor de begunstigde landen ook beter voorspelbaar.

Een sectorale aanpak bevordert de samenwerking tussen donoren en begunstigten, bestrijdt dubbel werk en leidt tot grotere efficiëntie en effectiviteit. Daardoor kunnen alle belanghebbenden zich sterker richten op de verwachte resultaten en effecten van onze gezamenlijke inspanningen.

De omvang van de investeringen die in de uitbreidingslanden moeten worden gedaan om deze op het lidmaatschap voor te bereiden en daadwerkelijke convergentie tot stand te brengen, vereist aanzienlijke bijdragen uit de nationale begrotingen, steun van andere donoren en de internationale financiële instellingen en de inzet van particuliere investeerders. Vooral publiek-private partnerschappen zijn een goede methode om subsidies van de overheid en leningen van particuliere banken samen te brengen. Het Investeringskader voor de Westelijke Balkan (WBIF), het Europees Fonds voor Zuidoost-Europa (EFSE) en het Green for Growth Fund (GGF) zijn goede voorbeelden van hoe beperkte publieke middelen als hefboom kunnen dienen voor een sterke kapitaalinstroom.

Het WBIF is in december 2009 opgezet als gezamenlijk initiatief van de Commissie en de internationale financiële instellingen die haar partners zijn. Het is een belangrijk instrument om investeringen in infrastructuur in Zuidoost-Europa aan te trekken. Het hefboomeffect van de IPA-subsidies leidt tot aanzienlijke leningen van de internationale financiële instellingen. Er is 137 miljoen euro aan subsidies toegekend, waarmee naar schatting 6,6 miljard euro aan investeringen kan worden gegenereerd. Bij het WBIF ligt het accent op verhoging van het aantal water- en afvalwaterprojecten in de regio, stimulering van steun voor energie-efficiëntie, versnelling van investeringen in het kernnetwerk voor vervoer en steun voor de

ontwikkeling van het midden- een kleinbedrijf en mechanismen om de economische groei in de nasleep van de financiële crisis aan te moedigen. WBIF-projecten worden uitgevoerd in een aantal landen op de Westelijke Balkan en versterken de samenwerking in die regio. Het WBIF geeft voorrang aan grote investeringen van regionaal belang, zoals het kernnetwerk voor regionaal vervoer in Zuidoost-Europa, dat beschouwd kan worden als voorloper van het toekomstige trans-Europese vervoersnetwerk (TEN-T) in de regio.

De financiële steun voor regionale samenwerking in het kader van het IPA moet de stabiliteit in de regio vergroten, de handelsstromen binnen de regio stimuleren en initiatieven en structuren voor regionale samenwerking op de Westelijke Balkan ondersteunen, bijvoorbeeld de regionale samenwerkingsraad en de regionale hogeschool voor bestuurskunde. De regionale samenwerkingsraad ziet erop toe dat de financiering via het IPA en andere donoren in overeenstemming is met de regionale samenwerkingsprioriteiten.

Deelname aan EU-programma's en -agentschappen

Het doel van de deelname van uitbreidingslanden aan EU-programma's en -agentschappen is de samenwerking met de lidstaten te bevorderen en de betrokken landen bekend te maken met het beleid en de werkmethoden van de EU. De (potentiële) kandidaat-lidstaten kunnen aan EU-programma's deelnemen door middel van kaderovereenkomsten. De deelname aan EU-agentschappen wordt per geval bekeken. De deelname kan deels worden gefinancierd met financiële steun van het IPA. De betrokken landen worden aangemoedigd voorrang te geven aan de deelname aan programma's en agentschappen waarbij sleutelsectoren voor de hervormingen worden gesteund en het meeste voordeel kan worden behaald.

Informatie en communicatie

Voor een succesvol uitbreidingsbeleid is sterke steun van het publiek onontbeerlijk. De lidstaten en de uitbreidingslanden hebben een spilfunctie waar het gaat om voorlichting en communicatie om deze steun in stand te houden. De Commissie wil ervoor zorgen dat er via de nu al beschikbare communicatiemediën meer objectieve informatie over het uitbreidingsproces beschikbaar komt, die in gebruiksvriendelijke vorm wordt gepresenteerd. Het is vooral van belang dat die informatie jonge mensen bereikt, die wellicht nog niet voldoende levenservaring hebben om te beseffen hoe belangrijk het is de veiligheid en stabiliteit in Europa te versterken. De politieke leiders van de EU en die op nationaal, regionaal en lokaal niveau beslissen hoe zij deze informatie voor hun achterban het beste kunnen gebruiken.

Bij de vijfde uitbreidingsronde is gebleken dat lacunes in de informatievoorziening snel misleidende informatie tot gevolg hebben. Het is daarom van groot belang om met vrij toegankelijke en accurate informatie te komen, om het publiek een goed beeld te geven van waar het om gaat. De Unie staat in 2010 voor nieuwe uitdagingen in verband met de economische crisis, het milieu, werkgelegenheid, de veiligheid van de burger, klimaatverandering en migratie. Het publiek in zowel de lidstaten als de uitbreidingslanden is bezorgd over deze onderwerpen. De leiders staan nu voor de uitdaging om uit te leggen hoe de uitbreiding de EU kan helpen haar doelstellingen op een aantal sleutel terreinen te bereiken, de hervormingsagenda kan versnellen en de levensomstandigheden in de uitbreidingslanden

kan verbeteren. Reële, tastbare resultaten zijn de beste reclame voor het uitbreidingsproces. Visumliberalisering voor de landen van de Westelijke Balkan is een uitstekend voorbeeld.

Ontwikkeling van het maatschappelijk middenveld

De activiteiten van het maatschappelijk middenveld zijn essentieel voor een volwaardige democratie, de eerbiediging van de mensenrechten en de rechtsstaat. Dergelijke activiteiten versterken de politieke verantwoording, stimuleren en verbreden de ruimte voor het debat over maatschappelijke keuzes en versterken de consensus over een pluralistische samenleving. Door bij te dragen aan een democratie die in hogere mate open, participatief en dynamisch is, bevordert een levendig en florerend maatschappelijk middenveld ook tolerantie en verzoening. De betrokkenheid van maatschappelijke organisaties bij het pretoetredingsproces bevordert de kwaliteit van de voor de uitbreiding benodigde hervormingen en de steun bij het publiek voor die hervormingen.

Maatschappelijke organisaties kunnen alleen een effectieve beleidsdialoog aangaan in een cultuur van aanvaarding en waardering van de rol die het maatschappelijk middenveld speelt. Het moet een algemene regel worden dat het publiek geraadpleegd wordt over beleidsinitiatieven en wetsontwerpen. De toegang van het maatschappelijk middenveld tot steun van de overheid wordt vaak belemmerd door weinig transparante en slecht uitgewerkte toewijzingscriteria.

De faciliteit voor het maatschappelijk middenveld helpt maatschappelijke organisaties bij het versterken van hun capaciteiten, waardoor zij een effectieve dialoog kunnen aangaan met de overheid en met particuliere actoren en de ontwikkelingen kunnen volgen op gebieden als de rechtsstaat en de eerbiediging van de grondrechten. De faciliteit financiert initiatieven op lokaal niveau, regionale netwerkvorming en korte bezoeken aan de EU.

De Commissie heeft de faciliteit opnieuw bekeken, teneinde betere contacten te leggen met in de gemeenschap gewortelde organisaties en rekening te houden met de feedback die de maatschappelijke organisaties leveren. De Commissie wil beter inspelen op de behoeften die in elk van de betrokken landen bestaan en ngo's voor langere tijd aanloopsteun bieden. Gevestigde, sterkere organisaties kunnen fungeren als mentor en facilitator voor kleinere organisaties.

4. VOORUITGANG IN DE UITBREIDINGSLANDEN EN DE AGENDA VOOR 2010–2011

4.1. De Westelijke Balkan naar het EU-lidmaatschap leiden

Tijdens de ministeriële vergadering tussen de EU en de Westelijke Balkan die op 2 juni 2010 in Sarajevo plaatsvond, heeft de EU zich opnieuw ondubbelzinnig uitgesproken voor het Europese perspectief van de Westelijke Balkan en erop gewezen dat de toekomst van de Westelijke Balkan in de EU ligt.

De landen van de Westelijke Balkan zijn het afgelopen jaar dichterbij de EU gekomen doordat de regio vooruitgang heeft geboekt bij de hervormingen en het voldoen aan de criteria en voorwaarden, zij het niet overal in gelijke mate. De vorderingen van Kroatië bevestigen dat

het stabiliteits- en associatieproces voor de Westelijke Balkan een beleid is dat de weg effent voor toetreding tot de EU. De vorderingen van de andere landen van de Westelijke Balkan in de richting van het EU-lidmaatschap zijn evenzeer afhankelijk van het tempo van hun politieke en economische hervormingen.

Er is aanzienlijke vooruitgang geboekt op het gebied van visumliberalisering. Het afgelopen jaar heeft de EU de visumplicht opgeheven voor Servië, Montenegro en de voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië, nadat deze landen hadden aangetoond aan de eisen te voldoen inzake de beveiliging van reisdocumenten, grensbeheer, migratie, asiel, openbare orde en openbare veiligheid en eerbiediging van de mensenrechten. Binnenkort wordt de visumplicht opgeheven voor Bosnië en Herzegovina en Albanië, nu deze landen duidelijk hebben laten zien dat zij eveneens aan die eisen voldoen. De betrokken landen moeten hun inspanningen opvoeren om hun burgers te informeren over de reikwijdte en de beperkingen van de visumvrijstelling. Kosovo heeft een overnamewet goedgekeurd en de inspanningen voor de herintegratie van gerepatrieerde personen opgevoerd. Daarmee effent het de weg voor de dialoog over visumliberalisering.

Kroatië

Sinds het begin van de toetredingsonderhandelingen in oktober 2005 boekt Kroatië gestaag vooruitgang wat betreft de lidmaatschapscriteria. Het land voldoet aan de politieke criteria van Kopenhagen en wat de economische criteria betreft, is Kroatië een functionerende markteconomie. Het zou de concurrentiedruk en de marktkrachten binnen de EU het hoofd moeten kunnen bieden, mits het alomvattende hervormingsprogramma vastberaden ten uitvoer wordt gelegd, zodat structureel zwakke punten worden aangepakt.

Kroatië heeft bij de toetredingsonderhandelingen goede vorderingen gemaakt wat de criteria inzake het acquis betreft. Er zijn 33 hoofdstukken geopend en 25 voorlopig afgesloten. Het land heeft goede vooruitgang geboekt wat betreft de voorwaarden voor de afsluiting van de onderhandelingshoofdstukken die financiële gevolgen hebben: *landbouw en plattelandontwikkeling, regionaal beleid en coördinatie van structuurinstrumenten, financiële en budgettaire bepalingen*. Aanhoudende inspanningen zijn echter nodig om de nodige bestuurlijke structuren voor het beheer van de EU-fondsen en de controle op het gebruik ervan op te zetten.

Kroatië moet nog aan de voorwaarden voldoen voor de afsluiting van de hoofdstukken *justitie en grondrechten*. Met name moet het voldoende prestaties leveren wat betreft de onafhankelijkheid en de efficiëntie van de rechterlijke macht, de bestrijding van corruptie en georganiseerde misdaad, de eerbiediging en bescherming van minderheden, de terugkeer van vluchtelingen, de berechting van oorlogsmisdaden en volledige samenwerking met het Joegoslaviëtribunaal, ook wat betreft de toegang tot documenten. Op het gebied van de *mededinging* moet Kroatië herstructureringsplannen voor de scheepswerven opstellen overeenkomstig het acquis. Verwacht wordt dat Kroatië een actieve rol zal blijven spelen bij de regionale samenwerking op de Westelijke Balkan en de andere landen in de regio zal steunen in hun streven naar het lidmaatschap van de EU.

Gezien de prestaties van Kroatië bij het voldoen aan de voorwaarden en het uitvoeren van de verbintenissen die het bij de toetredingsonderhandelingen is aangegaan, is het land goed op

weg om aan de criteria inzake het acquis te voldoen. Dit blijkt uit de monitoringtabellen die de Commissie opstelt voor de voorlopig afgesloten hoofdstukken.

De Commissie blijft de naleving van de verbintenissen tot de toetreding in het oog houden met alle instrumenten waarover zij beschikt, met inbegrip van intercollegiale toetsing en de structuren van de stabilisatie- en associatieovereenkomst. De Commissie zal regelmatig monitoringverslagen uitbrengen.

Voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië

De voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië blijft in toereikende mate voldoen aan de politieke criteria. Na de ingrijpende hervormingen van 2009 is, zij het in een ongelijkmatig tempo, verdere vooruitgang geboekt wat betreft de hervorming van het parlement, de politie, het gerechtelijk apparaat, het openbaar bestuur en de eerbiediging en bescherming van minderheden. Verdere vooruitgang is nog nodig met betrekking tot de dialoog tussen politieke actoren, de hervorming van het gerechtelijk apparaat en het openbaar bestuur, de bestrijding van corruptie, de vrijheid van meningsuiting en de verbetering van het ondernemingsklimaat. Het is van wezenlijk belang dat de wetgeving ten uitvoer wordt gelegd.

Het land is aan zijn verbintenissen op grond van de stabilisatie- en associatieovereenkomst blijven voldoen. De Commissie heeft voorgesteld over te gaan naar de tweede fase van de associatie, zoals in de stabilisatie- en associatieovereenkomst voorzien.

De Raad heeft nog geen standpunt bepaald over de aanbeveling die de Commissie in oktober 2009 heeft gedaan om toetredingsonderhandelingen te openen.

Het geschil met Griekenland over de naam van het land is nog niet opgelost. Onder auspiciën van de VN voeren de twee landen besprekingen om het geschil bij te leggen. Ook hebben bilaterale contacten plaatsgevonden, onder meer op het niveau van de eerste minister, maar dit heeft nog niet tot concrete resultaten geleid. Maatregelen en uitspraken die een negatief effect zouden kunnen hebben op de nabuurschapsbetrekkingen, zouden moeten worden vermeden. Het onderhouden van betrekkingen van goed nabuurschap, zoals een door onderhandelingen tot stand gekomen en wederzijds aanvaardbare oplossing van het geschil betreffende de naam van het land, onder auspiciën van de VN, blijft van wezenlijk belang.

Montenegro

Tegelijk met dit strategiedocument heeft de Commissie een advies uitgebracht over het verzoek van Montenegro om toetreding tot de Europese Unie. De conclusies en aanbevelingen in dat advies zijn opgenomen in de bijlage bij deze mededeling.

Albanië

Tegelijk met dit strategiedocument heeft de Commissie een advies uitgebracht over het verzoek van Albanië om toetreding tot de Europese Unie. De conclusies en aanbevelingen in dat advies zijn opgenomen in de bijlage bij deze mededeling.

Bosnië en Herzegovina

Bosnië en Herzegovina heeft beperkte vooruitgang geboekt wat betreft de aanpak van kritieke hervormingen. De verkiezingen in oktober 2010 verliepen in het algemeen volgens de internationale normen. De bepalingen van de grondwet van Bosnië en Herzegovina die onverenigbaar zijn met Europees mensenrechtenverdrag zijn niet geschrapt, ondanks de uitspraak van het Europees Hof voor de rechten van de mens. De eerbiediging van de democratische beginselen en het recht op gelijke behandeling zonder te worden gediscrimineerd, zoals dat in het mensenrechtenverdrag is opgenomen, is een essentieel element van de interim-overeenkomst.

Het ontwikkelen van een gemeenschappelijke visie van de politieke leiders op de algemene richting die het land moet inslaan en de voornaamste EU-gerelateerde hervormingen is essentieel voor verdere vorderingen op weg naar het EU-lidmaatschap. Het land moet zich intensiever inspannen om goede prestaties te leveren bij het uitvoeren van de interim-overeenkomst.

Bosnië en Herzegovina moet snel de eerste stappen zetten om zijn grondwet aan te passen aan het Europese mensenrechtenverdrag en de efficiëntie en de werking van zijn instellingen te verbeteren. Het is de bedoeling dat het land de wet- en regelgeving van de EU kan overnemen, ten uitvoer leggen en handhaven. Wat de internationale verplichtingen betreft, is het cruciaal dat vooruitgang wordt geboekt bij het voldoen aan de doelstellingen en voorwaarden voor de sluiting van het bureau van de hoge vertegenwoordiger. De EU zal Bosnië en Herzegovina door middel van een versterkte aanwezigheid bijstaan bij de verwezenlijking van de doelstellingen van de EU-agenda.

Servië

Servië heeft in december 2009 het lidmaatschap van de EU aangevraagd en heeft een hernieuwd engagement getoond om aan de criteria van Kopenhagen te voldoen. In oktober 2010 heeft de Raad de Commissie verzocht om een advies over dit verzoek. In februari 2010 is de interim-overeenkomst in werking getreden en in juni 2010 hebben de lidstaten ermee ingestemd de stabilisatie- en associatieovereenkomst (SAO) ter bekrachtiging aan hun parlementen voor te leggen.

De effectieve implementatie van de agenda voor de politieke hervormingen is voortgezet. Er zijn enkele positieve resultaten bereikt op het gebied van de bestrijding van de georganiseerde misdaad. Er zijn aanvullende inspanningen vereist op het gebied van de hervorming van het gerechtelijk apparaat en het openbaar bestuur en de bestrijding van georganiseerde misdaad en corruptie. Servië is doorgestaan goede prestaties te leveren bij de uitvoering van de interim-overeenkomst en is goed op weg om aan de SAO-vereisten te voldoen. Het land heeft belangrijke stappen gezet in de richting van verzoening in de regio en met name met Kroatië en Bosnië en Herzegovina. Servië is actief medewerking blijven verlenen aan het Joegoslaviëtribunaal. De twee nog gezochte verdachten zijn echter nog steeds op vrije voeten. Volledige medewerking met het tribunaal blijft een essentiële voorwaarde voor het lidmaatschap van de EU, zoals de Raad in zijn conclusies van 25 oktober 2010 heeft vastgelegd.

Servië moet zich constructiever opstellen met betrekking tot de deelname van Kosovo aan regionale handel en samenwerking. Het moet de douanestempels van Kosovo erkennen die UNMIK tot tweemaal toe heeft gecertificeerd als in overeenstemming met Resolutie 1244 van de VN-Veiligheidsraad. De samenwerking met de EULEX-rechtsstaatmissie met betrekking tot het noorden van Kosovo moet worden geïntensiveerd. In aansluiting op de resolutie van de Algemene Vergadering van de VN is de EU bereid een dialoogproces tussen Belgrado en Priština/Prishtina te faciliteren, dat gericht moet zijn op samenwerking, vooruitgang op weg naar de EU en verbetering van het leven van de bevolking.

Kosovo

De plaatselijke verkiezingen die eind 2009 in Kosovo plaatsvonden, zijn ordelijk verlopen met de deelname van alle gemeenschappen. De opkomst was in het noorden van Kosovo zeer laag. Het decentralisatieproces is aanzienlijk gevorderd. De samenwerking met EULEX is geïntensiveerd. De regering heeft haar capaciteit voor de uitvoering van de Europese agenda en het hervormingsbeleid van Kosovo versterkt. Kosovo staat echter nog voor grote uitdagingen wat betreft de hervorming van het openbaar bestuur en de rechtsstaat, waaronder de rechterlijke macht. Corruptie, georganiseerde misdaad en witwassen moeten harder worden aangepakt. Punten van zorg blijven de dialoog en de verzoening tussen de gemeenschappen en de integratie van minderheden, vooral de Serviërs in Kosovo. De autoriteiten moeten zorgen voor een constructieve opstelling wat betreft de deelname van Kosovo aan regionale samenwerkingsfora, zodat het land geen achterstand oploopt met betrekking tot de ontwikkelingen in de regio.

In december 2009 werd de mededeling van de Commissie *Kosovo — Op weg naar de Europese Unie*⁴ door de Raad met instemming ontvangen. De Raad verzocht de Commissie maatregelen te nemen om de vorderingen van Kosovo op weg naar de EU te ondersteunen, in overeenstemming met het Europese perspectief van de regio, en daarover verslag uit te brengen. De Raad onderstreepte het belang van maatregelen op het gebied van handel en visa, zonder afbreuk te doen aan de standpunten van de lidstaten inzake de status van Kosovo.

In februari heeft de Commissie voorgesteld de autonome handelsmaatregelen voor Kosovo te verlengen. In juli heeft zij deskundigen naar Kosovo gezonden om te beoordelen in hoeverre het in staat is om aan de eisen voor een handelsovereenkomst met de EU te voldoen. Er zijn inspanningen nodig op het gebied van de technische regelgeving voor producten, controle van de oorsprong, intellectuele eigendom, mededingingsregels en overheidsopdrachten. De Commissie zal haar inspanningen opvoeren om Kosovo te helpen de geconstateerde tekortkomingen weg te werken. Zodra Kosovo aan de eisen voldoet, zal de Commissie richtsnoeren voorstellen voor de onderhandelingen over een handelsovereenkomst.

De Commissie zal de deelname van Kosovo aan relevante EU-programma's bevorderen. Samen met de autoriteiten van Kosovo heeft de Commissie in januari het startsein gegeven voor de dialoog met Kosovo over het stabilisatie- en associatieproces. Een groot aantal bijeenkomsten is inmiddels afgerond.

⁴ COM(2009) 534 definitief van 14.10.2009.

De Commissie verleent steun voor de deelname van Kosovo aan IPA-programma's voor grensoverschrijdende samenwerking met de voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië en Albanië. Vanaf 2011 zal ook steun worden verleend voor programma's met Montenegro.

De Commissie zal de initiatieven die zij in haar mededeling over Kosovo heeft beschreven blijven bevorderen, in overeenstemming met de conclusies van de Raad.

4.2. Voortzetting van de toetredingsonderhandelingen met Turkije

Turkije is doorgedaan met het proces van politieke hervormingen. Door een grondwetswijziging zijn ingrijpende veranderingen aangebracht in het politieke en het juridische stelsel, waarmee een aantal prioriteiten inzake justitie en de grondrechten zijn aangepakt. De hervormingen beperken de bevoegdheden van de militaire rechtbanken, reorganiseren het grondwettelijk hof, verbreden de samenstelling van de hoge raad van rechters en openbare aanklagers, waardoor deze meer representatief is voor de rechterlijke macht in haar geheel, versterken de vakbondsrechten in de overheidssector, leggen de grondslag voor speciale maatregelen ter bescherming van de rechten van vrouwen en kinderen, garanderen de bescherming van persoonsgegevens en geven het recht een beroep te doen op een ombudsman, waarmee de rechtsgrondslag wordt geboden voor de instelling van de ombudsman.

De grondwetswijzigingen zijn een belangrijke stap in de goede richting, Om voldoende steun voor de grondwets hervorming op te bouwen, moet er echter een brede openbare raadpleging worden gehouden waaraan door alle politieke partijen en het maatschappelijk middenveld met volledige inzet wordt deelgenomen. Turkije moet er nu voor zorgen dat deze hervormingen met passende wetgeving worden uitgevoerd. Een nieuwe civiele grondwet zou een goede basis zijn voor verdere versterking van de democratie in Turkije overeenkomstig de Europese normen en de toetredingscriteria van de EU.

Wat de grondrechten betreft, moeten de vrijheid van meningsuiting en de vrijheid van de media in Turkije worden versterkt, zowel wettelijk als in de praktijk. Er zijn nog enkele tekortkomingen wat betreft de uitoefening van de vrijheid van godsdienst. Er moet vooruitgang komen ten aanzien van de rechten van vrouwen en gelijke behandeling van vrouwen en mannen. Volledige vakbondsrechten moeten worden gewaarborgd. De "democratische opening" die met name een oplossing had moeten bieden voor de Koerdische kwestie, heeft slechts beperkte resultaten gehad. De veiligheidssituatie in het zuidoosten is verslechterd en de aanvallen van de terroristische organisatie PKK/Kongra-Gel zijn hervat. Er is enige vooruitgang geboekt bij de strijd tegen corruptie.

De toetredingsonderhandelingen zijn vooruitgegaan, maar in een tamelijk traag tempo. Er is nu een lastige fase bereikt, waarin Turkije zijn inspanningen moet opvoeren om aan de eisen te voldoen. Turkije kan het tempo van de onderhandelingen opvoeren door vooruitgang te boeken bij het voldoen aan de voorwaarden van het onderhandelingskader. De komende maanden moet het land met name prioriteit toekennen aan de hoofdstukken *mededingingsbeleid*, *overheidsopdrachten* en *sociaal beleid en werkgelegenheid*.

Turkije voert een actiever buitenlands beleid in de ruime regio. Dat is een voordeel voor de Europese Unie, mits het beleid wordt ontwikkeld als aanvulling op het toetredingsproces en in coördinatie met de EU. Turkije heeft een aantal voorstellen gedaan voor nauwere

samenwerking tussen de EU en Turkije inzake het buitenlandse beleid. Er is aanzienlijke vooruitgang geboekt bij de onderhandelingen over een overnameovereenkomst met Turkije.

Turkije is in het openbaar steun blijven verlenen aan de onderhandelingen, onder auspiciën van de VN, tussen de leiders van de Grieks-Cypriotische en de Turks-Cypriotische gemeenschap over een alomvattende oplossing voor de kwestie-Cyprus. Er is echter geen vooruitgang geboekt met de normalisering van de bilaterale betrekkingen met de Republiek Cyprus. Turkije heeft het aanvullend protocol bij de associatieovereenkomst niet volledig uitgevoerd en niet alle belemmeringen voor het vrije verkeer van goederen, met inbegrip van beperkingen op de rechtstreekse transportverbindingen met Cyprus, opgeheven. Turkije moet dringend voldoen aan zijn verplichting om het aanvullend protocol volledig en op niet-discriminerende wijze toe te passen en vooruitgang boeken met de normalisering van de bilaterale betrekkingen met de Republiek Cyprus. De EU zal de ontwikkelingen blijven volgen en de vorderingen met betrekking tot de in de verklaring van 21 september 2005 beschreven kwesties beoordelen overeenkomstig de conclusies van de Raad, onder meer die van december 2006 en december 2009. Als geen vooruitgang wordt geboekt, beveelt de Commissie aan dat de EU de maatregelen van 2006 handhaaft, wat gevolgen zal blijven hebben voor de algemene voortgang van de onderhandelingen.

Turkije moet zich meer inspannen om de openstaande bilaterale geschillen met zijn buurlanden, waaronder grensgeschillen, bij te leggen. Er is een nieuwe impuls gaande om de betrekkingen met Griekenland te verbeteren. Griekenland heeft een aanzienlijk aantal officiële klachten ingediend over aanhoudende schending van zijn luchtruim door Turkije, onder meer door vluchten over de Griekse eilanden. Griekenland heeft ook geklaagd over schending van zijn territoriale wateren. De protocollen inzake de normalisatie van de betrekkingen met Armenië, die in 2009 waren ondertekend, zijn niet geratificeerd.

4.3. Start van het toetredingsproces met IJsland

Het toetredingsproces met IJsland is van start gegaan. Na de aanbeveling van de Commissie (advies van februari 2010) en het besluit van de Europese Raad in juni werden in juli 2010 de toetredingsonderhandelingen geopend en staat het analytische onderzoek (de zogeheten screening) van het EU-acquis op het punt te worden aangevat. IJsland heeft nu recht op pretoetredingssteun. Deze steun dient ter ondersteuning van de inspanningen van een land om volledig klaar te zijn voor EU-lidmaatschap.

Er zijn verder goede vorderingen gemaakt met de verbetering van het wettelijke kader in verband met belangenconflicten en de financiering van politieke partijen. De regels voor de aanstelling van rechters werden aangepast om de onafhankelijkheid van het gerecht verder te versterken. Er werden belangrijke stappen gezet voor economische stabilisering. Er is vooruitgang geboekt met de consolidering van de overheidsfinanciën en het herstel van het financiële stelsel. Het IMF-programma is op schema. Toch blijven er nog economische onzekerheden en problemen bestaan. IJsland moet aan de bestaande verplichtingen voldoen, zoals door de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA in het kader van de EER-Overeenkomst vastgesteld. Er zijn belangrijke inspanningen nodig om te verzekeren dat de burgers van IJsland degelijk worden geïnformeerd over wat het EU-lidmaatschap inhoudt.

5. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Op basis van bovenstaande analyse presenteert de Commissie de volgende **conclusies** en **aanbevelingen**:

1. De uitbreiding versterkt de vrede en stabiliteit in Europa. Het is in **het strategische belang van de EU** om de vaart in het uitbreidingsproces te houden, op basis van de overeengekomen beginselen en voorwaarden en de hernieuwde consensus over de uitbreiding die is goedgekeurd door de Europese Raad in december 2006. Om van de uitbreiding een succes te maken, is het vaste politieke engagement van alle belanghebbenden nodig. De uitbreiding moet voor alle betrokkenen geloofwaardig blijven. Kandidaat-lidstaten moeten goed zijn voorbereid door strenge voorwaarden en hun moet een duidelijk en tastbaar Europees perspectief worden geboden zodra aan de voorwaarden is voldaan.
2. Het uitbreidingsproces stelt de EU in staat op een aantal gebieden **beter haar beleidsdoelstellingen te bereiken**, zoals economisch herstel en duurzame groei, met inbegrip van convergentie van de regelgeving, de interne markt, energie, vervoer, milieubescherming en inspanningen ter beperking van de klimaatverandering, alsook het veiliger maken van de EU.
3. De Commissie zal verder het toezicht op het macro-economische beleid van de uitbreidingslanden versterken en daarbij rekening houden met nieuwe ontwikkelingen van economisch goed bestuur in de EU. De Commissie **verwacht** dat de uitbreidingslanden EU-gerelateerde hervormingen blijven doorvoeren en het bedrijfsklimaat verbeteren, en daardoor de economische crisis helpen te boven komen en duurzame groei bereiken. De Commissie zal de uitbreidingslanden betrekken bij initiatieven die op EU-niveau worden genomen om de doelstellingen van de **Europa 2020-strategie** te bereiken. De Commissie vraagt de uitbreidingslanden om de doelstellingen voor 2020 in hun nationale beleidsprioriteiten op te nemen, deel te nemen aan regionale beleidsgroepen teneinde de resultaten van deze hervormingen regelmatig te toetsen en regiospecifieke doelstellingen vast te stellen, waar dat aangewezen is.
4. De Commissie **moedigt** de uitbreidingslanden **aan** inspanningen te doen om de situatie van kwetsbare groepen te verbeteren, met inbegrip van de sociale en economische integratie van Romazigeuners. De Commissie verleent aan dit streven haar medewerking.
5. De Commissie zal verder prioriteit blijven verlenen aan de hervorming van het gerecht en de openbare besturen, de strijd tegen de georganiseerde misdaad en corruptie en een versterkte **dialogo over de rechtsstaat** met de uitbreidingslanden. De meeste uitbreidingslanden moeten aanzienlijke vorderingen maken om de rechtsstaat te versterken en meer bepaald om een geloofwaardige staat van dienst te kunnen aantonen voor de strijd tegen georganiseerde misdaad en corruptie.
6. De **vrijheid van meningsuiting** en de persvrijheid blijven een punt van zorg in de meeste uitbreidingslanden en de vastgestelde problemen moeten prioritair worden aangepakt. Vooruitgang op dit punt is essentieel en de Commissie zal hierop nauwgezet toezien. De Commissie zal verder steun verlenen aan de maatschappelijke organisaties en volledig gebruik maken van haar faciliteit op dit punt.

7. **Regionale samenwerking** is een essentieel element van het stabilisatie- en associatieproces. De Westelijke Balkan heeft aanzienlijke vooruitgang geboekt met de regionale samenwerking, die niet mag worden ondermijnd door meningsverschillen over Kosovo. De regionale samenwerkingsraad moet zich vooral richten op de tenuitvoerlegging van zijn resultaatgerichte strategie.
8. Er is aanzienlijke vooruitgang geboekt inzake de **versoepeling van het visumbeleid**. De visumverplichting voor onderdanen van de voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië, Montenegro en Servië werd opgeheven. Eerlang zal de visumverplichting voor Bosnië en Herzegovina en voor Albanië worden opgeheven, op basis van duidelijke aanwijzingen dat ook deze landen aan de ijkpunten hebben voldaan. De betrokken landen moeten verdere inspanningen doen om hun burgers te informeren over de reikwijdte en beperkingen van de visumvrijstelling, de tenuitvoerlegging daarvan nauwgezet in de gaten houden en indien nodig adequate corrigerende maatregelen treffen.
9. **Bilaterale problemen** dienen door de betrokken partijen te worden opgelost in een geest van goede nabuurschap en rekening houdend met de algemene belangen van de EU. Bilaterale problemen mogen geen vertragingen tot gevolg hebben voor het toetredingsproces. De EU is bereid hulp te bieden voor het zoeken naar oplossingen en daarmee verband houdende initiatieven te steunen. Het is tijd dat deze regio de conflicten uit het verleden te boven komt en voortbouwt op recente positieve ontwikkelingen inzake verzoening. Goede betrekkingen met de buurlanden blijven van essentieel belang.
10. De Commissie herinnert eraan dat de onderhandelingshoofdstukken waarvoor de technische voorbereiding is afgesloten, geopend of voorlopig gesloten dienen te worden op basis van het betrokken EU-acquis, overeenkomstig de onderhandelingskaders, en afhankelijk van maatregelen die door de Raad worden overeengekomen. Het is in het belang van de EU in een vroeg stadium van de onderhandelingen de discussie te openen over moeilijke hoofdstukken, met inbegrip van het hoofdstuk over justitie en de fundamentele rechten, waarvoor de vaststelling van een **overtuigende en geloofwaardige staat van dienst** noodzakelijk is, en die daarom vermoedelijk tot de laatste hoofdstukken behoren die gesloten zullen worden.
11. **Pretoetredingssteun** is een integraal onderdeel van de uitbreidingsstrategie en is bedoeld om de prioriteiten van de partnerschappen en voortgangsverslagen te helpen verwezenlijken. De begunstigde landen moeten hun capaciteit versterken om de EU-middelen op een doeltreffende manier aan te wenden.
12. De Commissie **nodigt** de lidstaten **uit** met de EU-instellingen samen te werken om het begrip en de steun voor het uitbreidingsproces te vergroten en duidelijk te maken hoe de uitbreiding tot de verwezenlijking van onze gemeenschappelijke doelstellingen kan bijdragen. De Commissie verbindt zich tot een betere en objectievere informatiestroom in verband met het uitbreidingsproces, in een gebruiksvriendelijk formaat, via de diverse media die thans beschikbaar zijn.
13. **Kroatië** heeft goede vooruitgang geboekt met de criteria voor het lidmaatschap en de toetredingsonderhandelingen hebben thans de laatste fase bereikt. Volledige samenwerking met het Internationale Strafhof voor voormalig Joegoslavië (ICTY) blijft een vereiste voor de vooruitgang van Kroatië in het toetredingsproces,

overeenkomstig het onderhandelingskader. De Commissie is van oordeel dat de onderhandelingen moeten worden afgesloten zodra Kroatië voldoet aan de afsluitende ijkpunten, meer bepaald op het gebied van justitie en de grondrechten, met inbegrip van de strijd tegen corruptie, waardoor er voor de EU geen behoefte bestaat om te voorzien in een samenwerkings- en toezichtmechanisme na toetreding. De Commissie zal de vooruitgang van Kroatië op het gebied van justitie en de grondrechten nauwgezet volgen en in het eerste kwart van 2011 een bestandsopname maken.

14. **Turkije** heeft zijn proces van politieke hervormingen voortgezet, met name door de herziening van de grondwet. Er zijn verdere resultaten vereist inzake de fundamentele rechten, de democratische opening en de betrokkenheid van alle belanghebbenden bij het hervormingsproces. De vrijheid van meningsuiting in de praktijk garanderen is bijzonder problematisch. De toetredingsonderhandelingen kenden vooruitgang, zij het eerder traag. Door vlugger te voldoen aan de ijkpunten en de vereisten van het onderhandelingskader zal Turkije in staat zijn de onderhandelingen te versnellen. Turkije moet thans dringend voldoen aan de verplichting om het aanvullend protocol bij de associatieovereenkomst volledig en op niet-discriminerende wijze toe te passen en moet tevens vooruitgang boeken met de normalisering van de bilaterale betrekkingen met de Republiek Cyprus. De EU zal de ontwikkelingen blijven volgen en de vorderingen met betrekking tot de in de verklaring van 21 september 2005 beschreven kwesties beoordelen overeenkomstig de conclusies van de Raad, met inbegrip van de conclusies van december 2006 en december 2009. Indien geen vooruitgang wordt geboekt, beveelt de Commissie aan dat de EU de maatregelen van 2006 handhaaft, wat een voortdurend effect op de algemene vooruitgang van de onderhandelingen zal hebben.
15. Wat betreft de **kwestie-Cyprus** zetten de leiders van de Grieks-Cypriotische en de Turks-Cypriotische gemeenschap de onderhandelingen voort over een brede regeling onder auspiciën van de Verenigde Naties. De Commissie ondersteunt deze inspanningen en verleent technische bijstand op terreinen waarop de EU bevoegd is. De Commissie roept de leiders van beide kanten op hun inspanningen op te voeren om de gesprekken zo spoedig mogelijk tot een goed einde te brengen en roept Turkije opnieuw op concreet bij te dragen tot een alomvattende regeling van de kwestie Cyprus.
16. Het toetredingsproces met **IJsland** is van start gegaan. Na de aanbeveling van de Commissie (advies van februari 2010) en het besluit van de Europese Raad in juni werden in juli 2010 de toetredingsonderhandelingen geopend en staat het analytische onderzoek (de zogeheten screening) van de EU-verworvenheden op het punt te worden aangevat. IJsland moet aan de bestaande verplichtingen voldoen, zoals door de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA in het kader van de EER-Overeenkomst vastgesteld. Er zijn belangrijke inspanningen nodig om te verzekeren dat de burgers van IJsland degelijk worden geïnformeerd over wat EU-lidmaatschap inhoudt.
17. De **voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië** blijft redelijk voldoen aan de politieke criteria. Er is verdere vooruitgang geboekt met essentiële hervormingsgebieden, zij het in een ongelijk tempo. Er zijn meer bepaald inspanningen vereist wat betreft justitie en de hervorming van het openbare bestuur. De Commissie **herhaalt haar aanbeveling** dat de onderhandelingen voor toetreding tot de Europese Unie met de voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië

geopend moeten worden. Het onderhouden van betrekkingen van goede nabuurschap, zoals een door onderhandelingen tot stand gekomen en wederzijds aanvaardbare oplossing van de naamkwestie, onder auspiciën van de VN, is van wezenlijk belang.

18. In haar vandaag goedgekeurde adviezen beveelt de Commissie aan dat de toetredingsonderhandelingen met **Montenegro** en **Albanië** geopend moeten worden zodra deze landen in de noodzakelijke mate voldoen aan de lidmaatschapscriteria van de Europese Raad van Kopenhagen uit 1993. In dit verband moeten Montenegro en Albanië met name de specifieke kernprioriteiten van elk advies aanpakken. De Commissie **beveelt aan** dat de Raad de status van kandidaat-lidstaat aan Montenegro verleent. De Commissie roept Albanië met klem op verdere inspanningen te doen en voort te bouwen op de tot dusver geboekte vooruitgang. Het voortgangsverslag van de Commissie voor beide landen in het uitbreidingspakket van 2011 zal in het bijzonder aandacht hebben voor de tenuitvoerlegging van de essentiële prioriteiten waaraan moet zijn voldaan voor het openen van toetredingsonderhandelingen.
19. **Servië** stelde zich in december 2009 kandidaat voor EU-lidmaatschap en in oktober 2010 verzocht de Raad de Commissie om haar advies. Servië heeft zijn agenda voor politieke hervormingen verder ten uitvoer gelegd en voortgebouwd op zijn staat van dienst voor de uitvoering van de interim-overeenkomst. Servië is in een goede positie om de vereisten van de stabilisatie- en associatieovereenkomst te vervullen. Servië heeft belangrijke stappen gezet voor verzoening in de regio. Aanvullende inspanningen zijn vereist op het gebied van justitiële en bestuurlijke hervormingen en de bestrijding van georganiseerde misdaad en corruptie. Servië heeft zijn samenwerking met het Internationale Strafhof voor voormalig Joegoslavië voortgezet. Toch zijn de twee laatste ICTY-voortvluchtigen nog steeds op vrije voeten. Volledige samenwerking met het Strafhof blijft een essentiële voorwaarde voor lidmaatschap van de EU, als vastgesteld in de conclusies van de Raad van 25 oktober 2010. Servië moet blijk geven van een meer constructieve houding ten aanzien van de deelname van Kosovo aan de regionale handel en samenwerking. De samenwerking met de rechtsstaatomissie van de Europese Unie (EULEX) in het noorden van Kosovo moet worden versterkt.
20. Overeenkomstig de resolutie van de Algemene Vergadering van de VN zal de EU een proces van dialoog tussen Belgrado en Prishtina/Priština bevorderen om de samenwerking te stimuleren, vooruitgang op weg naar de EU te bereiken en de levensomstandigheden van de mensen te verbeteren.
21. Het decentralisatieproces in **Kosovo** heeft aanzienlijke vooruitgang geboekt en de samenwerking met EULEX is toegenomen. De regering heeft vooruitgang geboekt wat betreft de capaciteit voor de tenuitvoerlegging van de Europese agenda van Kosovo en het hervormingsbeleid. Er blijven echter nog belangrijke problemen in verband met de rechtsstaat, met inbegrip van de hervorming van het openbare bestuur en justitie, alsook de bestrijding van corruptie, georganiseerde misdaad en witwassen van geld. De dialoog en de verzoening tussen de gemeenschappen en de bescherming en integratie van minderheden, speciaal de Serviërs in Kosovo, blijven problematisch. De autoriteiten moeten een constructieve aanpak verzekeren voor de deelname van Kosovo aan regionale samenwerkingsfora, teneinde gelijke tred te houden met de regionale ontwikkelingen.

De Commissie zal werk maken van de initiatieven waarvan sprake is in de mededeling van oktober 2009 over Kosovo, overeenkomstig de conclusies van de Raad van december 2009. De Commissie is verheugd over de recente vooruitgang van Kosovo met de goedkeuring van wetgeving inzake overname, het opstellen van een actieplan over de herintegratie van vluchtelingen, ondersteund door daartoe vastgelegde middelen. Afhankelijk van de voortzetting van de uitvoering ervan, is de Commissie vastbesloten eerlang een **dialogoog over de opheffing van de visumplicht te starten**. De Commissie steunt Kosovo om de voorwaarden te creëren voor een mogelijke handelsovereenkomst met de EU. Zodra Kosovo voldoet aan de relevante vereisten, zal de Commissie onderhandelingsrichtsnoeren voor een **handelsovereenkomst voorstellen**. De Commissie zal voorstellen de relevante **EU-programma's**, zoals Europa voor de burgers en Cultuur, open te stellen voor Kosovo. De Commissie zal in dit verband onderhandelingsrichtsnoeren voor een kaderovereenkomst **voorstellen**.

22. **Bosnië en Herzegovina** moeten een regering vormen die voorstander is van een EU-toekomst voor het land en desbetreffende hervormingen bespoedigen. Bosnië en Herzegovina moeten dringend eerste stappen zetten om de grondwet op één lijn te brengen met het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de werking van de instellingen te verbeteren. Het land moet in staat zijn de wet- en regelgeving van de EU goed te keuren, uit te voeren en te handhaven. Wat betreft de internationale verplichtingen is het cruciaal dat wordt voldaan aan de doelstellingen en voorwaarden voor de sluiting van het Bureau van de Hoge Vertegenwoordiger. De EU zal door een versterkte aanwezigheid Bosnië en Herzegovina bijstaan om de doelstellingen van de EU-agenda uit te voeren.
23. Over het algemeen wijzen de voortgangsverslagen voor 2010 erop dat het tempo van het uitbreidingsproces van de EU vooral afhangt van het klaarblijkelijke vermogen van de kandidaat-lidstaten om te voldoen aan de verplichtingen van lidmaatschap. Hiervoor zijn duurzame hervormingen vereist, alsook geloofwaardige en overtuigende aanpassingen van de wetgeving en de instellingen. Aangezien de betrokken landen aan de gestelde normen voldoen, met name de normen in verband met democratie, de rechtsstaat en de grondrechten en fundamentele vrijheden, verbindt de EU zich ertoe met hen samen te werken met het oog op de volgende stappen in het proces.

BIJLAGE 1

Conclusies en aanbevelingen van de adviezen van de Commissie inzake de lidmaatschapsaanvraag van Montenegro en Albanië

Montenegro

Montenegro heeft vooruitgang geboekt met de criteria inzake stabiele instellingen die de democratie, de rechtsorde, de mensenrechten en het respect voor en de bescherming van minderheden garanderen, zoals vastgesteld door de Europese Raad van Kopenhagen in 1993, alsook met de voorwaarden van het stabilisatie- en associatieproces. Er zijn echter verdere inspanningen vereist.

Wat de economische criteria betreft, heeft Montenegro een zekere macro-economische stabiliteit bereikt. Om een functionerende markteconomie te worden, zoals bepaald door de Europese Raad van Kopenhagen in 1993, moet Montenegro echter interne en externe onevenwichtigheden aanpakken, en ook de bestaande tekortkomingen, met name in de financiële sector en het functioneren van de arbeidsmarkt, alsook de rechtsstaat versterken. Om het land in staat te stellen op middellange termijn de concurrentiedruk en de marktkrachten binnen de EU het hoofd te bieden, moet Montenegro zijn materiële infrastructuur en menselijke potentieel versterken en verder structuurhervormingen blijven doorvoeren.

Over het algemeen heeft Montenegro de verplichtingen die voortvloeien uit de stabilisatie- en associatieovereenkomst, goed ten uitvoer gelegd.

Montenegro zou op middellange termijn voor de meeste gebieden kunnen voldoen aan de verplichtingen van het lidmaatschap, indien het proces van aanpassing wordt voortgezet en aanzienlijke en duurzame inspanningen worden gedaan om de tenuitvoerlegging en de handhaving van de wetgeving te garanderen. Er dient vooral aandacht te worden besteed aan het vrije verkeer van goederen, de wetgeving op de intellectuele eigendom, landbouw en plattelandsontwikkeling, voedselveiligheid, veterinaire en fytosanitaire beleid, visserij, statistiek, sociaal beleid en werkgelegenheid, regionaal beleid en de coördinatie van structuurinstrumenten, de rechterlijke macht en de fundamentele rechten, justitie, vrijheid en veiligheid, en de financiële controle. Een volledige aanpassing aan de EU-normen op milieugebied kan alleen op lange termijn worden bereikt en zou grotere investeringen vereisen. De inspanningen op dit punt moeten worden versneld.

De algemene impact van de toetreding van Montenegro op het beleid van de Europese Unie zou beperkt blijven en het vermogen van de Unie om haar ontwikkeling in stand te houden en te verdiepen zou niet worden aangetast.

De Commissie is van oordeel dat de onderhandelingen over de toetreding tot de Europese Unie met Montenegro geopend dienen te worden zodra het land in de noodzakelijke mate voldoet aan de toetredingsvoorwaarden en meer bepaald aan de politieke criteria van Kopenhagen, waarin wordt verlangd dat de instellingen zo stabiel zijn dat zij onder meer de rechtsstaat kunnen waarborgen. In dit verband moet Montenegro meer bepaald aan de volgende essentiële prioriteiten voldoen:

- Verbetering van het wettelijke kader voor verkiezingen overeenkomstig de aanbevelingen van de OVSE/ODIHR en de commissie van Venetië; versterking van de wetgevende en controlerende rol van het parlement.
- Essentiële stappen zetten voor een hervorming van het openbare bestuur, met inbegrip van wijzigingen van de wet inzake algemene bestuursprocedures en de wet inzake overheidsambtenaren, versterking van de autoriteit voor het beheer van de menselijke hulpbronnen en de nationale rekenkamer, ten einde de overheidsadministratie professioneler te maken en te depolitiseren en te komen tot een transparant, op merites gebaseerd systeem voor benoemingen en promoties.
- Versterking van de rechtsstaat, meer bepaald door een gedepolitiseerd en op merites gebaseerd systeem van benoemingen voor leden van de raden voor justitie en rechtsvervolging en de openbare aanklagers, alsook een versterking van de onafhankelijkheid, autonomie, doeltreffendheid en verantwoordingsplicht van rechters en aanklagers.
- Verbetering van het wettelijke kader voor de strijd tegen corruptie en tenuitvoerlegging van de anticorruptiestrategie en het actieplan van de regering; een goede staat van dienst verzekeren van proactieve onderzoeken, vervolgingen en uiteindelijke veroordelingen in corruptiezaken op alle niveaus.
- Versterking van de strijd tegen de georganiseerde misdaad, gebaseerd op een evaluatie van de bedreigingen en proactief onderzoek, versterkte samenwerking met de regionale en de EU-partners, een doeltreffende verwerking van strafrechtelijk bewijsmateriaal en grotere capaciteit en meer coördinatie voor rechtshandhaving. Ontwikkeling van een solide staat van dienst op dit punt.
- Bevordering van de persvrijheid door aanpassing aan de jurisprudentie van het Europees Hof voor de rechten van de mens wat betreft laster en meer samenwerking met de maatschappelijke organisaties.
- Tenuitvoerlegging van het wetgevings- en beleidskader over antidiscriminatiebeleid overeenkomstig de Europese en internationale normen; Garantie van de wettelijke status van ontheemden, meer bepaald zigeuners (Roma, Ashkali en Egyptenaren), en verzekeren van respect voor hun rechten. Dit impliceert de goedkeuring en uitvoering van een uitvoerbare strategie voor de sluiting van het kamp van Konik.

Montenegro wordt aangemoedigd zijn constructieve engagement voor de regionale samenwerking en voor een versterking van de bilaterale betrekkingen met de buurlanden voort te zetten. Een aantal nog hangende bilaterale problemen moet worden aangepakt. De stabilisatie- en associatieovereenkomst moet verder soepel ten uitvoer worden gelegd. In deze context moet de nodige aandacht gaan naar het vaststellen van leemten op gebieden als staatssteun en transitverkeer. Voorts wordt sterk aangeraden de bestuurlijke capaciteit verder over de hele lijn te vergroten. Er zijn bijzondere inspanningen nodig voor de doeltreffendheid en onpartijdigheid van de overheidsadministratie op gevoelige gebieden zoals milieubescherming. Gevallen van geweld en intimidatie van journalisten en ngo-activisten moeten correct worden vervolgd. Huiselijk geweld, slechte behandeling en ondermaatse gevangenisomstandigheden moeten worden aangepakt.

In het licht van de tot dusver geboekte vooruitgang beveelt de Commissie aan dat de Raad Montenegro de status van kandidaat-lidstaat toekent.

De Commissie zal toezicht houden op de vooruitgang met de noodzakelijke hervormingen binnen het institutionele kader van de stabilisatie- en associatieovereenkomst en doorgaan met financiële steunverlening in het kader van het IPA-instrument. De Commissie zal een verslag over de geboekte vooruitgang van Montenegro presenteren in het uitbreidingspakket van 2011. Dit verslag zal in het bijzonder aandacht hebben voor de tenuitvoerlegging van de essentiële prioriteiten waaraan moet zijn voldaan voor het openen van toetredingsonderhandelingen.

Albanië

Albanië heeft vooruitgang geboekt op weg naar vervulling van de criteria van Kopenhagen met betrekking tot de stabiliteit van de instellingen die de democratie, de rechtsstaat, de mensenrechten en het respect voor en de bescherming van minderheden garanderen en de voorwaarden van het stabilisatie- en associatieproces. Er zijn echter aanzienlijke verdere inspanningen vereist.

Wat de economische criteria betreft, heeft Albanië enige mate van macro-economische stabiliteit bereikt. Om een goed functionerende markteconomie te worden, zoals is bepaald door de Europese Raad van Kopenhagen van 1993, moet Albanië het bestuur en de rechtsstaat echter verder versterken, de prestaties van de arbeidsmarkt verbeteren en zorgen voor erkenning van eigendomsrechten. Om op middellange termijn de concurrentiedruk en de marktkrachten binnen de EU het hoofd te kunnen bieden, moet Albanië de fysieke infrastructuur en het menselijke kapitaal verbeteren en verdere structurele hervormingen doorvoeren.

De prestaties van Albanië met betrekking tot de verplichtingen in het kader van de stabilisatie- en associatieovereenkomst zijn over het algemeen positief.

Albanië zou op de meeste terreinen van de EU-verworvenheden op middellange termijn kunnen voldoen aan de verplichtingen van het lidmaatschap, mits het proces van aanpassing van de wetgeving wordt voortgezet en aanzienlijke en aanhoudende inspanningen worden geleverd om ervoor te zorgen dat de wetgeving wordt uitgevoerd en gehandhaafd. Bijzondere aandacht moet worden besteed aan: vrij verkeer van goederen, intellectuele-eigendomsrechten, informatiemaatschappij en media, landbouw en plattelandontwikkeling, voedselveiligheid, veterinair en fytosanitair beleid, visserij, vervoersbeleid, sociaal beleid en werkgelegenheid, regionaal beleid en coördinatie van structuurinstrumenten, justitiële stelsel en fundamentele rechten, justitie, vrijheid en veiligheid en financiële controle. Volledige naleving van de EU-normen op het gebied van milieu kan alleen op lange termijn worden bereikt en zou aanzienlijke investeringen vereisen. De inspanningen op dit vlak zouden moeten worden opgevoerd.

De algemene impact van de toetreding van Albanië op het beleid van de Europese Unie zou beperkt zijn en het vermogen van de Unie om haar ontwikkeling in stand te houden en te verdiepen, zou niet worden aangetast.

De Commissie is van mening dat de onderhandelingen over de toetreding van Albanië tot de Europese Unie moeten worden geopend zodra het land in voldoende mate voldoet aan de criteria voor lidmaatschap, met name de politieke criteria van Kopenhagen wat betreft de stabiliteit van instellingen en het garanderen van de democratie en de rechtsstaat. In dit verband moet Albanië met name de volgende taken met voorrang aanpakken:

- ervoor zorgen dat het parlement goed functioneert, op basis van een constructieve en permanente dialoog tussen alle politieke partijen;
- hangende wetgeving goedkeuren waarvoor een versterkte meerderheid in het parlement vereist is;

- de ombudsman benoemen en zorgen voor een ordelijk hoor- en stemproces in het parlement met betrekking tot de benoemingen voor het grondwettelijke hof en de hoge raad;
- de kieswet aanpassen volgens de aanbevelingen van de OVSE-ODIHR;
- ervoor zorgen dat de verkiezingen verlopen volgens Europese en internationale normen;
- cruciale stappen van de hervorming van het openbaar bestuur voltooien, waaronder wijziging van de ambtenarenwet en versterking van het openbaar bestuur, ter bevordering van de professionaliteit en depolitisering van het openbaar bestuur en van een transparante, op verdiensten gebaseerde aanpak van benoemingen en bevorderingen;
- de rechtsstaat versterken door de goedkeuring en uitvoering van een strategie voor justitiële hervorming en de onafhankelijkheid, efficiëntie en verantwoordingsplicht van de justitiële instellingen waarborgen;
- de strategie en het actieplan van de regering op het gebied van corruptiebestrijding effectief uitvoeren, wegwerken van belemmeringen voor onderzoeken, met name naar rechters, ministers en parlementsleden; degelijke resultaten boeken met actieve onderzoeken en vervolgingen en veroordelingen in corruptiezaken op alle niveaus;
- de strijd tegen de georganiseerde misdaad opvoeren op basis van dreigingsevaluaties en actief onderzoek, meer samenwerking met regionale en EU-partners en betere coördinatie tussen rechtshandavingsinstanties; degelijke resultaten boeken op dit terrein;
- een nationale strategie en een actieplan inzake eigendomsrechten opstellen, goedkeuren en uitvoeren, in breed overleg met de belanghebbenden en rekening houdend met de jurisprudentie van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, inclusief processen inzake restitutie, compensatie en legalisatie;
- concrete maatregelen treffen om de mensenrechten te beschermen, met name ten aanzien van vrouwen, kinderen en Roma-zigeuners, en effectieve tenuitvoerlegging van antidiscriminatiebeleid;
- aanvullende maatregelen treffen ter verbetering van de behandeling van gedetineerden op politiebureaus, in voorlopige hechtenis en in gevangenissen. Dossiers inzake mishandeling beter justitieel opvolgen en de aanbevelingen van de ombudsman op dit vlak beter toepassen.

Albanië wordt aangemoedigd zijn constructieve betrokkenheid bij de regionale samenwerking voort te zetten en de bilaterale betrekkingen met de buurlanden te versterken. De stabilisatie- en associatieovereenkomst moet verder soepel ten uitvoer worden gelegd. In dit verband moet de nodige aandacht worden besteed aan de naleving van de termijnen. Daarnaast wordt het land dringend geadviseerd de bestuurlijke capaciteit over de hele linie verder te versterken. De samenwerking met het maatschappelijk middenveld moet worden geïntensiveerd. Albanië moet voldoende middelen beschikbaar stellen zodat de mensenrechteninstanties goed kunnen functioneren en meer inspanningen doen om minderheden te beschermen. De vrijheid en de onafhankelijkheid van de media moeten worden vergroot en de politieke beïnvloeding moet worden verminderd.

De Commissie zal de vorderingen van de noodzakelijke hervormingen volgen binnen het institutionele kader van de stabilisatie- en associatieovereenkomst en zal de inspanningen financieel blijven ondersteunen via het IPA. De Commissie zal in het uitbreidingspakket van 2011 verslag uitbrengen over de vorderingen van Albanië. In dat verslag zal met name aandacht worden besteed aan de uitvoering van de kernprioriteiten die moeten worden aangepakt voordat de toetredingsonderhandelingen kunnen worden geopend.

BIJLAGE 2

Conclusies van de voortgangsverslagen inzake Kroatië, de voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië, Bosnië en Herzegovina, Servië, Kosovo, Turkije en IJsland

Kroatië

Kroatië voldoet nog steeds aan de **politieke criteria**. Op talrijke terreinen is vooruitgang geboekt, met inbegrip van de rechtsstaat. De hervormingsinspanningen moeten echter worden volgehouden en verder opgevoerd, met name wat betreft justitiële en bestuurlijke hervorming, bestrijding van corruptie en de georganiseerde misdaad, respect voor en bescherming van minderheden en de terugkeer van vluchtelingen.

De democratie en de rechtsstaat zijn verder versterkt. *Regering* en *parlement* functioneren beide verder goed. Toch moet de capaciteit van het parlement om toezicht te houden op het wetgevingsproces worden versterkt. De hervorming van het justitiële stelsel is voortgezet, maar er resteren nog aanzienlijke problemen, met name wat betreft de efficiëntie, onafhankelijkheid en verantwoordingsplicht van het justitiële systeem.

Op het gebied van de hervorming van het *openbaar bestuur* zijn beperkte vorderingen gemaakt. De wet inzake algemene bestuursprocedures is van kracht geworden en er werd een strategie en actieplan inzake de ontwikkeling van personele middelen voor de openbare dienst goedgekeurd. Het openbare bestuur vertoont echter nog gebreken, zoals complexe administratieve procedures, politieke inmenging en slecht personeelsbeheer. Om tastbare resultaten te bereiken, zijn een sterker politiek engagement en een betere coördinatie tussen de belanghebbenden op centraal, regionaal en lokaal niveau noodzakelijk.

De *hervorming van het justitieapparaat* wordt voortgezet. De achterstand met rechtszaken werd teruggebracht en de onafhankelijkheid van het gerecht werd versterkt door wijzigingen van de grondwet. Toch moeten de voornaamste verwachte resultaten van het hervormingsproces nog komen. Er blijven meer bepaald nog problemen in verband met de toepassing van transparante criteria voor de aanstelling van rechters en aanklagers, de verdere terugdringing van achterstand met rechtszaken, de lengte van rechtszaken en de afdwingbaarheid van besluiten. Er was enige vooruitgang met de behandeling van zaken van oorlogsmisdaden, met inbegrip van de herziening van betwiste vonnissen uit de jaren 1990. Toch blijft het probleem van de straffeloosheid bestaan, speciaal voor misdaden tegen etnische Serviërs, waarvan er vele nog niet degelijk zijn onderzocht.

Er is goede vooruitgang geboekt op het gebied van de *corruptiebestrijding*. De tenuitvoerlegging en algemene coördinatie van de inspanningen tegen corruptie werden verbeterd. De instantie voor de bestrijding van corruptie en georganiseerde misdaad blijft actief en heeft personen aangeklaagd in een aantal belangrijke zaken. Het aantal vonnissen is toegenomen. Het recht op toegang tot informatie van openbare organen is in de grondwet opgenomen. Corruptie blijft echter op veel gebieden vaak voorkomen. De recent verbeterde wettelijke en administratieve structuren moeten in de praktijk nog worden getest, meer bepaald de capaciteit van de rechtbanken om steeds toenemende en complexer wordende rechtszaken te behandelen. Er moet nog een bestandsopname worden opgesteld van doeltreffende onderzoeken, vervolgingen en vonnissen, speciaal voor gevallen van corruptie op hoog niveau. Er is weinig vooruitgang geboekt bij het voorkomen van belangenverstrengeling. Er is in beperkte mate vooruitgang geboekt op het gebied van de

toepassing van de wetgeving inzake toegang tot informatie. Er blijven tekortkomingen wat betreft de financiering van politieke partijen en verkiezingscampagnes.

Er is enige vooruitgang geboekt op het gebied van *de mensenrechten en de bescherming van minderheden*. De mensenrechten worden over het algemeen gewaarborgd, maar er blijven enkele belangrijke taken wat de tenuitvoerlegging betreft. Wat de *toegang tot het gerecht* betreft, is een grondige hervorming van het bestuurlijke rechtsstelsel aangevat. Er wordt thans gratis rechtsbijstand van staatswege verstrekt. De procedures zijn echter ingewikkeld en het algemene niveau van de verleende steun is laag. Wat het *gevangenisstelsel* betreft, zijn wettelijke maatregelen getroffen om de detentievoorwaarden te verbeteren door een stelsel voor rechtshulp in te voeren. De gevangenen blijven overbevolkt en de gezondheidsbescherming is er onvoldoende. Wat betreft *mishandeling*, heeft de ombudsman wederom klachten ontvangen over het gebruik van buitensporig geweld door de politie.

De vrijheid van meningsuiting, inclusief de vrijheid en het pluralisme van de media, is opgenomen in de wetgeving en wordt over het algemeen gewaarborgd. Uitgevers en journalisten maken echter nog steeds melding van politieke druk. Er zijn nog steeds problemen met betrekking tot de onafhankelijkheid van lokale media.

Er is beperkte vooruitgang geboekt met de *rechten van de vrouw* en gelijke kansen. De situatie van vrouwen op de arbeidsmarkt is niet wezenlijk veranderd en het niveau van de werkloosheid onder vrouwen blijft hoog. De ombudsman voor kinderen is actiever geworden voor de bevordering en bescherming van de *rechten van het kind*. Dit orgaan beschikt echter niet over voldoende middelen om zich ten volle van zijn taken te kwijten.

Er is enige vooruitgang geboekt met betrekking tot sociaal kwetsbare personen en personen met een handicap. De capaciteit van het bureau van de ombudsman voor gehandicapten wordt vergroot, meer bepaald met het oog op een grotere vertegenwoordiging in de regio's. Er is echter een gebrek aan informatie over rechten op het gebied van sociaal welzijn, gezondheidszorg en pensioenen. De criteria voor de toekenning van rechten worden niet consistent toegepast en de wettelijke bepalingen voor specifieke rechten zijn gefragmenteerd. De overgang van institutionele zorg naar in de gemeenschap wortelende dienstverlening kent een trage vooruitgang.

Er zijn enige stappen gezet om de bewustmaking in verband met de nieuwe *antidiscriminatiewet* groter te maken. De kennis van de reikwijdte ervan bij de autoriteiten en de burgers is echter beperkt en slechts een klein aantal klachten in verband met discriminatie komt voor de rechtbank. Er is enige vooruitgang in verband met wetgeving inzake haatdelicten, hoewel de tenuitvoerlegging ervan nog in een vroeg stadium verkeert.

Op het gebied van het *respect voor en de bescherming van minderheden en culturele rechten* is enige vooruitgang geboekt. Er wordt meer aandacht besteed aan minderheidskwesties in de context van betere verhoudingen in de regio, meer bepaald tussen Kroatië en Servië. De grondwettelijke bepalingen inzake minderheden werden versterkt. Ook de Roma-minderheid heeft opnieuw aandacht gekregen met verbeteringen vooral in het kleuteronderwijs. Het niveau van steun voor minderheidsorganisaties is slechts marginaal gedaald, ondanks de financiële besparingen. Er zijn echter nog steeds veel problemen voor minderheden. Kroatië moet verder inspanningen doen om de tolerantie tegenover de Servische minderheid te bevorderen. Kroatië moet ook zorgen voor passende maatregelen voor de bescherming van personen die nog steeds slachtoffer zijn of kunnen worden van bedreiging of discriminatie, vijandigheid of geweld. De Roma-minderheid kampt met bijzonder moeilijke

levensomstandigheden en er zijn nog problemen op het gebied van onderwijs, sociale bescherming, gezondheidszorg, werkgelegenheid en de toegang tot persoonlijke documenten. Minderheden kampen met problemen op het gebied van werkgelegenheid: zij zijn niet alleen ondervertegenwoordigd in de overheidsadministratie, de rechterlijke macht en de politie, maar ook in de bredere publieke sector.

Enige vorderingen zijn gemaakt op het gebied van de **vluchtelingen**. Er keren steeds meer vluchtelingen terug naar Kroatië. De huisvestingsprogramma's voor voormalige huurders en pachters werden voortgezet. Er werd een herzien actieplan goedgekeurd voor een versnelde uitvoering van de uitgestelde huisvestingsprogramma's van de regering uit 2009, met de bedoeling deze in 2011 volledig te implementeren. Er is enige vooruitgang geboekt wat betreft de renovatie van beschadigde huizen. De aanzienlijke achterstand met de beroepsprocedures tegen afgewezen aanvragen voor bouwsteun werd teruggebracht. De uitvoering van het besluit inzake de validering van pensioenrechten werd voortgezet. De vooruitgang met de huisvestingsdoelstellingen van 2009 is echter traag gebleven. Er moeten nog enkele duizenden aanvragen van woningen volledig worden verwerkt en woningen ter beschikking gesteld van terugkerende vluchtelingen. Daarnaast moeten nog steeds een groot aantal aanvragen voor de wederopbouw van huizen worden behandeld. Er moeten nog inspanningen worden gedaan om de vereiste voorwaarden te creëren voor een blijvende terugkeer van vluchtelingen.

Wat de **regionale vraagstukken en internationale verplichtingen** betreft, is de samenwerking van Kroatië met het **Internationale Strafhof voor het voormalige Joegoslavië (ICTY)** voortgezet. De speciale werkgroep die door de regering is ingesteld, moet haar werk voortzetten om de zoek geraakte artilleriedocumenten die door het bureau van de aanklager van ICTY worden verlangd, te lokaliseren of na te gaan wat ermee gebeurd is. Het Sarajevo-proces kreeg een nieuwe impuls na de ministeriële ontmoeting van Belgrado in maart 2010. Hier kwamen Bosnië en Herzegovina, Kroatië, Montenegro en Servië overeen om samen te werken voor een verduidelijking van de vluchtelingenstatistieken. Deze landen verbonden er zich ook toe te streven naar een oplossing voor een aantal hangende kwesties tegen het eind van het jaar.

Kroatië is actief blijven deelnemen aan de regionale initiatieven, zoals het samenwerkingsproces voor Zuidoost-Europa (SEECP), de raad voor regionale samenwerking (RCC) en de Midden-Europese vrijhandelsovereenkomst (CEFTA). De Kroatische president heeft blijk gegeven van een actieve aanpak inzake regionale samenwerking. De bilaterale relaties met andere uitbreidingslanden en de naburige EU-lidstaten, inclusief Servië, blijven zich ontwikkelen. De betrekkingen met Slovenië zijn verbeterd na de ondertekening van een overeenkomst voor internationale grensarbitrage.

De **economie** van Kroatië is ernstig getroffen door de mondiale economische en financiële crisis. Het land kwam in een recessie terecht in het eerste kwart van 2009 en er waren geen duidelijke tekenen van herstel tegen medio 2010. De werkloosheid, het openbare tekort en de schuld zijn aanzienlijk toegenomen. De buitenlandse schulden stegen verder en dit blijft een belangrijk kwetsbaar punt van de economie. De monetaire stabiliteit bleef behouden door het beleid van de centrale bank en de financiële sector doorstond de crisis relatief goed.

Wat de **economische criteria** betreft, is Kroatië een goed functionerende markteconomie. Kroatië zou de concurrentiedruk en de marktkrachten binnen de EU het hoofd moeten kunnen bieden, mits het alomvattende hervormingsprogramma vastberaden ten uitvoer wordt gelegd, zodat structureel zwakke punten worden aangepakt.

Er bestaat nog steeds brede politieke consensus over de fundamentele aspecten van de markteconomie. Het programma voor economisch herstel heeft het economische beleid een oriëntatie op middellange termijn geboden. Het nut van het programma voor de groei en het internationale concurrentievermogen hangt af van de doeltreffende tenuitvoerlegging ervan. Gezien de bestaande beperkingen, is in het algemeen met het macro-economische beleid adequaat gereageerd op de gevolgen van de mondiale economische en financiële crisis. Het monetaire beleid is erin geslaagd de wisselkoers en de financiële stabiliteit te handhaven en tegelijk de liquiditeitsproblemen te verzachten. Het bestaande tekort op de lopende rekening verminderde als gevolg van de recessie en de inflatiedruk is verder verlaagd. De banksector bleef bestand tegen schokken.

In het algemeen vorderden de structurele hervormingen echter erg traag, met name wat betreft de privatisering en de herstructurering van verlieslijdende bedrijven. De arbeidsmarkt bleef erg rigide, met lage werkgelegenheid en participatiegraad, waardoor de situatie tijdens de crisis verder verergerd is. Op begrotingsgebied hebben de autoriteiten beperkte inspanningen gedaan om het stijgende tekort te bedwingen en de doeltreffendheid van de openbare uitgaven te vergroten. De sociale overdrachten blijven hoog en worden niet goed afgestemd op de doelgroep. Een groot aantal overheids- en staatsbedrijven blijft via subsidies en garanties staatssteun ontvangen. Om op middellange termijn budgettaire duurzaamheid te bereiken, moeten het begrotingsproces en de begrotingsdiscipline dringend worden verbeterd en de doeltreffendheid van de openbare uitgaven vergroot. Het investeringsklimaat had verder te lijden onder grote regelgevingsdruk en een groot aantal parafiscale belastingen.

Kroatië is beter **in staat om de verplichtingen van het lidmaatschap op zich te nemen**. Er is wederom goede vooruitgang geboekt met de voorbereidingen om te voldoen aan de EU-eisen en in de meeste sectoren is de wetgeving goed aangepast aan de EU-regels. Op de meeste gebieden is er verder vooruitgang geboekt, met inbegrip van die gebieden waarop het niveau van aanpassing reeds hoog was. Er zijn echter op bepaalde gebieden extra inspanningen nodig om de bestuurlijke capaciteit voor de correcte uitvoering van de EU-verworvenheden te versterken.

Er zijn goede vorderingen te melden op het gebied van *het vrije verkeer van goederen* en de aanpassing aan de EU-normen op dit punt is goed gevorderd. Toch zijn er nog verdere inspanningen nodig, meer bepaald inzake conformiteitsbeoordeling, metrologie en markttoezicht. Kroatië moet de aanpassing aan het EU-acquis voltooien en de noodzakelijke tenuitvoerleggingscapaciteit opbouwen. Op het gebied van het *vrije verkeer van werknemers* was er goede vooruitgang en werd een voldoende mate van aanpassing van de wetgeving bereikt. Extra inspanningen zijn nodig wat betreft meer bepaald de versterking van de capaciteit voor de coördinatie van de stelsels voor sociale zekerheid.

Er is vooruitgang geboekt op het gebied van het *recht van vestiging en de vrijheid van dienstverlening*, meer bepaald inzake de wederzijdse erkenning van beroepskwalificaties en inzake de postdiensten. De aanpassing aan de EU-normen is over het algemeen goed gevorderd. Er zijn grotere inspanningen nodig om de aanpassing van de wetgeving te voltooien, met name op het gebied van de wederzijdse erkenning van beroepskwalificaties, en voor de omzetting van de dienstenrichtlijn. De werkzaamheden voor een verbetering van de bestuurlijke capaciteit moeten worden voortgezet.

Er is verder vooruitgang geboekt bij de aanpassing van de wetgeving aan de EU-normen inzake het *vrije verkeer van kapitaal*. Er zijn voortdurende inspanningen vereist om de

liberalisering van het kapitaalverkeer te voltooien en de wetgeving tegen het witwassen te consolideren.

Er kan goede vooruitgang worden gemeld op het gebied van de *overheidsopdrachten*, meer bepaald voor de verbetering van de capaciteit van de voornaamste belanghebbenden om het overheidsopdrachtenbeleid te coördineren en ten uitvoer te leggen. De capaciteit om de wet doeltreffend toe te passen moet verder worden verbeterd op alle niveaus van het stelsel voor overheidsopdrachten.

Enige vooruitgang kan worden gemeld wat betreft het *vennootschapsrecht*. De aanpassing aan de EU-normen schiet goed op. Op het gebied van de financiële controle zijn verdere inspanningen nodig.

Er is vooruitgang genoteerd op het gebied van de *wetgeving inzake intellectuele eigendom*. Er is sprake van een zeer hoge mate van aanpassing van de wetgeving aan de EU-normen en er is vooruitgang met de handhaving. De algemene bewustwording in verband met de intellectuele-eigendomsrechten moet nog worden verbeterd.

Op het gebied van het *concurrentiebeleid* is aanzienlijke vooruitgang geboekt, meer bepaald met de voltooiing van de gunningsprocedure voor de herstructurering van de scheepswerven. De wetgeving is in het algemeen redelijk aangepast. Toch zijn nog verdere inspanningen noodzakelijk voor de goedkeuring van herstructureringsplannen overeenkomstig de normen voor staatssteun voor de scheepswerven in moeilijkheden, voor een verbetering van de prestaties van de Kroatische mededingingsautoriteit op het gebied van de kartelbestrijding en een verdere verbetering van de bestuurlijke capaciteit, meer bepaald op antitrustgebied. De aanpassing van de Kroatische omroepwet dient te worden voltooid. De nationale herstructureringsplannen voor de staalindustrie moeten herzien worden.

Aanzienlijke vooruitgang kan worden gemeld op het gebied van de *financiële diensten*, zowel op het gebied van de aanpassing van de wetgeving als de versterking van de bestuurlijke middelen. De bestuurlijke capaciteit van de reguleringsinstanties moet echter verder worden versterkt.

Kroatië heeft aanzienlijke vooruitgang geboekt op het gebied van de *informatiemaatschappij en de media* en heeft een hoge mate van aanpassing van de wetgeving aan de EU-normen bereikt. Er zijn echter voortdurende inspanningen nodig om de capaciteit van de twee nationale reguleringsinstanties te versterken om het wettelijke kader correct toe te passen. De liberalisering van alle segmenten van de elektronische communicatiemarkt moet worden voortgezet.

Er kunnen goede vorderingen worden gemeld op het gebied van de *landbouw en de plattelandsontwikkeling*, meer bepaald inzake de oprichting en uitvoering van het betalingsagentschap en van het geïntegreerde bestuurs- en controlesysteem alsook op het gebied van de gemeenschappelijke marktordening. Er dienen echter nog aanzienlijke inspanningen te worden gedaan op deze essentiële gebieden van het gemeenschappelijke landbouwbeleid. Kroatië moet ook zijn steunsysteem voor de landbouw volledig aan de EU-normen ter zake aanpassen en de absorptiecapaciteit van de fondsen voor plattelandsontwikkeling vergroten.

Er is de nodige vooruitgang geboekt met de aanpassing van de wetgeving met betrekking tot *voedselveiligheid en veterinaire en fytosanitaire beleid*, met name wat betreft de goedkeuring en

tenuitvoerlegging van secundaire wetgeving. De omzetting van de EU-normen is in alle sectoren goed gevorderd. Er is aanzienlijke vooruitgang geboekt door de goedkeuring van een nationaal programma voor de modernisering van bedrijven voor levensmiddelen van dierlijke oorsprong en dierlijke bijproducten. Er zijn blijvende inspanningen vereist voor de tenuitvoerlegging van het programma, alsook voor de versterking van de bestuurlijke en controlecapaciteit, en het opzetten van grensinspectieposten.

Kroatië heeft goede vooruitgang geboekt met de aanpassing van de wetgeving aan de EU-normen op het gebied van *visserij*. De voorbereidingen voor de toepassing van het visserijbeleid zijn goed gevorderd. Kroatië moet de uitvoering van de wetgeving verbeteren, meer bepaald inzake beheer van de vloot, inspectie en controle, en structureel beleid.

Er is verdere vooruitgang geboekt wat betreft *vervoer*. Het niveau van de aanpassing is in het algemeen goed. In de luchtvaartsector moet de aanpassing echter worden voltooid. Er zijn nog steeds extra inspanningen vereist voor de tenuitvoerlegging en handhaving van de EU-normen.

Er is verder vooruitgang geboekt in het hoofdstuk *energie*, waar het niveau van aanpassing hoog is. Aanzienlijke inspanningen zijn echter nog nodig ter verbetering van de prestaties van het bestuur en de onafhankelijkheid van de reguleringsautoriteiten in de energiesector.

Inzake *belastingen* is vooruitgang geboekt, meer bepaald met de operationele capaciteit en de automatisering. De wetgeving van Kroatië op het gebied van directe en indirecte belastingen is grotendeels aangepast aan de EU-normen. Toch zijn nog verdere aanpassingen nodig, vooral op het gebied van btw en accijnzen. De administratieve capaciteit moet verder worden versterkt, waaronder met betrekking tot de interconnectie van IT-systemen.

Er is verdere vooruitgang gemeld op het gebied van het *economische en monetaire beleid*, waar de aanpassing aan de EU-normen in feite is voltooid.

Op het gebied van de *statistiek* zijn aanzienlijke vorderingen geboekt met de modernisering van de statistische infrastructuur. Met de aanpassing van de wetgeving is een bevredigend niveau bereikt. De Kroatische statistieken moeten echter verder in overeenstemming worden gebracht met de normen van de EU.

Er is de nodige vooruitgang geboekt met betrekking tot *sociaal beleid en werkgelegenheid*. In het algemeen is de wetgeving redelijk aangepast aan het EU-acquis. Er blijven echter nog enkele lacunes in de aanpassing van de wetgeving, meer bepaald met de omzetting van de arbeidswetgevingsrichtlijnen, en op het gebied van discriminatiebestrijding en gelijke kansen. De bestuurlijke capaciteit moet verder worden verbeterd.

Kroatië heeft vooruitgang geboekt op het gebied van *ondernemings- en industriebeleid*, meer bepaald inzake beleidsbeginselen en instrumenten. De aanpassing aan de EU-normen is zeer goed gevorderd. Er zijn meer inspanningen nodig specifiek om het bedrijfsklimaat te verbeteren. Er moeten goede herstructureringsplannen komen voor de staalsector en met name de scheepsbouw.

Op het gebied van de *trans-Europese netwerken* heeft Kroatië verdere vorderingen gemaakt. De aanpassing aan de EU-normen is voltooid.

Er is goede vooruitgang geboekt met *regionaal beleid en de coördinatie van de structuurinstrumenten*, namelijk met het voorbereiden van strategische documenten en het

aanwijzen van de instellingen en mechanismen om het cohesiebeleid van de EU ten uitvoer te leggen, en verder personeel aan te werven en op te leiden. De voorbereidingen van Kroatië voor de toepassing van het cohesiebeleid van de EU zijn relatief goed gevorderd. Kroatië moet zijn voorbereidingen tot een goed einde brengen door speciaal aandacht te hebben voor een mature projectcyclus en de absorptie van fondsen.

Op het gebied van *justitie en fundamentele rechten* is door Kroatië goede vooruitgang geboekt. De hervorming van justitie werd voortgezet met de goedkeuring van nieuwe wetgeving ter versterking van de rechterlijke onafhankelijkheid en een verdere terugdringing van de achterstand met de behandeling van rechtszaken. De hervorming van justitie blijft echter een gigantische opdracht en er blijven nog aanzienlijke problemen, met name wat betreft de efficiëntie, onafhankelijkheid en verantwoordingsplicht van het justitiële systeem. De inspanningen voor corruptiebestrijding werden opgevoerd met een aantal positieve resultaten, maar corruptie blijft op vele gebieden bestaan. Er moet nog een bestandsopname worden opgesteld van doeltreffende onderzoeken, vervolgingen en vonnissen, speciaal voor gevallen van corruptie op hoog niveau. Preventieve maatregelen zoals een grotere transparantie van de openbare uitgaven moeten worden versterkt. De bescherming van de fundamentele rechten werd versterkt, maar moet in de praktijk worden verbeterd, speciaal voor minderheden en vluchtelingen.

Aanzienlijke vooruitgang is door Kroatië geboekt op het gebied van *justitie, vrijheid en veiligheid*. Het asielsysteem is aanzienlijk verbeterd, maar er moet aandacht worden besteed aan de integratie van personen die bescherming genieten in Kroatië en aan de bescherming van de minderjarigen onder illegale migranten. Goede vooruitgang is te melden wat betreft de visumregelingen. De aanpassing aan de EU-normen inzake visa dient echter te worden voortgezet. Op het gebied van de buitengrenzen werden vorderingen gemaakt. Het actieplan voor geïntegreerd beheer van de grenzen moet echter op een aantal punten worden bijgewerkt en de apparatuur moet verder worden gemoderniseerd. Er is aanzienlijke vooruitgang geboekt met de gerechtelijke samenwerking in civiele en strafrechtelijke zaken. Op het gebied van antidrugsbeleid is ook verder vooruitgang geboekt.

Er is verder vooruitgang geboekt op het gebied van *wetenschap en onderzoek*, maar ten gevolge van de economische en financiële crisis is er een vertraging opgetreden. Er moeten verder inspanningen worden gedaan om de onderzoekscapaciteit te versterken, te voorzien in opleiding, investeringen in onderzoek door het bedrijfsleven en kleine en middelgrote bedrijven op te drijven. Op het gebied van *onderwijs en cultuur* zijn verdere vorderingen gemaakt ten aanzien van de EU-verworvenheden ter zake. De wetgeving is redelijk aangepast. Kroatië moet zijn inspanningen voortzetten om zich voor te bereiden op het beheer van de programma's Een leven lang leren en Jeugd in actie.

Er is goede vooruitgang geboekt op het gebied van *milieu*, zowel wat aanpassing van de wetgeving als de toepassing betreft. De aanpassing van de wetgeving op het gebied van waterkwaliteit, en in zekere mate ook inzake de klimaatverandering moet worden voltooid. De uitvoering van de horizontale verworvenheden moet worden verbeterd, alsook de samenwerking met niet-gouvernementele organisaties in milieuzaken. In het algemeen naderen de voorbereidingen van Kroatië hun voltooiing. De bestuurlijke capaciteit in Kroatië moet verder worden versterkt, vooral op lokaal niveau.

Er is de nodige vooruitgang geboekt op het gebied van *consumentenbescherming en volksgezondheid*. Met de aanpassing van de wetgeving is een bevredigend niveau bereikt. Er zijn echter meer inspanningen nodig om de bestuurlijke capaciteit verder te versterken.

Er is goede vooruitgang geboekt met betrekking tot de *douane-unie*. De douanewetgeving van Kroatië is in grote mate aangepast aan de EU-normen. Kroatië is vorderingen blijven maken op het gebied van IT, met name met betrekking tot de interconnectie. Er moet nog verdere vooruitgang worden geboekt om de laatste discrepanties in de wetgeving van Kroatië weg te werken voor de uitvoering van de anticorruptiestrategie en de voorbereiding van de interconnectie van IT-systemen.

Enige vooruitgang is te melden wat betreft de *externe betrekkingen*. Kroatië heeft een grote mate aan aanpassing van de wetgeving bereikt en is verder doende zijn standpunten in internationale fora te coördineren en aan te passen. Kroatië moet echter de nodige aandacht hebben voor een volledige naleving van zijn internationale verplichtingen wanneer het land zijn toevlucht neemt tot waarborgen. Er moeten nog middelen worden vrijgemaakt voor ontwikkelingsbeleid en de humanitaire hulp.

Er is door Kroatië verder vooruitgang geboekt op het terrein *buitenlands, veiligheids- en defensiebeleid*. Kroatië neemt nog steeds deel aan verschillende militaire en civiele EU-missies. Over het algemeen heeft Kroatië een goed niveau van aanpassing. Kroatië moet de uitvoering en handhaving van de controle op wapens verder versterken, met inbegrip van de transparantie van wapengerelateerde informatie.

Er is vooruitgang genoteerd op het gebied van de *financiële controle*. De onafhankelijkheid van de overheidsinstantie voor auditing werd versterkt. Kroatië moet zijn inspanningen nu concentreren op de duurzaamheid van de hervormingen. De organen die betrokken zijn bij de coördinatiestructuur voor fraudebestrijding moeten hun inspanningen opvoeren voor een doeltreffende uitvoering van de antifraudestrategie.

Er is verder vooruitgang geboekt wat betreft de *financiële en budgettaire bepalingen*. De institutionele capaciteit voor de toepassing van de voorschriften over de eigen middelen werd verder uitgebreid. Kroatië heeft een goed niveau van aanpassing van de wetgeving aan de EU-normen bereikt, alsook de capaciteit om deze uit te voeren, behalve in het geval van de heffingen op suiker. Kroatië moet zijn coördinatiecapaciteit verder uitbreiden.

Voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië

De voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië blijft redelijk voldoen aan de **politieke criteria**. Er is na de belangrijke hervormingen van 2009 verdere vooruitgang geboekt, zij het in een ongelijk tempo. Over het algemeen is de regeringscoalitie stabiel en bestaat er samenwerking tussen de politieke krachten. Er is vooruitgang geboekt inzake de hervorming van het parlement, de politie, justitie, het openbare bestuur en het respect voor en de bescherming van minderheden. Aanzienlijke verdere inspanningen zijn echter vereist op de meeste gebieden die met de politieke criteria verband houden, met name blijvende punten van zorg als de onafhankelijkheid van het gerecht, de hervorming van het openbare bestuur en de vrijheid van meningsuiting in de media. De politieke dialoog moet worden versterkt.

De kaderovereenkomst van Ohrid blijft een essentieel element van *de democratie en de rechtsstaat* in het land. Er is enige vooruitgang geboekt met de tenuitvoerlegging van de taalwet en de wetten inzake decentralisatie en evenwichtige vertegenwoordiging. Verdere inspanningen via dialoog zijn noodzakelijk om aan de doelstellingen van de overeenkomst te voldoen en deze volledig ten uitvoer te leggen.

Er is verder vooruitgang geboekt met de hervorming van het *parlement*. Er werden wijzigingen van het reglement van orde goedgekeurd waardoor de rechten van de oppositie gevrijwaard worden. Het parlement heeft maatregelen getroffen om zijn institutionele capaciteit te versterken, meer bepaald door de oprichting van het parlementaire instituut. De dialoog over interetnische betrekkingen werd echter gehinderd doordat het betrokken parlementaire comité niet regelmatig is samengekomen.

De partners in de *regeringscoalitie* werken constructief samen. Zij hebben zich verbonden tot hervormingen om het land voor te bereiden op toetreding tot de Europese Unie. Er is echter nog meer dialoog vereist over kwesties die de interetnische relaties betreffen. Extra inspanningen zijn nodig om het decentralisatieproces voort te zetten overeenkomstig de kaderovereenkomst van Ohrid. Het financiële kader voor de lokale besturen moet transparanter en evenwichtiger zijn. De samenwerking van de regering met de nationale raad voor Europese integratie moet verder worden ontwikkeld.

Er was enige vooruitgang inzake de werking van het *openbare bestuur*. De ambtenarenwet werd aangenomen. De wet over binnenlandse zaken betreffende de hervorming van de politie is van kracht geworden en de meeste uitvoeringsbepalingen ervan werden goedgekeurd. Er zijn echter nog omvangrijke inspanningen nodig om de transparantie, het professionalisme en de onafhankelijkheid en van het ambtenarenapparaat te verzekeren. Er is sprake van ongepaste politieke inmenging bij aanwervingen en promoties op alle niveaus in de openbare dienst. Het wettelijke kader moet verder worden verbeterd, meer bepaald betreffende de aanwerving van personeel op basis van verdienste. Het proces van omzetting van een groot aantal tijdelijke functies in permanente functies heeft in vele gevallen niet geleid tot concurrentiële en op verdienste gebaseerde aanwerving.

De vorderingen op het gebied van de *hervorming van justitie* waren beperkt. De doeltreffendheid van de rechtbanken werd versterkt door een beter budgetbeheer. Er blijven echter nog punten van zorg inzake de onafhankelijkheid en de onpartijdigheid van de rechterlijke macht. Er is geen verdere vooruitgang geboekt om te verzekeren dat de bestaande wettelijke bepalingen ook in de praktijk worden omgezet. In deze context is het van belang dat afgestudeerden van de academie voor de opleiding van rechters en openbaar aanklagers prioritair worden aangeworven.

Op het gebied van het *anticorruptiebeleid* zijn vorderingen gemaakt. Er zijn politieoperaties op grote schaal gehouden met gebruikmaking van speciale onderzoeksmaatregelen. Terwijl het wettelijke en institutionele kader over het algemeen functioneert, moet de staat van dienst van succesvolle veroordelingen in gevallen van corruptie op hoog niveau worden versterkt. De bestaande bepalingen inzake vermogensverklaringen, belangenconflicten, en de financiering van politieke partijen worden niet effectief toegepast. De middelen van de openbare commissie voor corruptiebestrijding moeten worden verzekerd. Corruptie komt nog steeds op grote schaal voor en blijft een bijzonder groot probleem.

Het wettelijke en institutionele kader voor *de mensenrechten en de bescherming van minderheden* is voorhanden en *de burgerrechten en de politieke rechten* worden doorgaans geëerbiedigd. De bestaande wettelijke garanties op dit gebied moeten echter volledig worden gehandhaafd.

De half-open afdeling van de gevangenis van Idrizovo, waar de levensomstandigheden mensonwaardig en onmenselijk waren, werd gesloten. De strategie om de overblijvende ernstige tekortkomingen in de gevangnissen aan te pakken, kent trage vooruitgang. Het

toezicht van de rechtshandavingsinstanties blijft onvolledig. Wat de vrije meninguiting betreft, is er groeiende zorg over politieke inmenging in de media en ongepaste druk op journalisten. De betrokkenheid van de maatschappelijke organisaties bij het politieke besluitvormingsproces blijft beperkt.

De ombudsman bleef het voornaamste referentiepunt betreffende de bescherming en bevordering van de mensenrechten. De werklast van de ombudsman is in de verslagperiode toegenomen. Het aandeel van de door de openbare organen aangenomen aanbevelingen liep echter terug. De autoriteit en de middelen van de ombudsman moeten verder worden versterkt.

De wettelijke bepalingen inzake de bescherming van *economische en sociale rechten* zijn grotendeels aanwezig. De uitvoering van de strategie tegen huiselijk geweld werd voortgezet. Er is overeenstemming bereikt over het lidmaatschap van de economische en sociale raad, waardoor de sociale dialoog wordt vergemakkelijkt. Er is een kader op het gebied van discriminatiebestrijding goedgekeurd. Seksuele geaardheid werd echter als discriminatiegrond niet genoemd. Er dient een strategische aanpak te komen voor gelijke kansen. Er zijn extra inspanningen vereist om de wet op de jeugdjustitie en het VN-verdrag inzake de rechten van het kind uit te voeren.

Op het gebied van het *respect voor en de bescherming van minderheden en culturele rechten* is vooruitgang geboekt. Er is enige vooruitgang inzake de eerlijke vertegenwoordiging en de regering heeft stappen gezet om de interetnische integratie in het onderwijs te bevorderen. Toch blijft de integratie van etnische gemeenschappen beperkt en is er meer dialoog nodig om het vertrouwen te bevorderen, speciaal op het gebied van cultuur en taal. Wat betreft de rechten van Roma, werd het aantal personen zonder identiteitsdocumenten teruggebracht. Er werden maatregelen getroffen om te verhinderen dat kinderen zonder bijzondere reden in speciale scholen worden geplaatst. De zigeuners kampen echter nog steeds met zeer moeilijke levensomstandigheden en discriminatie.

Wat betreft *regionale kwesties en internationale verplichtingen* heeft de voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië volledig meegewerkt met het Joegoslavië-tribunaal. Het interne juridische systeem behandelt zaken die door het ICTY zijn terugverwezen naar de nationale autoriteiten.

Wat betreft het Internationale Strafhof is de bilaterale immuniteitsovereenkomst met de Verenigde Staten niet in overeenstemming met de gemeenschappelijke standpunten en de beginselen van de EU. Het land moet zich aanpassen aan het EU-standpunt.

De voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië is actief blijven deelnemen aan de regionale samenwerkingsinitiatieven, zoals het samenwerkingsproces voor Zuidoost-Europa (SEECP), de raad voor regionale samenwerking (RCC) en de Midden-Europese vrijhandelsovereenkomst (CEFTA).

De voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië is een actieve partner in de regio en onderhoudt over het algemeen goede betrekkingen met de buurlanden. Na de voltooiing van de demarcatie van de grens met Kosovo heeft de voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië geen onopgeloste grenskwesties meer. De betrekkingen met Griekenland lijden echter nog steeds onder de onopgeloste naamkwestie. Het land voert gesprekken onder auspiciën van de VN om dit probleem uit de wereld te helpen. Daden en woorden die de betrekkingen van goed nabuurschap kunnen schaden, moeten worden vermeden. Directe

ontmoetingen op het hoogste politieke niveau zijn positieve stappen, hoewel dit nog niet tot concrete resultaten heeft geleid. Het onderhouden van betrekkingen van goed nabuurschap, zoals een door onderhandelingen tot stand gekomen en wederzijds aanvaardbare oplossing van de naamkwestie, onder auspiciën van de VN, blijft van wezenlijk belang.

De **economie** van de voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië is slechts in geringe mate gekrompen aangezien de financiële sector slechts beperkt is blootgesteld aan toxische internationale activa, en dankzij de instroom van weerbaar particulier kapitaal en een stabiele openbare sector. De structurele hervormingen zijn voortgezet. De nog steeds hoge structurele werkloosheid, vooral onder jongeren en laagopgeleiden, blijft echter zeer zorgwekkend. Er werden enkele kleine verbeteringen aangebracht om de zwakke punten in het bestuur aan te pakken, maar tekortkomingen in de rechtsstaat hebben nog steeds een negatief effect op het ondernemingsklimaat.

Wat de **economische criteria** betreft, heeft de voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië verder goede vooruitgang geboekt. Op sommige gebieden is verdere vooruitgang geboekt naar een goed functionerende markteconomie, met name door belemmeringen voor het starten en opheffen van bedrijven af te bouwen en door de verbetering van de capaciteit van de rechtbanken om met economie verband houdende zaken te behandelen. Het land moet in staat worden geacht op middellange termijn het hoofd te bieden aan de concurrentiedruk en de marktkrachten binnen de EU, mits het hervormingsprogramma daadkrachtig uitgevoerd blijft worden, zodat de aanzienlijke structurele zwakten worden weggewerkt.

In het land bestaat een brede consensus over de kern van het economische beleid. Het monetaire beleid, gebaseerd op de feitelijke koppeling aan de euro, heeft bijgedragen tot macro-economische stabiliteit. Na een expansieve aanpak in 2008 werd het begrotingsbeleid in 2009 meer op stabiliteit georiënteerd. De buitenlandse betalingsbalans van het land verbeterde, blijkens een licht herstel van de export, een daling van de invoer ten gevolge van een beperkte binnenlandse vraag en een sterke instroom van particulier kapitaal. De privatisering is nagenoeg afgerond. De prijzen en de handel zijn grotendeels geliberaliseerd. Er is enige verdere vooruitgang geboekt met het verbeteren van de markttoegang en registratie en de vereenvoudiging van het regelgevende kader. De faillissementsprocedures zijn verder verkort en de registratie van eigendommen is nagenoeg voltooid. De financiële sector heeft de crisis goed doorstaan en de onafhankelijkheid van een aantal toezichts- en regelgevingsinstanties werd versterkt.

Door een toenemend begrotingstekort is de staatsschuld gestegen. De kwaliteit van de overheidsuitgaven is achteruitgegaan, gedeeltelijk door de afname van kapitaalsuitgaven op de middellange termijn. De werkloosheid blijft zeer hoog. De instroom van directe buitenlandse investeringen is blijven afnemen, hoewel het aanvangsniveau al relatief laag was. Het goede functioneren van de markteconomie wordt nog steeds gehinderd door institutionele tekortkomingen, een gebrek aan stabiliteit in de administratie en tekortkomingen in de rechtsstaat. Het gebrek aan overleg met de belanghebbenden vóór het nemen van beleidsbeslissingen belemmert de voorspelbaarheid van het bedrijfsklimaat. Justitie vormt nog steeds een struikelblok en de regelgevende en toezichthoudende organen zijn soms niet onafhankelijk genoeg of hebben onvoldoende middelen om goed te kunnen functioneren. De rechtszekerheid is nog steeds laag, hetgeen een negatief effect heeft op de aantrekkelijkheid van het land voor buitenlandse investeerders. De informele sector vormt nog steeds een groot probleem.

De voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië heeft enige vooruitgang geboekt wat betreft het ontwikkelen van **capaciteit om de verplichtingen van het lidmaatschap te vervullen**, met name op het gebied van vrij verkeer van goederen, vennootschaprecht, financiële diensten en justitie, vrijheid en veiligheid. Er is minder vooruitgang geboekt op sommige andere terreinen, zoals openbare aanbestedingen, de informatiemaatschappij en de media, sociaal beleid en werkgelegenheid. In het algemeen is verdere vooruitgang geboekt bij de uitvoering van de prioriteiten van het toetredingspartnerschap. Er zijn echter aanhoudende inspanningen nodig om de bestuurlijke capaciteit voor de uitvoering en handhaving van wetgeving te versterken. Het land voldoet aan de verbintenissen in het kader van de stabilisatie- en associatieovereenkomst.

Er zijn goede vorderingen te melden op het gebied van het *vrije verkeer van goederen*. Een deel van de horizontale en sectorale EU-verworvenheden is omgezet. De bestuurlijke capaciteit van de autoriteiten voor markttoezicht is onvoldoende om de toepassing van de technische wetgeving af te dwingen. Er is weinig vooruitgang geboekt op het gebied van het *vrije verkeer van werknemers*. Er is enige vooruitgang geboekt op het gebied van het *recht van vestiging en de vrijheid van dienstverlening*, meer bepaald inzake de postdiensten. Op het gebied van de wederzijdse erkenning van beroepskwalificaties blijven de voorbereidingen echter in een pril stadium. Er waren enige algemene vooruitgang op het gebied van het *vrije verkeer van kapitaal*. Er blijven beperkingen bestaan voor kapitaalverkeer op de korte termijn en op grensoverschrijdende geldtransfers. Het wettelijke kader, de bestuurlijke capaciteit en de prestaties op handhavingsgebied met betrekking tot het witwassen van geld hebben enige vooruitgang gekend.

Er is vooruitgang geboekt op het gebied van *overheidsopdrachten*. Het bureau voor overheidsopdrachten heeft een strategie goedgekeurd voor de ontwikkeling van een systeem voor openbare aanbestedingen. De wetgeving over concessies en partnerschappen tussen de overheid en de particuliere sector strookt echter nog niet met de EU-normen. De bestuurlijke capaciteit om de aanbestedingsregels praktisch toe te passen, is nog onvoldoende. Goede vooruitgang is te melden wat betreft de *vennootschapswetgeving*. De voorbereidingen om de wetgeving aan te passen aan de EU-normen inzake financiële controle bevinden zich echter nog in een vroeg stadium. Er is enige vooruitgang geboekt wat betreft de versterking van het wettelijke kader op het gebied van de *wetgeving inzake intellectuele eigendom*. De nationale strategie inzake intellectuele eigendom wordt uitgevoerd. Wat de handhaving betreft, zijn echter nog meer inspanningen vereist.

Er is enige vooruitgang te melden wat betreft *mededinging*. Het aantal staatssteunbesluiten vooraf is licht toegenomen. Personeel en financiën van de commissie voor concurrentiebescherming moeten in de sector antitrust worden versterkt.

Er is in het algemeen goede vooruitgang geboekt op het gebied van de *financiële dienstverlening*. Er zijn inspanningen gedaan om de regelgeving voor en het toezicht op de verzekeringssector te verzekeren. Sommige financiële diensten, zoals leasing, moeten nog worden gereguleerd en gecontroleerd.

Er is onregelmatige vooruitgang geboekt op het gebied van de *informatiemaatschappij en de media*. De aanpassing van de wetgeving aan de EU-normen en de liberalisering van de markt verbeteren. De levensvatbaarheid van de toezichthouder voor de omroep moet echter nog worden verzekerd. De mediawetgeving is nog niet aangepast aan de richtlijn audiovisuele mediadiensten.

Op het gebied van *landbouw en plattelandsontwikkeling* is vooruitgang geboekt. Het beleid voor plattelandsontwikkeling wordt geleidelijk aan aangepast aan de EU-normen. Terwijl de operationele structuren van AFSARD en IPARD werden versterkt, moet de capaciteit van andere bestuursorganen in de sector nog worden verbeterd. De aanpassing aan de EU-normen vereist verder aanzienlijke inspanningen. Er zijn enige vorderingen gemaakt op het gebied van *voedselveiligheid* en *veterinair en fytosanitair beleid*, meestal op wetgevingsgebied en de uitvoering door levensmiddelenbedrijven. De bestuurlijke capaciteit moet worden versterkt, meer bepaald wat betreft de doeltreffendheid van de toezichts- en controlesystemen.

Enige vooruitgang kan worden gemeld wat betreft het *vervoersbeleid*. Het proces van de marktopening voor spoorvervoer had met problemen te kampen. Er zijn verdere inspanningen nodig om de werking van de veiligheidsautoriteiten te verbeteren, meer bepaald van het onderzoekscomité voor luchtvaartongelukken.

Er is enige vooruitgang geboekt in de energiesector. Er werden nieuwe energiestrategieën goedgekeurd. De nieuwe omvattende energiewet moet echter nog worden uitgevoerd. De elektriciteitsstarieven weerspiegelen niet volledig de kosten. Hoewel er goede vooruitgang is geboekt, is er nog steeds geen definitieve oplossing voor het conflict met de exploitant van het distributiesysteem, die een belangrijke EU-investeerder is. De regelgevende instantie voor de energiesector en de regelgevende instantie voor stralingsbescherming moeten functioneel onafhankelijk worden.

Er is geen vooruitgang geboekt met de harmonisering aan de EU-normen van de wetgeving inzake directe en indirecte *belastingen*. Enige vooruitgang is te melden op het gebied van de operationele capaciteit van de belastingadministratie, met name wat betreft de dienstverlening aan belastingplichtigen en de doeltreffendheid van de controle. De audit- en belastingonderzoekscapaciteit voor de bestrijding van belastingontduiking blijft zwak.

Op het gebied van *economisch en monetair beleid* is sprake van beperkte vooruitgang. De aanpassing aan de EU-normen is onvolledig en de bestuurlijke capaciteit voor de uitvoering van het beleid loopt erg uiteen. Er is goede vooruitgang geboekt op het gebied van *statistiek*. De middelen van het openbare bureau voor de statistiek blijven zwak en er moet een eerlijke vertegenwoordiging worden verzekerd. Het is van groot belang dat wordt voorzien in middelen voor de bevolkings- en huishoudentelling van 2011. De inspanningen voor betere sectorale statistieken moeten worden voortgezet, met name voor economische statistieken.

Op het gebied van *sociaal beleid en werkgelegenheid* is sprake van beperkte vooruitgang met de aanpassing van de wetgeving aan de EU-normen. Er werd een kaderwet tegen discriminatie goedgekeurd, die echter een aantal belangrijke leemten vertoont en geen steun heeft van de relevante maatschappelijke groeperingen. De tripartiete en bipartiete sociale dialoog blijft zwak. De integratie van gehandicapten en andere sociaal achtergestelden blijft onvoldoende.

Er is enige vooruitgang geboekt wat betreft het *ondernemings- en industriebeleid*. Er is goede vooruitgang geboekt met de terugdringing van administratieve belemmeringen en de kosten voor het exploiteren van bedrijven. Er werden nieuwe organen ingesteld en aanzienlijke sommen voor het functioneren ervan werden uitgetrokken. Toch is er nog meer geld nodig voor strategieën ter ondersteuning van ondernemingen en de sector midden- en kleinbedrijf.

Op het gebied van de *trans-Europese netwerken* zijn vorderingen gemaakt. Het land blijft verder actief deelnemen aan het waarnemingscentrum voor vervoer in Zuidoost-Europa en de Energiegemeenschap. Inzake Corridor X is er echter grote vertraging.

Er is onregelmatige vooruitgang te melden op het gebied van *regionale ontwikkeling en de coördinatie van de structuurinstrumenten*. De uitvoering van het operationele programma voor regionale ontwikkeling kent grote vertraging. De bestuurlijke capaciteit in de sleutelministeries, meer bepaald technische expertise, moet worden versterkt. Het is ook nodig de voorbereiding en uitvoering van projecten te versterken om een toekomstige absorptie van de IPA-middelen te garanderen. Over het algemeen verkeert de afstemming op de EU-normen op het gebied van regionaal beleid en de coördinatie van structurele instrumenten in een vroeg stadium.

Er is beperkte vooruitgang met de hervorming van *justitie* en het vrijwaren van de *fundamentele rechten* en enige vooruitgang in de aanpak van *corruptie*. De Raad voor Justitie en de Raad van officieren van justitie moeten in de praktijk garanderen dat justitie een hoge mate van onafhankelijkheid en onpartijdigheid hanteert. Er zijn politieoperaties op grote schaal gehouden tegen corruptie met gebruikmaking van speciale onderzoeksmaatregelen. Toch moet de staat van dienst inzake de aanpak van corruptiegevallen op hoog niveau nog worden verbeterd. De nieuwe wet inzake belangenconflicten en de financiering van politieke partijen moet effectief worden toegepast. Wat de fundamentele rechten betreft, is het wettelijke en institutionele kader operationeel, maar moeten de bestaande wettelijke garanties volledig worden toegepast.

Op het gebied van *justitie, vrijheid en veiligheid* zijn goede vorderingen geboekt, met name wat betreft asiel, visumbeleid, de buitengrenzen en Schengen. De aangroei van asielzoekers in de EU in de beginfase van de visumversoepeling is aangepakt. In augustus en september werd echter opnieuw een verhoogd aantal asielzoekers geconstateerd. De autoriteiten moeten de burgers blijven informeren over de rechten en verplichtingen die uit de visumversoepeling voortvloeien. De uitvoering van de politiehervorming werd voortgezet en de internationale politiesamenwerking is verbeterd. De rol van het ministerie van Binnenlandse Zaken voor het toestaan van het aftappen van communicatie moet worden aangepakt, net als de doeltreffendheid van het externe controlemechanisme.

Enige vooruitgang kan worden gemeld wat betreft *wetenschap en onderzoek*. De mate van deelname aan het zevende kaderprogramma voor onderzoek van de EU is toegenomen. Op het gebied van *onderwijs, opleiding, jeugd en cultuur* zijn vorderingen gemaakt met de aanpassing ten aanzien van de EU-verworvenheden ter zake. Toch blijft het beheer van de programma's Een leven lang leren en Jeugd in actie zwak.

Er is voorts vooruitgang geboekt ten aanzien van het *milieu*. De aanpassing van de nationale wetgeving is voortgezet meer bepaald inzake de luchtkwaliteit en de afvalverwerking. De inspanningen om te voldoen aan de EU-normen voor de watersector moeten echter aanzienlijk worden opgevoerd. De bestuurlijke capaciteit en de investeringen moeten aanzienlijk worden opgedreven. Er is enige vooruitgang geboekt op het gebied van *consumentenbescherming en volksgezondheid*. Op het gebied van volksgezondheid is goede vooruitgang geboekt met betrekking tot de tabakscontrole.

Op het gebied van de *douane-unie* is enige vooruitgang geboekt, met name wat betreft de bestuurlijke en de operationele capaciteit. De aanpassing van de douanewetgeving aan de EU-verworvenheden is goed op weg, behalve wat betreft douanevervoer. De bestuurlijke

capaciteit van de douaneadministratie om de wetgeving uit te voeren en grensoverschrijdende misdaad en corruptie aan te pakken moet nog verbeteren.

Er is goede vooruitgang geboekt op het gebied van de *externe betrekkingen*, met name wat betreft het gemeenschappelijke handelsbeleid. Er is vooruitgang geboekt op het terrein *buitenlands, veiligheids- en defensiebeleid*. Het land heeft zich aangesloten bij de meeste EU-verklaringen en gemeenschappelijke standpunten en heeft zijn inzet voor GVDB-operaties herhaaldelijk getoond. Intensievere inspanningen zijn nodig om het aantal illegale wapens terug te brengen.

Er is inzake *financiële controle* enige vooruitgang geboekt. De functionele en financiële onafhankelijkheid van de stabilisatie- en associatieovereenkomst is versterkt; de grondwettelijke verankering ervan ontbreekt echter nog. Er zijn inspanningen nodig voor de oprichting van systemen voor financieel beheer en controle. Op het gebied van de *financiële en budgettaire vooruitzichten* is enige vooruitgang geboekt met de verbetering van de operationele capaciteit van de douane- en belastingautoriteiten en het openbare bureau voor de statistiek. Er moet verder worden gestreefd naar het bestrijden van belasting- en btw-fraude.

Bosnië en Herzegovina

Bosnië en Herzegovina heeft slechts beperkte vooruitgang geboekt wat betreft de **politieke criteria**. Enige vooruitgang in verband met de rechtsstaat, met name op gebieden als grensbeheer en migratiebeleid, werd geboekt door hervormingen die zijn gericht op de eisen van de visumversoepeling. Er werden ook belangrijke stappen gezet om de regionale verzoening en samenwerking te bevorderen, met name wat de terugkeer van vluchtelingen betreft. Toch is over het algemeen de uitvoering van de hervormingen onvoldoende en werd het binnenlandse politieke klimaat in de periode voor de verkiezingen gedomineerd door nationalistische retoriek. Een gemeenschappelijke visie van de politieke leiders op de richting van het land ontbreekt en blokkeert de voornaamste EU-gerelateerde hervormingen en verdere vorderingen op weg naar de Europese Unie.

De OVSE/ODIHR beschouwde de algemene verkiezingen als over het algemeen in overeenstemming met de internationale normen voor democratische verkiezingen. De verkiezingen werden echter opnieuw gehouden op basis van stembepalingen volgens etnische afkomst en woonplaats, te wijten aan de bepalingen van het vredesakkoord van Dayton/Parijs. Het respect voor de democratische beginselen en het recht op gelijke behandeling zonder discriminatie, zoals vastgesteld in het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, is een essentieel element van de interim-overeenkomst. De vertragingen met de aanpassing van de grondwet aan het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, zoals was gevraagd bij vonnis van het Europees Hof voor de rechten van de mens van december 2009 in de zaak *Sejdić-Finci vs. Bosnië en Herzegovina*, blijven een fundamenteel probleem.

Wat betreft de internationale verplichtingen is het cruciaal dat wordt voldaan aan de voorwaarden voor de sluiting van het Bureau van de Hoge Vertegenwoordiger⁵. Het

⁵ Dit betreft vijf doelstellingen: 1) een aanvaardbare en duurzame oplossing met betrekking tot de verdeling van eigendommen tussen de staat en andere bestuursniveaus; 2) een aanvaardbare en duurzame oplossing voor de militaire eigendommen; 3) een definitief besluit over de uiteindelijke status van Brčko; 4) Budgettaire haalbaarheid; en 5) consolidering van de rechtsstaat (blijkend uit de goedkeuring van een nationale strategie inzake oorlogsmisdaden, een wet inzake immigratie en asiel en

bestuurlijke systeem in Bosnië en Herzegovina omvat nog steeds internationale aanwezigheid. Het land heeft zeer weinig vooruitgang geboekt wat betreft de eisen voor de sluiting van het Bureau van de Hoge Vertegenwoordiger. Een belangrijke eis is de verdeling van eigendommen tussen de staat en andere bestuursniveaus, de kwestie in verband met militaire eigendommen en het nakomen van de verplichtingen van de definitieve gerechtelijke uitspraak inzake Brčko. Algemeen gesproken is van groot belang de behoefte aan een stabiel en constructief politiek klimaat in het land.

Wat de *democratie en de rechtsstaat* betreft, is er weinig vooruitgang geboekt met de grondwettelijke hervormingen en bij de totstandbrenging van meer functionele en efficiënte staatsstructuren. De raad van ministers keurde een actieplan goed voor de tenuitvoerlegging van het vonnis van het Europees Hof voor de rechten van de mens, echter zonder resultaat.

De organen van de uitvoerende en wetgevende macht op het niveau van de staat functioneren nog steeds niet goed door het vaak voorkomen van etnisch geïnspireerde richtlijnen. De bestuurlijke capaciteit van het parlement is verbeterd maar de coördinatie met de raad van ministers en de entiteiten bleef zwak. De *regeringsinstellingen* hebben op diverse niveaus te kampen met gefragmenteerde, ongecoördineerde beleidsvorming. Er zijn stappen gezet om de bestuurlijke capaciteit te verbeteren met de aanstelling van een aantal hoge ambtenaren, met inbegrip van het directoraat voor Europese integratie. Andere belangrijke posten blijven echter vacant. De wet op de volkstelling op staatsniveau, die is vereist voor een verdere voortgang van de EU-agenda en de sociale en economische ontwikkeling, moet dringend worden goedgekeurd.

Er is weinig vooruitgang geboekt op het gebied van *openbaar bestuur*, waar de hervormingsstrategie wordt uitgevoerd, zij het in een traag tempo. De coördinatie tussen de verschillende besturen blijft zwak. Er zijn blijvende inspanningen nodig om politieke inmenging te voorkomen en de rol van politieke kleur bij benoemingen te beperken. Er moet ook verder aandacht worden besteed aan vooruitgang naar de oprichting van een professioneel, verantwoordelijk, transparant en doeltreffend openbaar bestuur op basis van verdienste en competentie. Er bestaat één ombudsman op staatsniveau, maar budgettaire beperkingen hinderen de doeltreffendheid ervan; dit moet worden aangepakt.

Bosnië en Herzegovina heeft enige vorderingen gemaakt met de verbetering van het *justitiële stelsel*. Er is nieuwe wetgeving goedgekeurd inzake strafprocedures, maar er is weinig vordering met de achterstand bij de behandeling van rechtszaken. De tenuitvoerlegging van de strategie voor de hervorming van de justitiële sector en de strategie inzake oorlogsmisdaden bleef minimaal. De complexiteit van het juridische kader, de fragmentering van het justitiële stelsel en het feit dat er niet één begroting is, blijven obstakels voor een onafhankelijk rechtswezen. De mandaten van de internationale rechters en aanklagers die zich met oorlogsmisdaden bezighouden, werden door de hoge vertegenwoordiger verlengd, nadat de autoriteiten er niet in geslaagd waren tot overeenstemming te komen. De vervolging van oorlogsmisdaden door de staatsrechtbank blijft doorgaans goed, maar op het niveau van de entiteiten en de kantons moet dit verbeteren.

Bosnië en Herzegovina heeft weinig vorderingen gemaakt in de strijd tegen *corruptie*. Corruptie is nog steeds wijdverbreid en blijft een ernstig probleem. De uitvoering van de

een hervormingsstrategie voor de justitiële sector), en twee specifieke voorwaarden: 1) ondertekening van de SAO en 2) een stabiele politieke situatie.

strategie en het actieplan tegen de corruptie is van start gegaan. Het agentschap dat bevoegd is voor de tenuitvoerlegging ervan, werd opgericht en een dienstdoende directeur is benoemd. Er is enige vooruitgang geboekt wat betreft de aanbevelingen van de Groep van staten tegen corruptie (GRECO). De gerechtelijke follow-up van corruptiezaken bleef traag en slechts een beperkt aantal zaken van corruptie op hoog niveau leidde tot vervolgingen. Onvoldoende tenuitvoerlegging van wetgeving en problemen met de coördinatie tussen de entiteiten blijven een punt van zorg. Bosnië en Herzegovina moet zich meer inzetten en vastberadener optreden om corruptie te bestrijden.

Op het gebied van *de mensenrechten en de bescherming van minderheden* is in beperkte mate vooruitgang geboekt. Bosnië en Herzegovina heeft de belangrijkste internationale mensenrechtenverdragen geratificeerd, maar er zijn aanhoudende inspanningen nodig om te zorgen voor betere tenuitvoerlegging. De interne vonnissen, onder meer van het constitutionele hof van Bosnië en Herzegovina, moeten beter ten uitvoer worden gelegd.

De *burgerrechten en de politieke rechten* worden doorgaans geëerbiedigd. Er is enige vooruitgang gemaakt met de harmonisering van strafrechtelijke sancties in het hele land. De goedkeuring van de kaderwet inzake gratis rechtshulp, nodig voor de naleving van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens, is echter nog hangende. De *toegang tot het gerecht* in burgerlijke en strafrechtelijke zaken moet worden verzekerd. De detentievoorwaarden zijn verbeterd maar overbevolking in de gevangenissen en slechte behandeling van gedetineerden blijven een probleem.

De grondwet van de staat en die van de entiteiten voorzien in *vrijheid van meningsuiting* en vrije media, *vrijheid van vereniging* en vergadering en *vrijheid van religie*. De bestaande wetgeving wordt echter nog niet volledig ten uitvoer gelegd. De politieke druk op de media nam toe, net als etnische vooroordelen. Er was ook meer intimidatie van journalisten. De tenuitvoerlegging van de omroepervorming is uitgesteld. De onafhankelijkheid van de regelgevende instantie voor communicatie bleef ondermijnd. De besturen van de entiteiten keurden samenwerkingsovereenkomsten goed met de *maatschappelijke organisaties*. Er moeten meer inspanningen worden gedaan om de dialoog met de maatschappelijke organisaties te verbeteren en de ontwikkeling daarvan te ondersteunen.

Er is weinig vooruitgang geboekt op het gebied van *de economische en sociale rechten*. Deze rechten worden gewaarborgd door het bestaande wettelijke kader, maar de fragmentatie blijft en de tenuitvoerlegging bleef zwak. Op het niveau van de staat is een brede antidiscriminatiewet goedgekeurd, maar het toepassingsgebied daarvan is tamelijk beperkt. De bescherming van *vrouwen* tegen alle vormen van geweld moet aanzienlijk worden verbeterd, net als de sociale bescherming van *kinderen*. Het voornamelijk op rechten gebaseerde systeem van sociale uitkeringen heeft een negatieve invloed op de omstandigheden waarin *kwetsbare groepen* verkeren, waaronder mentaal gehandicapten. De sociale dialoog en de toepassing van arbeidsrechten worden gehinderd door het gebrek aan erkenning van de sociale partners op staatsniveau en een gefragmenteerd wettelijk kader.

Op het gebied van het *respect voor en de bescherming van minderheden en culturele rechten* is enige vooruitgang geboekt⁶. Wat de interetnische relaties betreft, is het aantal gemengde

⁶ Volgens de wet op de bescherming van de rechten van personen die tot een nationale minderheid behoren, zijn er 17 nationale minderheden in Bosnië en Herzegovina. De drie constituerende volksgroepen – Bosniaken, Kroaten en Serviërs – vormen geen nationale minderheid.

scholen (twee scholen onder één dak) verminderd en is in de meeste scholen een gemeenschappelijk curriculum van negen jaar ingevoerd. Scheiding van kinderen op school op grond van etnische afkomst blijft echter een probleem. Hoewel er extra financiële middelen beschikbaar zijn gesteld voor de uitvoering van de *Roma*-strategie, kampt deze bevolkingsgroep nog steeds met zeer moeilijke levensomstandigheden en discriminatie. De gebrekkige geboorteregistratie vormt voor deze groep nog steeds een hinderpaal voor de toegang tot fundamentele sociale en economische rechten. Er zijn verdere stappen nodig om de toepassing van de wet op de nationale minderheden te verbeteren.

Er is enige vooruitgang bereikt wat betreft *vluchtelingen en intern ontheemden*. De strategie voor het hele land om het terugkeerproces te ondersteunen en om ervoor te zorgen dat bijlage VII van het vredesakkoord van Dayton/Parijs op de juiste wijze wordt uitgevoerd, is goedgekeurd. Er is echter weinig vooruitgang met de verzekering van een lokale integratie en duurzaamheid van de terugkeer.

Met betrekking tot *regionale aangelegenheden en internationale verplichtingen* is het vredesakkoord van Dayton/Parijs verder uitgevoerd. De samenwerking met het Joegoslavië-tribunaal blijft tevredenstellend. In de aanloop van de verkiezingen stelde de Republika Srpska echter bij herhaling de territoriale integriteit van het land in vraag. De politieke leiders van de Republika Srpska betwisten voorts nog steeds dat er tijdens de oorlog massamoorden onder de burgerbevolking zijn gepleegd.

De samenwerking tussen de rechtbanken en aanklagers van Bosnië en Herzegovina, Kroatië en Servië verbeterde. Er werden bilaterale overeenkomsten ondertekend inzake de wederzijdse erkenning en handhaving van vonnissen in strafzaken. Er zijn verdere inspanningen nodig om de capaciteit te versterken om oorlogsmisdaden aan te gaan, mee bepaald bij de kantonale en districtsrechtbanken, en in voldoende financiële middelen te voorzien. Regionale samenwerking en een adequate bescherming van getuigen zijn in dit verband essentieel.

Wat betreft het Internationale Strafhof is de bilaterale immuniteitsovereenkomst met de Verenigde Staten niet in overeenstemming met de gemeenschappelijke standpunten en de beginselen van de EU. Het land moet zich aanpassen aan het EU-standpunt.

Het Sarajevo-proces kreeg een nieuwe impuls na de ministeriële ontmoeting van Belgrado in maart 2010. Hier kwamen Bosnië en Herzegovina, Kroatië, Montenegro en Servië samen overeen om samen te werken voor een verduidelijking van de vluchtelingenstatistieken. Deze landen verbonden er zich ook toe te streven naar een oplossing voor een aantal hangende kwesties tegen het eind van het jaar.

Bosnië en Herzegovina is actief blijven deelnemen aan de regionale samenwerkingsinitiatieven, zoals het samenwerkingsproces voor Zuidoost-Europa (SEEC), de raad voor regionale samenwerking (RCC) en de Midden-Europese vrijhandelsovereenkomst (CEFTA). De relaties van Bosnië en Herzegovina met zijn buurlanden hebben zich verder ontwikkeld dankzij een aantal belangrijke regionale initiatieven ter bevordering van de verzoening. Er moeten echter nog een aantal vraagstukken op het gebied van de grenzen met de buurlanden worden opgelost. Houders van een paspoort van Kosovo blijven moeilijkheden ondervinden om een visum te krijgen om regionale vergaderingen in Bosnië en Herzegovina bij te wonen.

De **economie** van Bosnië en Herzegovina herstelde in 2010 licht na de recessie van 2009. Het herstel is voornamelijk te wijten aan de buitenlandse vraag. De werkloosheid blijft zeer hoog. De begrotingssituatie verslechterde aanzienlijk in 2009 doordat de openbare financiën onder grote druk kwamen te staan, zowel door dalende inkomsten als hoge betaalverbintenissen. Het streven naar structurele hervormingen en gezonde openbare financiën bleef onregelmatig in het hele land. Recent werden een aantal budgettaire en structurele hervormingsmaatregelen uitgevoerd onder druk van de wanverhoudingen in de begroting en het IMF-programma. Toch zijn de begrotingen nog niet eigenverantwoordelijk en de kwaliteit van de overheidsfinanciën blijft zwak.

Wat de **economische criteria** betreft, heeft Bosnië en Herzegovina beperkte vooruitgang geboekt op weg naar een goed functionerende markteconomie. Het land moet met grote vastberadenheid aanzienlijke verdere hervormingsinspanningen leveren, wil het op lange termijn het hoofd kunnen bieden aan de concurrentiedruk en de marktkrachten in de EU.

De uitvoering van de standbyregeling met het IMF is over het algemeen voldoende. De financiële en monetaire stabiliteit werd gevrijwaard. De currency-boardregeling is nog steeds erg geloofwaardig. Het vertrouwen in de lokale banken is teruggekeerd en de huishoudens hebben in 2010 hun spaargeld opnieuw aan de banken toevertrouwd. De industriële productie steeg licht in de eerste helft van 2010. Onder invloed voornamelijk van de internationale prijsontwikkeling keerde de inflatie in het begin van 2010 terug, zij het met een laag cijfer. Door een toename van de export zijn de externe wanverhoudingen verminderd. Er kunnen enkele beperkte verbeteringen van het bedrijfsklimaat worden gemeld, meer bepaald wat de *registratie van bedrijven* betreft.

De begrotingssituatie in Bosnië en Herzegovina bleef echter moeilijk, vooral in de federatie. De wil om de overeengekomen begrotingsaanpassing en structurele hervormingen aan te nemen en door te voeren bleef ongelijk in het land. De kwaliteit van de overheidsfinanciën bleef laag met een hoog aandeel van de lopende uitgaven in het bbp. De herstructurering van de staatsbedrijven, de liberalisering van de netwerkindustrieën en de privatisering zijn niet vooruit gegaan. De modernisering van de infrastructuur is vooruitgegaan, zij het in traag tempo. De productiecapaciteit en het concurrentievermogen van de economie bleven zwak aangezien de binnenlandse bronnen voor groei niet voldoende werden aangeboord. Structurele rigiditeit zoals de hoge tarieven voor sociale bijdragen en de beperkte arbeidsmobiliteit blijft het scheppen van arbeidsplaatsen en de arbeidsmarktparticipatie hinderen. De hoge en slecht afgestemde sociale overdrachten reduceren de bereidheid tot werken, en wijzen verder op de noodzaak om het stelsel van sociale uitkeringen te hervormen. De werkloosheid is nog steeds erg hoog en de informele sector vormt nog steeds een groot probleem. Het ondernemingsklimaat wordt nog steeds negatief beïnvloed door bestuurlijke ondoelmatigheid en de zwakke rechtsstaat.

Bosnië en Herzegovina heeft beperkte vooruitgang geboekt met de aanpassing van zijn wetgeving en beleid aan de **Europese normen**. Er is enige vooruitgang geboekt wat betreft vrij verkeer van kapitaal, intellectuele eigendom, onderwijs en onderzoek, vervoer, financiële controle, en een aantal kwesties op het gebied van justitie, vrijheid en veiligheid. Er blijven bijzondere inspanningen nodig op het gebied van het vrije verkeer van goederen, personen en diensten, douane en belastingen, concurrentie en staatssteun, openbare aanbestedingen, werkgelegenheid en sociaal beleid, landbouw en visserij, milieu, energie en de informatiemaatschappij en de media.

In het algemeen verloopt de tenuitvoerlegging van de interim-overeenkomst ongelijkmatig. Het land gaat in tegen de interim-overeenkomst door niet-naleving van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens in verband met het recht op gelijke behandeling zonder discriminatie⁷ en het feit dat geen staatssteunautoriteit is opgericht. De bestuurlijke capaciteit van Bosnië en Herzegovina moet verder worden uitgebreid om goede resultaten te kunnen boeken wat betreft de uitvoering van de stabilisatie- en associatieovereenkomst.

Bosnië en Herzegovina heeft enige vooruitgang geboekt op het gebied van de *interne markt*. Wat het vrije verkeer van goederen betreft, zijn de voorbereidingen redelijk opgeschoten. Er is enige vooruitgang geboekt op het gebied van de consumentenbescherming. Aanhoudende inspanningen zijn noodzakelijk om het juridische kader te harmoniseren met de EU-wetgeving op dit gebied en de nodige bestuurlijke capaciteit te ontwikkelen.

Op het gebied van het *vrije verkeer van personen en diensten en het recht op vestiging* is beperkte vooruitgang geboekt, met inbegrip van de oprichting van een eengemaakte economische ruimte. Er dient nog een verdere vereenvoudiging van de rechtsprocedures en de bedrijfsregistratie te worden bereikt.

Er waren enige ontwikkelingen op het gebied van *het vrije verkeer van kapitaal*. Een verdere aanpassing aan de EU-normen is essentieel om een goed functioneren van de kapitaalmarkten in Bosnië en Herzegovina te garanderen. Weinig vooruitgang kan worden gemeld wat betreft *douane en belastingen*.

Bosnië en Herzegovina heeft enige vooruitgang geboekt op het gebied van de handhaving van de *concurrentieregels*. Er is echter geen vooruitgang te melden op het gebied van staatssteun, doordat geen staatssteunautoriteit is opgericht. Er is beperkte vooruitgang geboekt op het gebied van *overheidsopdrachten*. Enige vooruitgang is geboekt met de goedkeuring van wetgeving inzake *intellectuele eigendom*.

Er is weinig vooruitgang te melden wat betreft *sociaal en werkgelegenheidsbeleid* en het beleid inzake de volksgezondheid. Strategiedocumenten voor het hele land zijn in voorbereiding, maar de wetgeving en het beleid blijven gefragmenteerd. Goede vooruitgang is te melden wat betreft onderzoek. Er zijn kaderwetten en strategieën op het gebied van *onderwijs en cultuur*, maar die worden nog niet toegepast. Er wordt nog steeds onderhandeld over toetreding tot de *WTO*, maar het proces is nog niet afgerond.

Bosnië en Herzegovina heeft enige beperkte vooruitgang geboekt bij de aanpak van de Europese normen voor diverse *sectorale beleidslijnen*. De voorbereidingen op het gebied van het *bedrijfsleven* en de *kleine en middelgrote ondernemingen* blijven in een pril stadium. Er moet nog een algemene industriële strategie worden ontwikkeld en de ontwikkelingsstrategie voor kleine en middelgrote ondernemingen op staatsniveau moet ten uitvoer worden gelegd. Er zijn bescheiden vorderingen gemaakt op het gebied van *landbouw en plattelandsontwikkeling*, voedselveiligheid, veterinair en fytosanitair beleid, en visserij. Er is echter geen vooruitgang geboekt met de oprichting van een ministerie van Landbouw op staatsniveau, hoewel de uitvoerende wetgeving werd goedgekeurd. Door een onvoldoende

⁷ Artikel 14 in samenhang met artikel 3 van Protocol 1 bij het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens, waarin wordt voorzien in een verbod op discriminatie met betrekking tot het recht op vrije verkiezingen; en artikel 1 van Protocol 12 bij het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens, waarin een recht op gelijke behandeling zonder discriminatie wordt vastgesteld.

tenuitvoerlegging van de wetgeving op staatsniveau inzake veterinaire, voedselveiligheids- en fytosanitair beleid, voldoet Bosnië en Herzegovina niet aan de EU-normen.

De voorbereidingen van Bosnië en Herzegovina op het gebied van *milieu* en klimaatverandering verkeren in een vroeg stadium. Een geharmoniseerd wettelijk kader voor milieubescherming en een openbaar milieu-agentschap moeten worden opgericht. Bosnië en Herzegovina heeft ongelijkmatige vooruitgang geboekt in de *vervoerssector*. Er waren enige ontwikkelingen wat betreft de trans-Europese vervoersnetwerken, spoorvervoer en binnenscheepvaart, maar de vooruitgang was beperkt in de sector wegvervoer. Het vraagstuk van de modernisering van de vervoersinfrastructuur is nog niet opgelost. De voorbereidingen op het gebied van *energie* zijn nog niet erg gevorderd. Als partij bij het Verdrag tot oprichting van de energiegemeenschap moet Bosnië en Herzegovina de relevante EU-wetgeving op energiegebied ten uitvoer leggen. Om de elektriciteitsvoorziening te garanderen, moet een goed functionerend nationaal transmissiebedrijf worden ingesteld en een omvattende energiestrategie goedgekeurd.

Er is weinig vooruitgang geboekt op het gebied van *de informatiemaatschappij en de media*. De harmonisering van het wettelijke kader voor de openbare omroep is nog niet voltooid. De voortdurende problemen met de onafhankelijkheid van de regelgevende autoriteit voor communicatie en de trage gang van de tenuitvoerlegging van de hervorming van de openbare omroep blijven een ernstig punt van zorg.

Enige vooruitgang kan worden gemeld wat betreft *financiële controle*. Er werd een interne audit ingevoerd, maar de systemen voor financieel beheer en controle moeten verder worden ontwikkeld. De onafhankelijkheid van de externe audit moet worden gevrijwaard. Er is enige vooruitgang te melden op het gebied van de *statistiek*, wat betreft classificaties en registers. Op staatsniveau is de wet inzake volks- en woningtelling niet goedgekeurd. De statistieken over de nationale rekeningen, het bedrijfsleven en de landbouw moeten worden verbeterd. De samenwerking tussen de verschillende statistiekorganen op staats- en entiteitsniveau is echter nog steeds onvoldoende.

Op het gebied van *justitie, vrijheid en veiligheid* is op de meeste punten enige, zij het ongelijke, vooruitgang geboekt. In het kader van de dialoog over de opheffing van de visumplicht werden stappen gezet om te voldoen aan alle ijkpunten van het draaiboek. Er is verdere vooruitgang geboekt op belangrijke prioriteiten van het visumbeleid. Er werden biometrische paspoorten uitgegeven. De visumversoepelingsovereenkomst tussen de EG en Bosnië en Herzegovina en de overname-overeenkomst werden verder soepel toegepast.

De voorbereidingen van het land inzake *grensbeheer, asiel en migratie* zijn gevorderd. Het asiel- en internationale beschermingsstelsel, het toezicht op de migratiestromen en de samenwerking tussen de agentschappen zijn verbeterd. De infrastructuur aan sommige grensovergangen moet echter worden verbeterd. Er zijn in beperkte mate vorderingen geboekt op het gebied van de preventie van het *witwassen van geld*. Meer bepaald op het gebied van de handhaving van de wettelijke bepalingen zijn verdere inspanningen nodig. Er is enige vooruitgang geboekt op het gebied van de *strijd tegen drugs*. Een gebrek aan doeltreffende gerechtelijke follow-up verhindert echter de strijd tegen drugshandel, die een ernstig probleem blijft vormen.

De voorbereidingen van Bosnië en Herzegovina op het gebied van *politie* kennen vooruitgang, zij het ongelijkmatig. De doelmatigheid en de doeltreffendheid, de samenwerking en de informatie-uitwisseling bij de politie van Bosnië en Herzegovina worden

nog steeds belemmerd door de fragmentatie van het systeem. De *strijd tegen de georganiseerde misdaad* blijft onvoldoende door een gebrek aan een coherent institutioneel kader. De georganiseerde misdaad blijft een ernstig probleem, dat de rechtsstaat en het ondernemingsklimaat aantast. Ook in de strijd tegen *mensenhandel* is enige vooruitgang geboekt, wat betreft de identificatie van de slachtoffers. Er zijn meer inspanningen nodig voor steun aan slachtoffers en de bescherming van getuigen. Bosnië en Herzegovina heeft de kwestie van de *terrorismebestrijding* aangepakt door de goedkeuring van een omvattende strategie.

Wat betreft de *bescherming van persoonsgegevens*, zijn de voorbereidingen voor de bescherming van persoonsgegevens voortgezet, maar er zijn nog verdere inspanningen nodig inzake de rechtshandhaving. Een goed functionerende bescherming van persoonsgegevens is cruciaal opdat Bosnië en Herzegovina overeenkomsten kan sluiten met Europol en Eurojust.

Servië

Servië heeft vooruitgang geboekt wat betreft het voldoen aan de **politieke criteria**. Het land heeft in december 2009 het EU-lidmaatschap aangevraagd. De interim-overeenkomst is in februari 2010 in werking getreden en Servië heeft verdere vooruitgang geboekt met het voldoen aan de eisen van de stabilisatie- en associatieovereenkomst (SAO). In juni 2010 is het proces van de ratificatie van de SAO van start gegaan. De justitiële hervormingen zijn voortgezet, maar de procedure voor de herbenoeming van rechters en aanklagers vertoonde ernstige tekortkomingen. Ondanks de actieve samenwerking met het Joegoslaviëtribunaal zijn de twee nog resterende verdachten, Ratko Mladić en Goran Hadžić, nog steeds voortvluchtig.

De Algemene Vergadering van de VN heeft op 9 september zijn goedkeuring gehecht aan een gezamenlijke resolutie van Servië en de EU, als vervolg op het advies van het Internationaal Gerechtshof over Kosovo. De resolutie erkende de inhoud van het advies van het Internationaal Gerechtshof en verwelkomde de bereidheid van de Europese Unie om de dialoog tussen de partijen te faciliteren. Volgens de resolutie is de dialoog een factor voor de vrede, veiligheid en stabiliteit in de regio en dient hij gericht te zijn op samenwerking, vooruitgang op de weg naar de Europese Unie en verbetering van het leven van de bevolking. Alle partijen zouden zich vastberaden moeten inzetten voor de inclusieve en effectieve werking van de regionale fora.

De democratie en de rechtsstaat zijn verder versterkt. Er is vooruitgang geboekt met de tenuitvoerlegging van nieuwe grondwettelijke bepalingen inzake onder andere de status van de Vojvodina. Er zijn extra inspanningen nodig voor de verenigbaarheid van sommige grondwetsbepalingen met de Europese normen, vooral wat de rechterlijke macht betreft.

Er zijn maatregelen genomen om de werking van het *parlement* te verbeteren, door middel van een nieuwe wet inzake de nationale vergadering en een nieuw reglement van orde. De kwaliteit van de wetgeving dient echter verder te worden verbeterd. De kieswetgeving moet volledig in overeenstemming worden gebracht met de Europese normen.

De *coalitieregering* is stabiel gebleven en heeft blijk gegeven van een sterke consensus over de integratie van de EU als strategische prioriteit. De voorbereiding en tenuitvoerlegging van nieuwe wetgeving moet echter effectiever worden aangepakt.

De capaciteit van het *openbaar bestuur* is over het algemeen goed, maar de hervormingen verlopen op dit terrein traag en ongelijkmatig. Servië moet zich sterker inzetten voor de

eerbiediging van het mandaat van onafhankelijke regelgevende instanties en deze van voldoende middelen voorzien.

Er is goede vooruitgang geboekt met de vaststelling van wetgeving inzake *civiel toezicht op de veiligheidstroepen* en de tenuitvoerlegging van de grondwettelijk gewaarborgde rechten. Het civiele toezicht, onder meer door de bevoegde parlementaire commissie, moet echter worden versterkt.

Servië is doorgedaan met de hervorming van het *justitiële stelsel*, zoals de procedure voor de herbenoeming van alle rechters en aanklagers en de invoering van een nieuw rechtbankennetwerk. De herbenoemingsprocedure vertoonde echter grote tekortkomingen en was niet transparant. De twee met de procedure belaste raden waren verkozen in een voorlopige samenstelling en pasten geen objectieve criteria toe. De rechters en aanklagers werden bij de procedure niet gehoord en kregen onvoldoende uitleg over de genomen besluiten. Dit brengt de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht in gevaar en kan ruimte bieden voor politieke beïnvloeding. De twee raden moeten nog worden verkozen in hun definitieve samenstelling. De aanzienlijke achterstand aan zaken in behandeling blijft een punt van zorg. Over het algemeen kan worden gezegd dat het justitiële stelsel van Servië slechts ten dele aan de gestelde prioriteiten voldoet.

Wat de bestrijding van *corruptie* betreft, kan vooruitgang worden gemeld: het agentschap voor corruptiebestrijding is in januari 2010 met zijn activiteiten begonnen. De meeste overheidsfunctionarissen hebben, zoals verplicht is, bij het nieuwe agentschap een vermogensverklaring ingediend. Corruptie komt echter nog steeds op veel gebieden voor en blijft een groot probleem. Zolang er nog geen nieuwe wet is, blijft de controle op de financiering van politieke partijen en verkiezingscampagnes zwak. Het agentschap voor corruptiebestrijding heeft nog nauwelijks resultaten geboekt wat betreft de controle van de vermogensverklaringen en de effectieve vervulling van zijn taak. Het aantal definitieve veroordelingen is klein, met name in zaken op hoog niveau. Overheidsopdrachten, privatisering en overheidsuitgaven zijn terreinen die nog aanleiding geven tot bezorgdheid. De bescherming van klokkenluiders moet worden verbeterd.

Wat de ***mensenrechten en de bescherming van minderheden*** betreft, is de nodige wetgeving aanwezig. De grondwet garandeert de *burgerrechten en politieke rechten*, die over het algemeen worden gerespecteerd, hoewel de handhaving ervan nog niet volledig is gewaarborgd. De desbetreffende wetgeving moet meer in overeenstemming worden gebracht met de Europese normen.

Wat betreft de *voorkoming van marteling, misbehandeling en straffeloosheid* is weinig vooruitgang geboekt; er worden nog steeds gevallen hiervan gemeld. De *toegang tot justitie* is over het algemeen gewaarborgd. Wetgeving en financiering voor een effectiever stelsel van gratis rechtshulp ontbreken echter nog. Servië heeft weinig vorderingen gemaakt wat de hervorming van de *gevangnissen* betreft. Er is een strategie vastgesteld om overbevolking te voorkomen, maar de slechte detentieomstandigheden blijven zorgelijk.

Wettelijke en grondwettelijke bepalingen inzake de *vrijheid van meningsuiting* zijn aanwezig. Er is wetgeving op grond waarvan de *media* vrijelijk hun werkzaamheden kunnen verrichten. Er zijn echter nog steeds incidenten waarbij sprake is van haatzaaien, bedreigingen en aanvallen tegen met name journalisten. De *vrijheid van vereniging en vergadering* wordt gewaarborgd door de grondwet en wordt over het algemeen gerespecteerd.

Organisaties van het maatschappelijk middenveld blijven een actieve rol spelen in het sociale, economische en politieke leven in Servië en blijven een belangrijke factor voor de bevordering van de democratische waarden. Onlangs is een bureau voor de samenwerking met het maatschappelijk middenveld opgericht.

Er zijn grondwettelijke garanties voor de *vrijheid van godsdienst* en de betrekkingen tussen de godsdiensten zijn verbeterd. Met name door een gebrek aan transparantie en consistentie van het registratieproces ondervinden sommige kleinere religieuze groeperingen echter nog steeds hindernissen bij het uitoefenen van hun rechten.

De wetgeving ter bescherming van *sociale en economische rechten* is over het algemeen voorhanden. Vrouwen en kinderen moeten beter worden beschermd tegen geweld. De wet inzake gelijke behandeling, die de positie van *vrouwen* moet verbeteren, is goedgekeurd. Gevallen van huiselijk geweld worden echter nog steeds niet adequaat afgehandeld. Wat de *rechten van het kind* betreft, is vooruitgang geboekt door versterking van de bescherming van kinderen tegen misbruik en verwaarlozing. Het wetgevingskader dat alle vormen van discriminatie in de werksfeer verbiedt en een mechanisme voor bescherming tegen discriminatie opzet, is voorhanden. In de praktijk gaat de discriminatie echter door, met name tegen Roma, homoseksuelen, lesbiennes, biseksuelen en transseksuelen, vrouwen, leden van nationale minderheden en gehandicapten.

Ten aanzien van *eigendomsrechten* is geen vooruitgang geboekt: een adequate rechtsgrondslag voor eigendomsrestitutie ontbreekt nog.

De wetgeving betreffende de *eerbiediging en bescherming van de rechten van minderheden en culturele rechten* is aanwezig. In juni 2010 zijn verkiezingen gehouden voor de negentien raden voor nationale minderheden, die in het algemeen goed georganiseerd waren. Deze raden zijn nog niet operationeel.

De interetnische situatie in de *Vojvodina* is stabiel. Er is begonnen met de uitvoering van het nieuwe statuut en de wet inzake de toekenning van bevoegdheden, die in uitgebreide autonomie voor de provincie voorziet op het gebied van plaatselijke financiën en economische ontwikkeling. Er moet nog verdere wetgeving worden vastgesteld. De situatie in *Zuid-Servië* is over het algemeen stabiel, maar gespannen. Botsingen tussen etnische groepen en binnen de moslimgemeenschap in de *Sandžak* komen over het algemeen minder voor. Er zijn echter nog steeds spanningen, met name tussen de twee bestaande islamitische organisaties en in verband met de oprichting van de raad voor de nationale minderheid van de Bošnjaks.

Er is enige vooruitgang geboekt wat betreft de status van *vluchtelingen en binnenlands ontheemden*, maar aanzienlijke verdere inspanningen zijn op dit terrein vereist. Ondanks enkele positieve ontwikkelingen leven de meeste *Roma* nog steeds in extreme armoede. Zij hebben ook te kampen met discriminatie, met name wat de toegang tot onderwijs, sociale bescherming, gezondheidszorg, werkgelegenheid en passende huisvesting betreft.

Wat *regionale vraagstukken en internationale verplichtingen* betreft, heeft Servië blijk gegeven van een constructieve aanpak met betrekking tot de ontwikkelingen in Bosnië en Herzegovina. De aanklager van het Joegoslaviëtribunaal merkte in zijn meest recente verslag aan de VN-Veiligheidsraad op dat Servië tijdig en adequaat heeft gereageerd op zijn verzoeken om toegang tot documenten, archieven en getuigen en dat er geen verzoeken meer in behandeling zijn. Hij benadrukte verder het professionalisme en de toewijding van de

diensten die zich met het zoeken naar de voortvluchtigen bezighouden, maar deed ook een aantal operationele aanbevelingen. Ondanks de actieve samenwerking met het Joegoslaviëtribunaal zijn de twee nog resterende verdachten, Ratko Mladić en Goran Hadžić, nog steeds voortvluchtig. Volledige medewerking met het tribunaal blijft een essentiële voorwaarde voor het lidmaatschap van de EU, zoals de Raad in zijn conclusies van 25 oktober 2010 heeft vastgelegd.

Met betrekking tot oorlogsmisdaden in Kosovo wordt goed samengewerkt met EULEX, maar er blijven problemen met enkele landen in de regio inzake uitlevering en erkenning van vonnissen.

Het proces van de verklaring van Sarajevo heeft een nieuwe impuls gekregen door de ministeriële bijeenkomst die in maart 2010 op initiatief van Servië in Belgrado werd gehouden. Deelnemers waren Bosnië en Herzegovina, Kroatië, Montenegro en Servië, die alle beloofden samen te werken om duidelijkheid te brengen in met name de vluchtelingenstatistieken en nog steeds openstaande vraagstukken. De landen verbonden zich er ook toe te streven naar een oplossing voor een aantal uitstaande kwesties uiterlijk eind van het jaar.

Servië is actief blijven deelnemen aan regionale initiatieven zoals het samenwerkingsproces voor Zuidoost-Europa (SEECP), de raad voor regionale samenwerking (RCC) en de Midden-Europese vrijhandelsovereenkomst (CEFTA). Servië is in 2010 voorzitter van de CEFTA. Het neemt actief deel aan de voorbereidingen voor de komende Donaustrategie. Servië heeft aanzienlijke vooruitgang geboekt in de bilaterale betrekkingen met de andere uitbreidingslanden, met name Kroatië en Bosnië en Herzegovina, en is goede betrekkingen blijven onderhouden met de buurlanden in de EU. Met Kroatië is een uitleveringsverdrag inzake samenwerking in strafzaken gesloten. De regionale samenwerking had echter te lijden van het meningsverschil tussen Servië en Kosovo over de deelname van Kosovo aan regionale bijeenkomsten. Er moet zo spoedig mogelijk een aanvaardbare en duurzame oplossing komen voor de deelname van zowel Servië als Kosovo aan regionale fora. Dit is cruciaal voor inclusieve en werkzame regionale samenwerking. De Kosovaarse douanestempels die door UNMIK zijn aangemeld, worden door Servië nog steeds niet aanvaard. Servië heeft in Kosovo parallelle structuren gehandhaafd en parallelle gemeentelijke verkiezingen gehouden.

Na een zware recessie in de nasleep van de wereldwijde crisis bereikte de Servische **economie** geleidelijk weer een stabiele toestand, dankzij een aanpassingsprogramma dat met het IMF was overeengekomen en ook door de EU en de Wereldbank werd gesteund. In de eerste helft van 2010 is de economische activiteit weer toegenomen, maar het herstel is nog traag en kwetsbaar. De overheidsfinanciën bleven verslechteren, ondanks enkele fiscale aanpassingen om de budgettaire ontsporing in de hand te houden. Een belangrijke stap naar verbetering van de kwaliteit van de overheidsfinanciën was de goedkeuring door de regering van wijzigingen van de wet inzake het begrotingsstelsel en de pensioenwet. Andere structurele hervormingen, met name de privatisering en de herstructurering van het bedrijfsleven, zijn opnieuw op de lange baan geschoven in verband met de aanhoudend ongunstige marktsituatie.

Wat de **economische criteria** betreft, is de vooruitgang in de richting van de totstandkoming van een functionerende markteconomie beperkt gebleven. Servië moet meer inspanningen leveren om zijn economie te herstructureren, wil het in staat zijn op de middellange termijn het hoofd te bieden aan de concurrentiedruk en de marktkrachten binnen de Europese Unie.

Er is een brede consensus over de fundamentele aspecten van de markteconomie. Een beslissende factor voor het herstel van de macro-economische stabiliteit was dat in samenwerking met het IMF snel passende maatregelen werden getroffen. De externe positie van Servië is tijdens de recessie verbeterd. Door de toename van de economische activiteit in 2010 verbreedde het tekort op de lopende rekening, maar dit bleef beperkt door de sterke groei van de uitvoer en de gematigde groei van de invoer. De deviezenreserves bleven relatief sterk, ondanks regelmatige interventies van de centrale bank om de volatiliteit van de wisselkoersen in te dammen. De inflatie bleef ruwweg binnen de doelbandbreedte, doordat de centrale bank naar een restrictief monetair beleid terugkeerde. De banken bleven over een toereikende kapitaaldekking beschikken en bleven liquide. Door de wijziging van de wet inzake het begrotingsstelsel en de pensioenwet is de regering verplicht op de middellange termijn naar budgettaire consolidatie te streven.

Servië heeft de hervormingen die de grootste structurele tekortkomingen moeten herstellen opnieuw op de lange baan geschoven. Ondanks het geleidelijke economische herstel is de arbeidsmarkt verder achteruitgegaan: de werkgelegenheid neemt af en de werkloosheid neemt toe. Alhoewel corrigerende maatregelen werden getroffen om begrotingsontsporing tijdens de crisis te voorkomen en het begrotingsstelsel en de pensioenwetgeving werden gewijzigd om de begrotingsdiscipline te versterken, moet toch de duurzaamheid van de overheidsfinanciën op de middellange termijn worden versterkt door hervormingen op het gebied van gezondheidszorg en openbaar bestuur. De privatisering van bedrijven in collectieve eigendom en banken is teruggevallen nadat een groot aantal verkoopcontracten werd geannuleerd. De privatisering van de staatsbedrijven heeft verdere vertraging ondervonden. Het ondernemingsklimaat wordt nog steeds gehinderd door bureaucratie en geringe rechtszekerheid. Met name schiet de handhaving van de eigendomsrechten tekort, wat tot hindernissen voor het in en uit de markt stappen leidt. Gebrekkige concurrentie en knelpunten in de infrastructuur blijven hinderpalen voor het bedrijfsleven. De informele sector vormt nog steeds een groot probleem.

Servië heeft verdere vorderingen gemaakt met de aanpassing van zijn wetgeving aan de **Europese normen**. Het is doorggegaan met de uitvoering van de interim-overeenkomst en heeft verdere vorderingen gemaakt met de naleving van de voorwaarden van de stabilisatie- en associatieovereenkomst. De bestuurlijke capaciteit is goed, maar er zijn meer inspanningen nodig om de wetgeving en het beleid in overeenstemming te brengen met het acquis. De tenuitvoerlegging en de handhaving van de wetgeving die met de EU samenhangt, moeten worden verbeterd.

Wat betreft de *interne markt* heeft Servië vooruitgang geboekt bij het voldoen aan de EU-normen inzake het *vrije verkeer van goederen*. Wetgeving inzake metrologie en bepaalde richtlijnen van de nieuwe aanpak is goedgekeurd. Er is echter nog steeds geen nieuw wettelijk kader voor markttoezicht. De bestuurlijke capaciteit van en de samenwerking tussen de staatsinstellingen moeten verder worden versterkt. Er moet harder worden gewerkt aan de omzetting van het productspecifieke acquis in de Servische wetgeving.

Servië is redelijk gevorderd wat betreft het voldoen aan de Europese normen voor *het vrije verkeer van personen, het recht van vestiging en het vennootschapsrecht*. Sommige wetgeving moet echter nog worden goedgekeurd. Ook op het gebied van het *vrije verkeer van kapitaal* is Servië redelijk gevorderd. Met enkele beperkingen kunnen niet-ingezetenen rechtstreeks investeringen doen. Servië moet zich verder inspannen om aan de bepalingen van de SAO inzake geleidelijke liberalisering te voldoen.

Servië is goed op weg om aan de eisen van het acquis van de EU te voldoen en blijft zich verbinden tot hervormingen op het gebied van *douane en belastingen*. De uit de interim-overeenkomst voortvloeiende verplichtingen werden nageleefd. Er zijn extra inspanningen nodig op het gebied van procedures en bestuurlijke capaciteit. De handhavingscapaciteit op het gebied van fiscale administratie en belastinginning is verbeterd, maar ook hier is verdere vooruitgang nodig. Servië moet verdere maatregelen nemen om ervoor te zorgen dat de belastingwetgeving voldoet aan de gedragscode inzake de belastingregeling voor ondernemingen.

Servië heeft enige vooruitgang geboekt ten aanzien van de Europese normen op het gebied van de *mededinging*. De uitvoeringsbepalingen voor de concurrentiewet zijn goedgekeurd. Er moet echter meer worden gedaan op handhavingsgebied. De kennis van de concurrentiewetgeving en op het gebied van economie binnen het gerechtelijk apparaat blijft zwak. Er is enige vooruitgang te melden wat betreft *staatssteun*. Er is een autoriteit voor overheidssteun ingesteld, maar de bestuurlijke capaciteit daarvan moet worden versterkt. Er moet worden toegezien op effectieve tenuitvoerlegging van de wet.

Servië is redelijk gevorderd met de voorbereidingen om een effectief en geheel onafhankelijk stelsel voor *overheidsopdrachten* met gestroomlijnde gunningsprocedures op te zetten. Aanzienlijke inspanningen zijn nog nodig ter versterking van de capaciteit voor de uitvoering van de eisen van het EU-acquis. Er is vooruitgang geboekt op het gebied van de *intellectuele eigendom*, maar verdere inspanningen zijn nodig ter aanpassing aan het acquis. Met het oog op de handhaving is betere coördinatie tussen de betrokken instanties nodig, alsook aanzienlijke investeringen in juridische opleiding.

De voorbereidingen om te kunnen voldoen aan de Europese normen op het gebied van *werkgelegenheid en sociaal beleid* gaan door. Er is vooruitgang geboekt op het gebied van de *volksgezondheid*. Het strategische ontwikkelingsplan voor de bescherming van de gezondheid 2010–2015, dat door de Servische Gezondheidsraad is opgesteld, is door de regering goedgekeurd.

Servië heeft enige vooruitgang geboekt ten aanzien van de aanpassing aan de Europese normen op het gebied van *onderwijs*. Er moet nog een algemene strategie worden ontwikkeld voor alle onderwijsniveaus, met inbegrip van levenslang leren. Er is goede vooruitgang geboekt met de aanpassing op het gebied van *wetenschap en onderzoek*. Servië moet echter nog verdere inspanningen leveren voor de integratie in de Europese onderzoeksruimte en de versterking van de nationale onderzoekscapaciteit.

De onderhandelingen over de toetreding van Servië tot de Wereldhandelsorganisatie (WTO) zijn vrijwel afgerond; de bilaterale onderhandelingen met de meeste WTO-partners zijn al voltooid.

Met betrekking tot het *sectorale beleid* is Servië op het gebied van *industrie en het midden- en kleinbedrijf* redelijk gevorderd en voldoet het aan de Europese normen. Met de formulering van een industriestrategie is Servië nog maar pas begonnen.

Servië maakt goede vorderingen bij het voldoen aan de Europese normen voor *landbouw, plattelandontwikkeling, voedselveiligheid en veterinair en fytosanitair beleid*. Er wordt nog steeds gewerkt aan de verbetering van het wettelijke kader. De tenuitvoerlegging en handhaving moeten echter beter, vooral wat de voedselveiligheid betreft. De bestuurlijke capaciteit is zwak en de beschikbare middelen moeten efficiënter worden toegewezen. De

inspectiediensten moeten beter worden opgeleid en de nieuw opgerichte instanties moeten gekwalificeerd personeel aanwerven. Er is vooruitgang geboekt op het gebied van de overheidscontrole van laboratoria.

Wat het *milieu* betreft, is Servië redelijk goed op weg om aan de Europese normen te voldoen. Het nationale programma voor milieubescherming 2010–2019 en een aantal wetten op het gebied van lucht- en waterkwaliteit, natuurbescherming en klimaatverandering werden goedgekeurd. Het nieuwe agentschap voor chemische stoffen is nu operationeel. De uitvoerings- en handhavingscapaciteit voor de wetgeving moet echter worden versterkt.

Servië heeft enige vooruitgang geboekt op het gebied van *vervoer*. De in de overeenkomst betreffende de totstandbrenging van een gemeenschappelijke Europese luchtvaartruimte opgenomen bepalingen inzake markttoegang worden nu toegepast. Met betrekking tot de spoorwegsector moet echter nog kaderwetgeving worden vastgesteld. De bestuurlijke capaciteit moet worden versterkt.

Servië heeft enige vooruitgang geboekt ten aanzien van de aanpassing aan de Europese normen op het gebied van *energie*. Deze vooruitgang is echter nog ongelijkmatig. Verdere inspanningen zijn vereist om ontbundeling tot stand te brengen en een reële openstelling van de markt te verwezenlijken. Het prijsbeleid moet bovendien tot een houdbaar tarief leiden dat in verhouding staat tot de kosten. De regelgevende instantie voor kernenergie moet worden versterkt.

Er is enige vooruitgang geboekt op het gebied van de *informatiemaatschappij en de media*. Het wetgevingskader is versterkt, maar de tenuitvoerlegging verloopt nog traag, en de ontwikkelingen op het gebied van markt en regelgeving in de sector elektronische communicatie geven aanleiding tot bijzondere bezorgdheid. De voorbereidingen op het gebied van diensten van de informatiemaatschappij zijn redelijk gevorderd. Op het gebied van de audiovisuele sector moet de mediawetgeving worden aangepast aan het acquis en geven enkele bepalingen van de wet inzake openbare informatie nog aanleiding tot bezorgdheid.

Hoewel Servië nog in de beginfase verkeert wat de invoering van goede werkmethode voor de **interne financiële controle bij de overheid** en externe audit betreft, kan enige vooruitgang worden gemeld: er is een centrale harmonisatie-eenheid voor financiële controle opgericht en de nationale rekenkamer heeft de eerste audit van de staatsrekeningen verricht.

Servië heeft goede vooruitgang geboekt in de richting van de Europese normen inzake *statistiek*: er is wetgeving vastgesteld inzake statistiek en de volkstelling en landbouwtelling. De voorbereidingen voor de volkstelling zijn in volle gang, maar de financiering moet nog worden geregeld. Op diverse andere gebieden van de statistiek is nog verdere vooruitgang nodig en de capaciteit van het bureau voor de statistiek moet worden versterkt.

Op het gebied van *justitie, vrijheid en veiligheid* is opnieuw vooruitgang geboekt. In december 2009 is de visumplicht voor Serviërs met een biometrisch paspoort afgeschaft.

Op het gebied van *grensbeheer* is enige vooruitgang geboekt, met name door modernisering van uitrusting en infrastructuur. Er zijn echter verdere inspanningen nodig om de verschillen tussen de grensposten weg te werken en de controles te verbeteren aan de grenzen met de voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië, Montenegro, Bosnië en Herzegovina en Kroatië, en met name aan de bestuurlijke grenslijn met Kosovo.

Weinig vooruitgang is te melden wat betreft *asiel*. Er is een lijst van veilige landen voor asielzoekers vastgesteld. Maar een asielbureau dat in eerste instantie asielaanvragen onderzoekt, is nog niet opgericht. Veel zaken worden gesloten omdat de aanvragers het Servische grondgebied verlaten of verdwijnen. Servië heeft enige vooruitgang geboekt op het gebied van *migratie*. De tenuitvoerlegging van de overnameovereenkomst tussen Servië en de Europese Unie verloopt zonder significante problemen. De strategie voor migratiebeheersing wordt echter niet doeltreffend uitgevoerd. De coördinatie tussen de verantwoordelijke instanties moet worden verbeterd en hun capaciteit moet worden versterkt.

Er zijn enige vorderingen geboekt inzake de preventie van *witwassen*. Een actieplan is vastgesteld en een coördinatiebureau is opgericht. De inspanningen ter verbetering van de nationale en internationale samenwerking bij het onderzoek en de afhandeling van overtredingen is voortgezet. De praktische resultaten laten echter te wensen over. De dienst voor witwaspreventie heeft onvoldoende capaciteit om verdachte zaken systematisch op te sporen. De verslaglegging moet worden verbeterd, met name buiten de banksector. Er is bij het gerechtelijk apparaat en de wetshandhavingsinstanties te weinig expertise op het gebied van witwassen en financieel onderzoek. Definitieve veroordelingen zijn nog steeds een zeldzaamheid.

Inzake *drugsbestrijding* kunnen goede vorderingen worden gemeld. De wetshandhavingsinstanties zijn doorgegaan met onderzoeken en de internationale samenwerking is verbeterd, wat geleid heeft tot de inbeslagname van grote hoeveelheden drugs. Er zijn echter nog zwakke plekken in de bewaking van de grenzen met de voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië, Montenegro, Bosnië en Herzegovina en Kroatië en de bestuurlijke grenslijn met Kosovo.

De capaciteitsopbouw bij de *politie* is voortgezet met de modernisering van de gespecialiseerde diensten van de recherche. De samenwerking tussen de verschillende politiestructuren en de regionale en internationale samenwerking zijn verbeterd. Er is echter verbetering nodig bij de strategische planning en het personeelsbeheer, en de aanwervingsprocedures moeten transparanter worden. De interne controle moet worden versterkt.

Er is goede vooruitgang geboekt bij de bestrijding van de *georganiseerde misdaad*. De samenwerking tussen de betrokken instanties is zowel binnen het land, in de regio als internationaal verbeterd. Dit heeft goede resultaten opgeleverd wat betreft onderzoeken in belangrijke zaken en heeft geleid tot de arrestatie van een aantal verdachten. Er wordt systematischer beslag gelegd op vermogensbestanddelen. Er is echter nog steeds geen nieuw, substantieel gewijzigd wetboek van strafvordering. De wetshandhavingsinstanties moeten de beschikking krijgen over modernere onderzoekstechnieken, met name voor financieel onderzoek.

Er zijn procedures vastgesteld om de slachtoffers van *mensenhandel* te identificeren en het aantal geïdentificeerde slachtoffers is dan ook blijven oplopen. Het strategische kader dient echter te worden gewijzigd zodat het beleid sneller beter kan worden aangepast aan nieuwe ontwikkelingen en de coördinatie tussen de politie, het openbaar ministerie en de rechtbanken kan worden verbeterd. Servië heeft enige vooruitgang geboekt in de strijd tegen *terrorisme* met de goedkeuring van de wet inzake militaire veiligheid en de militaire inlichtingendiensten. Het preventiebeleid moet echter worden verbeterd en een database van terrorismeverdachten moet worden opgezet.

Er is weinig vooruitgang geboekt wat de *bescherming van persoonsgegevens* betreft. In 2010 is een strategie vastgesteld voor de uitvoering van de wet inzake de bescherming van persoonsgegevens. Het bureau van de commissaris voor informatie van openbaar belang en de bescherming van persoonsgegevens beschikt nog steeds over onvoldoende financiële middelen en personeel. De bescherming van persoonsgegevens is een belangrijke voorwaarde voor de sluiting van een overeenkomst met Eurojust en een operationele overeenkomst met Europol.

Kosovo

Kosovo heeft vooruitgang geboekt wat betreft de **politieke criteria**. Het engagement voor de Europese agenda en beleidshervormingen is versterkt en er is een ministerie voor Europese Integratie opgericht. De regering ziet toe op het succesvolle verloop van de dialoog over het stabilisatie- en associatieproces met de Europese Unie. De autoriteiten moeten nu het tempo van de hervormingen opvoeren. De capaciteit van het bestuurlijke apparaat blijft zwak en het justitiële stelsel functioneert niet effectief. Er bestaat ernstige bezorgdheid over de rechtsstaat. De samenwerking met EULEX, de rechtsstaatmissie van de EU, is verbeterd en de autoriteiten hebben met steun van EULEX een aantal operaties voor corruptiebestrijding uitgevoerd. Deze inspanningen moeten worden voortgezet en uitgebreid tot de georganiseerde misdaad, drugs en het witwassen van geld. Naar aanleiding van het aftreden van de president van Kosovo zijn nieuwe verkiezingen uitgeschreven.

Kosovo heeft aanzienlijke vooruitgang geboekt wat de decentralisatie betreft. Er zijn vier nieuwe gemeentes opgericht die nu als zodanig functioneren. Eind 2009 zijn plaatselijke verkiezingen gehouden. Volgens een missie van het Europees Parlement verliepen deze verkiezingen vreedzaam en was de opkomst aanzienlijk, ook onder de Serviërs in Kosovo. Er blijft echter bezorgdheid bestaan over het noorden van Kosovo, waar zich een aantal gewelddadige incidenten heeft voorgedaan. De decentralisatie kan alleen worden voltooid met de medewerking van de plaatselijke bevolking. Er moet meer worden gedaan voor de integratie van alle gemeenschappen en de uitvoering van openbare voorzieningen in alle gemeenten. Het is in dit verband van belang de steun te verkrijgen van de plaatselijke gemeenschappen, die ook een constructieve rol moeten spelen bij de consolidatie van de rechtsstaat. Er functioneren nog steeds parallelle structuren, waardoor het decentralisatieproces wordt belemmerd.

In juli heeft het Internationaal Gerechtshof een advies uitgebracht, waarin werd geconcludeerd dat de onafhankelijkheidsverklaring van Kosovo niet in strijd was met het internationale recht of met Resolutie 1244 (1999) van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties. In aansluiting op de resolutie van de Algemene Vergadering van de VN van 9 september bevestigde de EU haar bereidheid een dialoogproces tussen Priština/Prishtina en Belgrado te faciliteren, dat gericht moet zijn op samenwerking, vooruitgang op weg naar de EU en verbetering van het leven van de bevolking. Alle partijen zouden zich vastberaden moeten inzetten voor de inclusieve en effectieve werking van de regionale fora.

Wat de *democratie en de rechtsstaat* betreft, is er vooruitgang geboekt bij de versterking van de uitvoerende en parlementaire structuren, met name wat de Europese integratie betreft. De rechtsstaat, die aanleiding geeft tot ernstige bezorgdheid, moet echter verder worden versterkt.

In september bepaalde het grondwettelijk hof dat het in strijd met de grondwet is om tegelijkertijd het ambt van president van Kosovo en het voorzitterschap van een politieke partij te bekleden. Naar aanleiding van die uitspraak trad de president af, waarop de LDK

(Lidhja Demokratike e Kosovës) zich uit de regeringscoalitie terugtrok. Er zijn verkiezingen uitgeschreven voor 12 december 2010.

De *parlementaire vergadering* heeft een commissie voor de overheidsrekeningen ingesteld. De commissie voor Europese integratie heeft haar reglement en haar voorschriften gestroomlijnd. De capaciteit om wetsontwerpen te bestuderen en na de goedkeuring op de tenuitvoerlegging toe te zien, schiet echter tekort. Het parlementaire toezicht op de regering moet verder worden versterkt.

De belangrijkste *overheidsstructuren* zijn aanwezig en hun functioneren is in overeenstemming met de desbetreffende grondwettelijke bepalingen. Het ministerie van Europese Integratie is met succes van start gegaan en moet nu zijn capaciteit versterken en zijn rol bij de coördinatie met andere overheidsinstanties consolideren.

De *hervorming van het openbaar bestuur* in Kosovo geeft nog steeds veel problemen. Het juridische kader is verder uitgewerkt met de goedkeuring van de wetten inzake ambtenaren en hun bezoldiging. Het vermogen van de overheidsadministratie om de gehele bevolking van Kosovo de nodige voorzieningen te bieden, moet aanzienlijk worden versterkt. De bestuurlijke capaciteit van Kosovo blijft zwak.

Kosovo heeft vooruitgang geboekt bij de hervorming van het *justitiële stelsel*. Een grote stap was de goedkeuring van vier hervormingswetten: inzake rechtbanken, vervolging, de Kosovaarse Raad van Justitie en de Kosovaarse Raad voor rechtsvervolging. Bij de wet inzake de rechtbanken wordt een nieuw salarissstelsel ingevoerd, dat de situatie van de rechters sterk verbetert. De toetsing van rechters en openbare aanklagers is afgerond. De president heeft op posten op alle niveaus van justitie meer dan 340 rechters en aanklagers benoemd. Hieronder valt ook de benoeming van de plaatselijke leden van de Kosovaarse Raad van Justitie, die de president van de Raad hebben verkozen. Na te zijn geslaagd voor het examen voor de toegang tot de magistratuur, zijn de eerste aanstaande rechters en aanklagers in december 2009 afgestudeerd aan het Kosovaarse Justitiële Instituut. Er zijn echter gevallen geweest van politieke inmenging in het justitiële stelsel, met name in verband met de herbenoeming van rechters en aanklagers. Er is nog een aanzienlijke achterstand bij de behandeling van met name civiele zaken, met inbegrip van zaken met betrekking tot eigendomsrechten. De instellingen van Kosovo moeten meer belang hechten aan het onderzoek en de juridische afhandeling van oorlogsmisdaden. Er moeten plannen worden opgezet en middelen uitgetrokken voor de hervorming van het justitiële apparaat. Kosovo is nog maar net begonnen met het aanpakken van de prioriteiten op het gebied van justitie.

Het juridische kader voor *corruptiebestrijding* is verbeterd door de vaststelling van wetgeving inzake het daarmee belaste agentschap en inzake de aangifte en de herkomst van de eigendommen van en giften aan hoge overheidsambtenaren. De wet ter voorkoming van belangenconflicten bij de uitoefening van overheidsfuncties is gewijzigd. De wetgeving inzake de financiering van politieke partijen is niet volledig in overeenstemming met de Europese normen. De bestrijding van corruptie heeft echter slechts beperkte resultaten opgeleverd. De belangrijkste punten van zorg zijn nog steeds overheidsopdrachten, het justitiële stelsel en het stelsel voor wetshandhaving. EULEX was verplicht in een aantal grote corruptiezaken zijn uitvoerende mandaat te blijven uitoefenen. Er zijn momenteel verschillende corruptieonderzoeken aan de gang. In april is een huiszoeking gedaan bij het ministerie van Vervoer. In juli heeft de Kosovaarse politie, in samenwerking met EULEX, de gouverneur van de centrale bank gearresteerd. De regering heeft aan deze onderzoeken medewerking verleend. Corruptie blijft in Kosovo een wijdverbreid verschijnsel, dat een zeer

ernstig probleem vormt. Het juridische kader is nog niet volledig en voldoet ook niet geheel aan de Europese normen.

De grondwet garandeert de *mensenrechten en de eerbiediging en bescherming van minderheden* en noemt de belangrijkste internationale overeenkomsten en instrumenten die in Kosovo rechtstreeks toepasselijk zijn. De institutionele situatie en het ontbreken van politieke wil zullen de effectieve tenuitvoerlegging van de juridische normen op dit gebied echter blijven belemmeren. Er wordt gewerkt aan de integratie van de Servische gemeenschap. De autoriteiten moeten meer doen om belangrijke probleemgebieden aan te pakken, zoals de toegang tot eigendom, vermiste personen, terugkerende personen en onderwijs.

Er is enige vooruitgang geboekt ten aanzien van de *burgerrechten en politieke rechten*. De regering moet zich sterker inspannen ten aanzien van het *voorkomen van marteling*, meldingen van *mishandeling* en buitensporig gebruik van geweld door politie en *gevangenispersoneel*. De omstandigheden in de *gevangnissen* geven nog aanleiding tot bezorgdheid. Beperkte vooruitgang is geboekt ten aanzien van de *toegang tot justitie*.

De *vrijheid van meningsuiting* is in de praktijk nog niet volledig gewaarborgd. De onafhankelijkheid en de onpartijdigheid van de publieke omroep moeten worden versterkt. Journalisten worden nog steeds bedreigd naar aanleiding van hun verslaggeving. Zij ondervinden bovendien problemen bij de toegang tot officiële documenten. De wetgeving inzake *vrijheid van vereniging* bevordert niet de duurzame ontwikkeling en financiering van niet-gouvernementele organisaties. Het vermogen van het *maatschappelijk middenveld* om het optreden van de regering te volgen en te beoordelen groeit. Het maatschappelijk middenveld is echter nog zwak en maatschappelijke organisaties worden door gemeenten en de regering niet systematisch geraadpleegd in het kader van het wetgevingsproces.

Economische en sociale rechten worden nog steeds niet volledig gegarandeerd. Het juridische kader voor de bescherming van *vrouwen* is versterkt. Enige vooruitgang is geboekt wat betreft het jeugdrecht, maar de bescherming van de rechten van *kinderen* is nog zwak. De regering moet kinderarbeid en kinderhandel effectiever aanpakken. De sociale integratie en de bescherming van kwetsbare bevolkingsgroepen, met name in de steek gelaten kinderen, repatrianten en gehandicapten, moeten worden verbeterd. Kosovo heeft een voorlichtingscampagne tegen *discriminatie* op touw gezet, die speciaal de nadruk legt op discriminatie op grond van leeftijd en seksuele oriëntatie. De uitvoering van de antidiscriminatiewetgeving schiet nog steeds tekort. De executie van gerechtelijke bevelen die de uitoefening van *eigendomsrechten* waarborgen, is verbeterd. De grote achterstand bij de afhandeling en andere reeds lang bestaande problemen vormen echter een ernstige belemmering voor de teruggave van eigendommen.

Op het gebied van de *eerbiediging en de bescherming van minderheden en culturele rechten* is in beperkte mate vooruitgang geboekt. Het ministerie van Cultuur heeft een speciale directie voor het culturele erfgoed opgericht. Men is doorgegaan met de wederopbouw van religieuze monumenten. De politie van Kosovo heeft de verantwoordelijkheid voor de bescherming van bepaalde religieuze en culturele monumenten overgenomen van KFOR. De wet inzake het culturele erfgoed wordt echter nog niet volledig uitgevoerd. De raad van toezicht waarin de wet van 2008 inzake speciale beschermde gebieden voorziet, is nog niet opgericht. Het ministerie voor Gemeenschappen en Repatrianten heeft zich sterker ingespannen voor de bijstand aan de terugkeer van vluchtelingen en binnenlands ontheemden die tot minderheidsgroepen behoren. Het aantal vrijwillige repatrianten neemt overal in Kosovo toe.

Kosovo heeft in december 2009 een actieplan goedgekeurd voor de uitvoering van de strategie voor de integratie van de Roma-, Ashkali- en “Egyptische” gemeenschappen. De overheid heeft structuren tot stand gebracht om deze strategie uit te voeren. Er is begonnen met de hervestiging van gezinnen uit met lood verontreinigde gebieden in het noorden van Kosovo, waardoor het kamp van Česmin Lug/Çesmin Llug kon worden gesloten. Deze operatie moet zo snel mogelijk worden afgerond. De levensomstandigheden van de Roma, de Ashkali en de “Egyptenaren” en hun toegang tot onderwijs, gezondheidszorg en sociale bescherming geven nog steeds aanleiding tot ernstige bezorgdheid. De deelname van Kosovo aan het Decennium van de Roma moet worden geconsolideerd.

Wat betreft **regionale en internationale verplichtingen**: Kosovo heeft ook tijdens de verslagperiode medewerking verleend aan het Joegoslaviëtribunaal. Momenteel, meer dan tien jaar na de beëindiging van het gewapende conflict, worden naar schatting nog 1800 personen vermist. De autoriteiten moeten zich op dit gebied een grotere inspanning getroosten. Kosovo heeft in juni in Sarajevo de bijeenkomst op hoog niveau van de EU met de Westelijke Balkan bijgewoond. Kosovo moet zich echter constructief opstellen om doeltreffend te kunnen participeren in samenwerkingsinitiatieven zoals de de raad voor regionale samenwerking (RCC) en de Midden-Europese vrijhandelsovereenkomst (CEFTA). Wat de CEFTA betreft, is een pragmatische opstelling vereist, waarbij op constructieve wijze wordt gestreefd naar de effectieve tenuitvoerlegging van deze overeenkomst. De douanestempels van Kosovo, die door de speciale vertegenwoordiger van de secretaris-generaal van de VN zijn erkend als conform Resolutie 1244/99 van de VN-Veiligheidsraad, worden door Servië en Bosnië en Herzegovina niet erkend. Er moet zo spoedig mogelijk een aanvaardbare en duurzame oplossing komen voor de deelname van zowel Kosovo als Servië aan regionale fora. Dit is cruciaal voor inclusieve en werkzame regionale samenwerking.

De economische crisis heeft beperkte gevolgen gehad voor de **economie** van Kosovo. Het reële bbp is blijven groeien, met name opgestuwd door de overheidsuitgaven. De duurzaamheid van dit groeiprofiel brengt toenemende risico's met zich mee. De werkloosheid blijft zeer hoog. De inflatie was wisselend, wat het gevolg was van de schommelingen van de voedsel- en brandstofprijzen. De beleidsvorming en -uitvoering werden nog steeds gekenmerkt door een gebrek aan voorspelbaarheid. Met het IMF is een overeenkomst tot stand gekomen over een programma dat de budgettaire risico's moet beperken en de duurzaamheid van de begroting herstellen. Het bedrijfsleven bleef kampen met een zwakke rechtsstaat, het ontbreken van een betrouwbare elektriciteitsvoorziening, gebrekkige infrastructuur en een beperkte toegang tot financiering. Dit zijn hinderpalen voor succesvol zaken doen en voor de economische ontwikkeling.

Wat de **economische criteria** betreft, heeft Kosovo beperkte vooruitgang geboekt in de richting van de totstandkoming van een functionerende markteconomie. Er zijn aanzienlijke hervormingen en investeringen nodig om op de lange termijn het hoofd te kunnen bieden aan de concurrentiedruk en de marktwerking binnen de EU.

Er is nog steeds een brede politieke consensus over de fundamentele aspecten van de markteconomie. Door het gebruik van de euro, de geringe buitenlandse schuld en de smalle exportbasis is de economie slechts in beperkte mate blootgesteld aan externe financiële en vraaggerelateerde schokken. De expansie van de banksector hield aan en de sector bleef stabiel en winstgevend. Het privatiseringsagentschap van Kosovo heeft de privatisering van bedrijven in sociale eigendom voortgezet. Het eerste succesvolle partnerschapsproject tussen particuliere eigenaren en de overheid is tot stand gebracht en een consortium is gekozen voor

de ontwikkeling van de internationale luchthaven van Priština/Prishtina met een concessie voor twintig jaar.

De beleidsmix is echter in toenemende mate kwetsbaar door de sterke groei van de overheidsuitgaven. Met name de aanleg van een nieuwe autoweg vormt een zware belasting voor de overheidsfinanciën. Door gebrekkige beleidsvorming en -uitvoering is de economische onzekerheid nog groter geworden. De economische statistieken tonen een lichte, maar nog onvoldoende verbetering. In werkloosheid is nog steeds erg hoog, met name onder jongeren. Het tekort op de lopende rekening is vergroot als gevolg van de sterke binnenlandse vraag en de onderontwikkelde productiebasis. Het openbare elektriciteitsbedrijf is uit de overheidsbegroting aanzienlijke subsidies blijven ontvangen voor de invoer van elektriciteit, alsook leningen voor de financiering van zijn investeringsprogramma. De zwakke rechtsstaat, de onzekerheid op het gebied van eigendomsrechten en de hoge rente bleven het ondernemingsklimaat en de economische ontwikkeling negatief beïnvloeden. De informele sector vormt nog steeds een groot probleem.

De vooruitgang bij de aanpassing van de wetgeving en het beleid aan de **Europese normen** laat nog steeds een gemengd beeld zien. Het wettelijk kader is verder uitgebouwd op het gebied van douane, belastingen, vrij verkeer van goederen, statistiek, migratie, onderwijs en terrorismebestrijding. De aanpassing verkeert in een vroeg stadium wat betreft mededinging, intellectuele eigendom, milieu, landbouw en voedselveiligheid, geïntegreerd grensbeheer, asiel, witwassen en bescherming van persoonsgegevens. De aanpassing aan de Europese normen is nog beperkt op het gebied van werkgelegenheid en sociaal beleid, financiële controle, drugshandel, mensenhandel en georganiseerde misdaad.

Wat de **interne markt** van de EU betreft, is op het gebied van de ontwikkeling van het juridische kader voor het *vrije verkeer van goederen en consumentenbescherming* enige vooruitgang geboekt. Het algemene juridische kader moet echter worden versterkt. De aanpassing aan de Europese normen voor het *vrije verkeer van werknemers*, het *vrij verrichten van diensten* en het *recht van vestiging* is beperkt gebleven. Op het gebied van het *vrije verkeer van kapitaal* is goede vooruitgang geboekt, maar er zijn meer inspanningen nodig voor effectieve regelgeving.

De wettelijke bepalingen op *douanegebied* zijn over het algemeen verenigbaar met de Europese normen en er zijn inspanningen gedaan om corruptie te bestrijden. Smokkelarij moet harder worden aangepakt. De douanecontroles moeten in het noorden van Kosovo worden versterkt. De bestuurlijke capaciteit is versterkt, maar nog steeds ontoereikend. Positieve ontwikkelingen zijn te melden wat betreft wetgeving en capaciteitsopbouw op *fiscaal gebied*. Er zijn meer inspanningen nodig voor de effectieve tenuitvoerlegging van de geldende wetgeving, de inning van belastingen, de verbreding van de fiscale basis en daarmee het terugdringen van de omvangrijke informele economie. De achterstand bij het afhandelen van bezwaren tegen besluiten van de douane en de belastingdienst is toegenomen.

Op het gebied van de *mededinging* is geen vooruitgang geboekt met het antitrustbeleid of de regels voor staatssteun. De bestuurlijke capaciteit is verbeterd, maar de uitvoering van het mededingingsbeleid verkeert over het algemeen nog in een vroeg stadium. De samenwerking tussen de bij mededingingsvraagstukken betrokken instanties moet worden verbeterd. De mededingingscommissie moet nauwer worden betrokken bij grote privatiserings- en herstructureringsinitiatieven.

Kosovo moet nog een nieuwe wet inzake overheidsopdrachten vaststellen. De overheid heeft in deze richting inspanningen ondernomen. De wijze waarop de bestaande wet in de praktijk wordt uitgevoerd, geeft aanleiding tot bezorgdheid. De rol van de voor overheidsopdrachten verantwoordelijke functionarissen moet worden versterkt met het oog op beter toezicht op de uitvoering van die opdrachten. De onafhankelijkheid en het professionalisme binnen het stelsel voor overheidsopdrachten moeten worden versterkt. De autoriteiten moeten meer doen om corruptie op dit terrein aan te pakken. De regels van Kosovo inzake concessies wijken sterk af van de Europese normen.

Op het gebied van de *intellectuele-eigendomsrechten* moet belangrijke wetgeving nog worden vastgesteld. Aanzienlijke inspanningen zijn nodig voor handhaving en voorlichting. De regeling voor intellectuele-eigendomsrechten verkeert in Kosovo nog in een vroeg stadium en de tenuitvoerlegging is zeer zwak.

Er is slechts beperkte vooruitgang geboekt bij de aanpassing op de terreinen *werkgelegenheid en sociaal beleid*. De geringe bestuurlijke capaciteit en het ontoereikende wettelijke kader geven aanleiding tot bezorgdheid. De sociale bescherming en integratie, alsmede de *sociale dialoog* in Kosovo moeten worden verbeterd. Het wettelijke kader op het gebied van het *onderwijs* is meer in overeenstemming gebracht met de Europese normen, maar voor de uitvoering van de hervormingen is meer bestuurlijke capaciteit nodig. Kosovo heeft een vijfjarenprogramma voor *onderzoek* opgezet, waarvan een vergroting van de capaciteit in deze sector wordt verwacht. Dit gebied is tot prioriteit bestempeld.

Wat het **sectorale beleid** betreft, moeten ontwikkeling en het midden- en kleinbedrijf sterker worden bevorderd en de diverse strategieën die hierop van invloed zijn beter worden gecoördineerd. Meer inspanningen zijn nodig op het gebied van *landbouw* en voedselveiligheid, met name voor de tenuitvoerlegging van de goedgekeurde wetgeving en de modernisering van landbouwvoedingsmiddelenbedrijven. Er is een aantal wetten inzake het *milieu* goedgekeurd, maar de uitvoering van de milieunormen van de EU verkeert nog in een vroeg stadium.

De infrastructuur voor *vervoer* is nog steeds onvoldoende ontwikkeld. Kosovo is een wegebouwprogramma gestart dat niet in overeenstemming is met de voorspelde verkeersdruk; de omvang van het programma staat investeringen in andere vervoerswijzen, met name de spoorwegen, in de weg. De overeenstemming met de Europese normen op het gebied van de luchtvaart is verbeterd. Kosovo heeft in december 2009 programma's voor veiligheid en kwaliteitscontrole in de luchtvaart vastgesteld.

Grote uitdagingen in de sector *energie* zijn het innen van betalingen voor elektriciteit en het beheersen van een onhoudbare groei van de energievraag. Kosovo heeft in april een energiestrategie voor de periode 2009–2019 vastgesteld. Na aanzienlijke vertraging is in oktober 2010 een belangrijk wetgevingspakket op dit terrein (energie, elektriciteit en regelgeving voor energie) vastgesteld.

Beperkte vooruitgang is te melden wat betreft de *informatiemaatschappij en de media*. De onafhankelijkheid en de middelen van de regelgevende instantie voor telecommunicatie moeten worden versterkt. De lopende herziening van de wet inzake de onafhankelijke mediaraad moet waarborgen bieden voor de onafhankelijkheid van deze instelling. Voor de financiering van de publieke omroep moet een oplossing voor de lange termijn worden gevonden.

Er is enige vooruitgang geboekt met betrekking tot *financiële controle*. Kosovo verkeert echter nog in een vroeg stadium wat de invoering van de internationale normen betreft. De ontoereikende financiële onafhankelijkheid van de rekenkamer geeft aanleiding tot bezorgdheid. Kosovo heeft in juli de wet inzake overheidsstatistieken vastgesteld, maar de bestuurlijke capaciteit is nog zwak. Er moet verbetering komen in de sectorale statistieken, met name op zakelijk en macro-economisch gebied.

Er is gemengde vooruitgang geboekt op het gebied van **justitie, vrijheid en veiligheid**. Kosovo heeft enige vooruitgang geboekt wat betreft *geïntegreerd grensbeheer*. Het heeft taken betreffende het beheer van de grens met Albanië overgenomen van KFOR. Aanzienlijke inspanningen zijn echter nodig voor het beheer van de grenzen overeenkomstig de EU-normen. Vooral in het noorden is dat een probleem. EULEX heeft zijn activiteiten op de posten 1 en 31 geïntensiveerd. Kosovo heeft beperkte vorderingen gemaakt op het gebied van *asiel*. Het aantal asielaanvragen is weliswaar aanzienlijk gestegen, maar is nog steeds laag. De meeste asielzoekers die uit Kosovo zijn vertrokken, hebben dat gedaan zonder adequate controle door de Kosovaarse autoriteiten.

Er is vooruitgang geboekt wat betreft de aanpassing aan de Europese normen inzake *migratie*. Kosovo heeft een overnamewet vastgesteld die grotendeels aan de EU-vereisten voldoet. Het land heeft verder een aantal bilaterale overnameovereenkomsten gesloten. Overnameverzoeken van Europese landen worden door de autoriteiten efficiënt afgehandeld en dat moet zo blijven. Er is een herziene strategie voor de integratie van repatrianten vastgesteld met een actieplan voor de uitvoering.

Het *witwassen van geld* blijft aanleiding geven tot ernstige bezorgdheid. Kosovo heeft een wet tegen witwassen en financiering van terrorisme vastgesteld en de samenwerking tussen de douane en het financiële inlichtingencentrum is verbeterd. Dit centrum werkt ook beter samen met de banken. Kosovo verkeert echter wat de overname en tenuitvoerlegging van de Europese normen betreft nog in een vroeg stadium. De capaciteit voor onderzoek en vervolging van witwasmisdrijven blijft zwak. De Kosovaarse autoriteiten hebben onvoldoende capaciteit om de verantwoordelijkheid voor het beheer van witwasmisdrijven over te nemen. Wat de aanpak van economische en financiële criminaliteit betreft, is in het algemeen beperkte voortgang geboekt.

Er is beperkte vooruitgang geboekt op het gebied van de preventie van *drugshandel*. De beveiliging van de opslagplaatsen voor in beslag genomen drugs is verbeterd. De autoriteiten hebben een aantal succesvolle operaties uitgevoerd, maar het aantal inbeslagnemingen, arrestaties en vervolgingen blijft gering. De inspanningen ter bestrijding van drugshandel verkeren nog in een vroeg stadium.

Kosovo heeft enige vooruitgang geboekt wat de *politie* betreft. De openbare orde wordt gehandhaafd. De inhuldiging van de patriarch van de Servisch-orthodoxe kerk is vreedzaam verlopen. Er is een nieuwe organisatiestructuur voor de Kosovaarse politie goedgekeurd met functieomschrijvingen voor het hogere management. De strategie en het actieplan voor de controle op en de inzameling van handvuurwapens en lichte wapens zijn goedgekeurd. Het aantal ingezamelde illegale wapens is toegenomen. De Kosovaarse politie moet echter capaciteit voor inlichtingengestuurde rechtshandhaving ontwikkelen, wil zij ernstige criminaliteit effectiever kunnen aanpakken.

Er is beperkte vooruitgang geboekt wat de aanpak van *georganiseerde misdaad* betreft. Kosovo beschikt nu over een strategie voor misdaadpreventie, en er zijn speciale aanklagers

benoemd voor de aanpak van georganiseerde misdaad. Op dit terrein is ook een reeks bilaterale overeenkomsten met derde landen gesloten. Kosovo moet echter een effectief programma voor getuigenbescherming opzetten. Er zijn geen veroordelingen op hoog niveau uitgesproken. Er zijn gevallen geweest van intimidatie van rechters en aanklagers. De georganiseerde misdaad vormt nog steeds een zeer ernstig probleem. De autoriteiten moeten zich meer inspinnen om georganiseerde misdaadnetwerken aan te pakken die op de Westelijke Balkan en in Europa opereren, met name door middel van onderzoek, arrestaties, confiscatie van vermogens en veroordelingen. Kosovo moet concrete resultaten laten zien op dit gebied.

Beperkte vooruitgang is geboekt ten aanzien van *mensenhandel*. Er is een aantal arrestaties verricht in een mensenhandelzaak. Kosovo heeft de internationale normen voor de opvang van slachtoffers van mensenhandel overgenomen. Het aantal gevallen en slachtoffers van mensenhandel dat wordt ontdekt, is echter gering en staat niet in verhouding tot de omvang van het probleem. De bestraffing van de daders is niet altijd voldoende. De capaciteit van de Kosovaarse instellingen voor onderzoek, vervolging en veroordeling van mensenhandelaars moet worden versterkt. Op het gebied van *terrorismebestrijding* is enige vooruitgang geboekt. De capaciteit van de eenheid voor terrorismebestrijding van de Kosovaarse politie is versterkt.

Kosovo heeft beperkte vooruitgang geboekt op het gebied van de *bescherming van persoonsgegevens*. Er is een wet inzake de bescherming van persoonsgegevens goedgekeurd, maar een toezichthoudende autoriteit moet nog worden opgericht. Personen in Kosovo worden onvoldoende geïnformeerd over hun rechten wat de bescherming van hun persoonsgegevens betreft. Vooruitgang op dit gebied is van wezenlijk belang voor de internationale samenwerking op het gebied van justitie en binnenlandse zaken.

Turkije

Turkije voldoet nog steeds in voldoende mate aan de **politieke criteria**. De recente grondwets hervormingen hebben een klimaat gecreëerd waarin vorderingen kunnen worden geboekt op een aantal terreinen, zoals justitie en grondrechten. Deze moeten nu worden uitgevoerd overeenkomstig Europese normen. De democratische opening, die met name was gericht op de aanpak van de Koerdische kwestie, heeft nog niet aan de verwachtingen voldaan.

Het pakket grondwetswijzigingen dat op 12 september met een referendum werd goedgekeurd, is een stap in de goede richting. Hiermee worden een aantal prioriteiten van het toetredingspartnerschap aangepakt op het gebied van justitie, grondrechten en openbaar bestuur. Aan het opstellen en goedkeuren van de grondwetswijzigingen is echter niet een proces voorafgegaan waarbij de politieke partijen en het maatschappelijk middenveld in brede zin zijn geraadpleegd. Het pakket moet nu overeenkomstig Europese normen en op transparante en inclusieve wijze ten uitvoer worden gelegd. Er moeten nog aanzienlijke inspanningen worden geleverd met betrekking tot de grondrechten. Het aantal juridische procedures tegen journalisten en de ongewenste druk op de media ondermijnen de persvrijheid in de praktijk. De regering had in augustus 2009 een democratische opening aangekondigd, met name voor de aanpak van de Koerdische kwestie, maar heeft die slechts ten dele uitgevoerd. Dit beleid werd ook ondermijnd door het besluit van het grondwettelijke hof om de Partij voor een Democratische Samenleving (DTP) te verbieden en een golf terroristische aanslagen door de PKK.

Wat betreft **democratie en rechtsstaat** is het onderzoek naar het vermeende criminele netwerk Ergenekon voortgezet. Deze zaak en het onderzoek naar verschillende andere coupplannen zijn een kans voor Turkije om het vertrouwen in het goede functioneren van de democratische instellingen en de rechtsstaat te versterken. Er bestaat echter twijfel over de juridische garanties voor de verdachten. Turkije moet zijn wetgeving met betrekking tot procedures en redenen voor het opheffen van politieke partijen verder aanpassen aan de Europese normen.

Op het gebied van de *hervorming van het openbaar bestuur* is enige vooruitgang geboekt met de goedkeuring van grondwetswijzigingen, met name met betrekking tot de oprichting van een ombudsinstelling, de bescherming van persoonsgegevens en toegang tot informatie. Verdere inspanningen zijn noodzakelijk, met name wat betreft de hervorming van het ambtenarenapparaat.

Er is vooruitgang geboekt met betrekking tot het *civiele toezicht op de veiligheidstroepen*. Met het pakket grondwetswijzigingen wordt de bevoegdheid van de militaire rechtbanken beperkt en kunnen besluiten van de hoge militaire raad worden getoetst door andere rechtbanken. Hoge militairen blijven echter uitspraken doen over zaken waarvoor zij niet bevoegd zijn, met name over justitiële kwesties. Er is geen vooruitgang geboekt met betrekking tot het toezicht van het parlement op de defensiebegroting.

Op het gebied van *justitie* is vooruitgang geboekt met betrekking tot de uitvoering van de strategie voor justitiële hervorming. De goedkeuring van de grondwetswijzigingen over de samenstelling van de hoge raad van rechters en openbaar aanklagers is een positieve ontwikkeling. De minister van Justitie is echter nog steeds voorzitter van de hoge raad en heeft het laatste woord over onderzoeken. Tijdens het opstellen en goedkeuren van de uitvoeringswetgeving moet een effectieve dialoog worden gevoerd met alle betrokkenen. Dit zou bijdragen tot de transparante en inclusieve uitvoering van de hervormingen overeenkomstig Europese normen.

Er is vooruitgang geboekt met betrekking tot de ontwikkeling van een brede strategie en een actieplan inzake corruptiebestrijding, maar corruptie komt nog steeds veel voor. Turkije moet resultaten boeken met betrekking tot onderzoeken, vervolging en veroordelingen in corruptiezaken.

Wat betreft de **mensenrechten en de bescherming van minderheden** is enige vooruitgang geboekt, met name met betrekking tot de vrijheid van vergadering, de rechten van vrouwen en kinderen en culturele rechten. Aanzienlijke inspanningen zijn echter nog steeds noodzakelijk met betrekking tot de vrijheid van meningsuiting en van godsdienst.

Wat betreft de *naleving van het internationale recht inzake de mensenrechten* moeten de instellingen op het gebied van de mensenrechten volledig in overeenstemming worden gebracht met de VN-beginselen.

De positieve trend wat betreft het voorkómen van marteling en mishandeling is voortgezet. Sommige geruchtmakende zaken met betrekking tot mensenrechtenschendingen hebben tot veroordelingen geleid. Er wordt echter nog steeds melding gemaakt van het gebruik van buitensporig geweld door wetshandhavingsautoriteiten, wat reden is voor bezorgdheid.

Het programma voor de hervorming van het gevangeniswezen is verder uitgevoerd. Het grote aantal mensen in voorhechtenis is nog steeds een van de grootste problemen en ook moet de gezondheidszorg in gevangnissen worden verbeterd.

De Turkse wetgeving biedt onvoldoende garanties voor de *vrijheid van meningsuiting* overeenkomstig het Europees Verdrag voor de rechten van de mens en de jurisprudentie van het Europees Hof voor de rechten van de mens. Het grote aantal rechtszaken dat tegen journalisten wordt aangespannen, is zorgwekkend. De persvrijheid wordt in de praktijk aangetast door ongewenste politieke druk op de media en rechtsonzekerheid. Het grote aantal websites dat wordt verboden, is eveneens zorgwekkend.

Op het gebied van de vrijheid van vergadering is enige vooruitgang geboekt. Demonstraties die eerder tot onrust leidden, zoals de viering van Newroz (het Koerdische Nieuwjaar) of 1 mei, verliepen dit jaar vreedzaam en werden goed gecoördineerd met de autoriteiten. In het zuidoosten gebruikten de veiligheidsdiensten echter wederom buitensporig geweld tijdens enkele demonstraties in verband met de Koerdische kwestie.

Het juridische kader met betrekking tot de *vrijheid van vereniging* is grotendeels in overeenstemming met de Europese normen, maar de autoriteiten voeren excessieve controles uit en blijven procedures aanspannen om organisaties voor homoseksuelen, lesbiennes, biseksuelen en transseksuelen te verbieden.

Wat betreft de *vrijheid van godsdienst* wordt de vrijheid van eredienst doorgaans gerespecteerd. De wet inzake stichtingen is verder uitgevoerd, zij het met enige vertraging en procedurele problemen. De dialoog met alevieten en niet-moslims is voortgezet, maar heeft nog niet tot resultaat geleid. Mensen die tot een religieuze minderheid behoren, worden nog steeds bedreigd door extremisten. Er moet een wettelijk kader worden vastgesteld overeenkomstig het Europees Verdrag voor de rechten van de mens, zodat alle niet-islamitische religieuze gemeenschappen en de alevieten ongehinderd kunnen functioneren, ook wat betreft de opleiding van geestelijken.

Het juridische kader voor het waarborgen van de *rechten van vrouwen* en gelijkheid van mannen en vrouwen is goeddeels aanwezig. Dit kader is versterkt door de grondwetswijziging waarmee maatregelen voor positieve discriminatie van vrouwen mogelijk worden. Er zijn echter aanhoudende extra inspanningen noodzakelijk om dit juridische kader om te zetten in politieke, sociale en economische praktijk. Het waarborgen van de rechten van vrouwen en gelijkheid van mannen en vrouwen in de praktijk blijft een belangrijke uitdaging voor Turkije. Eerwraak, gedwongen huwelijken op jonge leeftijd en huiselijk geweld vormen nog steeds een groot probleem. De wetgeving moet overal in het land op consistente wijze worden toegepast. Er moeten meer inspanningen worden gedaan op het gebied van voorlichting en bewustmaking met betrekking tot vrouwenrechten en gelijkheid van mannen en vrouwen.

Er is vooruitgang geboekt met de *rechten van het kind*. Turkije heeft zijn jeugdstrafrecht kader aangepast aan de internationale normen. Het verschil in de inschrijvingsgraad tussen jongens en meisjes in het basisonderwijs is verder afgenomen, maar is in sommige delen van het land nog steeds groot. Ook het aantal kinderen dat zonder diploma de school verlaat, blijft een punt van zorg. Er moeten meer inspanningen worden geleverd op alle terreinen, waaronder onderwijs, kinderarbeid, gezondheidszorg, bestuurlijke capaciteit en coördinatie, en er moet in het hele land een effectief systeem voor jeugdstrafrecht worden opgebouwd.

Met de grondwetswijzigingen zijn de *vakbondsrechten* in Turkije verbreed, met name voor ambtenaren. Het huidige juridische kader bevat echter beperkende bepalingen die niet in overeenstemming zijn met de Europese normen en de ILO-verdragen. Door het gebrek aan consensus tussen de sociale partners en de regering is het moeilijk om nieuwe wetgeving aan te nemen.

Turkije hanteert nog steeds een restrictieve benadering van de *eerbiediging en bescherming van minderheden en culturele rechten*. Er is nog steeds geen sprake van volledige eerbiediging en bescherming van taal, cultuur en grondrechten overeenkomstig Europese normen. Turkije moet meer doen om de tolerantie jegens en integratie van minderheden te bevorderen.

Er zijn enkele positieve stappen gezet om de culturele rechten te versterken, met name wat betreft het omroepbeleid inzake uitzendingen in andere talen dan het Turks. Er zijn echter nog steeds beperkingen, met name wat betreft het gebruik van andere talen dan Turks in de politiek, het onderwijs en openbare dienstverlening.

Over het *Roma*-vraagstuk wordt openlijker gesproken en er wordt gewerkt aan concrete maatregelen om enkele van hun problemen aan te pakken. Doordat een breed beleid ter bevordering van de maatschappelijke integratie van de Roma ontbreekt, wordt deze groep nog steeds gediscrimineerd wat betreft onderwijs, huisvesting, gezondheidszorg en openbare diensten.

Wat betreft *Oost- en Zuidoost-Turkije* heeft de democratische opening van de regering niet aan de verwachtingen voldaan, aangezien er nog maar weinig maatregelen in de praktijk zijn gebracht. De inspanningen met betrekking tot de Koerdische kwestie moeten in breed overleg worden volgehouden. De antiterrorwetgeving moet worden gewijzigd om te voorkomen dat de grondrechten niet onnodig worden beperkt. Het grote aantal landmijnen vormt nog steeds reden voor bezorgdheid. Het systeem van dorpswachten moet geleidelijk worden afgeschaft.

In juni laaiden de terroristische aanvallen van de PKK weer op, waarbij veel doden vielen. De PKK staat op de EU-lijst van terroristische organisaties. Turkije en de EU hebben de dialoog over terrorismebestrijding geïntensiveerd.

De compensatie van *binnenlands ontheemden* is voortgezet. De tenuitvoerlegging is echter onvoldoende, maar de regering heeft geen algemene nationale strategie ontwikkeld om de kwestie van de binnenlands ontheemden aan te pakken. De inspanningen om in hun behoeften te voorzien, moeten dan ook worden opgevoerd. Het juridische kader voor vluchtelingen en asielzoekers en de tenuitvoerlegging van nota's over de aanvraagprocedures moeten worden versterkt. De algemene omstandigheden in de detentiecentra voor vreemdelingen moeten worden verbeterd.

Wat ***regionale kwesties en internationale verplichtingen*** betreft, is Turkije publiekelijk steun blijven betuigen aan de onderhandelingen over een definitieve regeling van de kwestie-Cyprus tussen de leiders van de twee gemeenschappen, onder auspiciën van de secretaris-generaal van de VN. Ondanks herhaalde oproepen van de Raad en de Commissie heeft Turkije nog steeds niet voldaan aan zijn verplichtingen zoals beschreven in de verklaring van de Europese Gemeenschap en haar lidstaten van 21 september 2005 en in de conclusies van de Raad, met name die van december 2006 en december 2009. Turkije voldoet niet aan de verplichting om het aanvullende protocol bij de associatieovereenkomst volledig en op niet-discriminerende wijze toe te passen en heeft niet alle belemmeringen voor het vrije verkeer van goederen, met inbegrip van beperkingen op de rechtstreekse transportverbindingen met Cyprus, opgeheven. Er is geen vooruitgang geboekt met de normalisering van de bilaterale betrekkingen met de Republiek Cyprus.

De bilaterale *betrekkingen met Griekenland* zijn verbeterd door een nieuwe impuls. Dit heeft tot enkele positieve resultaten geleid op het gebied van handel, onderwijs, vervoer, energie,

cultuur en milieu. De verkennende bilaterale besprekingen zijn geïntensiveerd. Griekenland diende een groot aantal formele klachten in tegen voortdurende schendingen van zijn luchtruim door Turkije, met inbegrip van vluchten over Griekse eilanden. Griekenland heeft ook klachten ingediend inzake de schending van zijn territoriale wateren.

De EU en Turkije hebben een dialoog gevoerd over vraagstukken van wederzijds belang met betrekking tot de *Westelijke Balkan*. Turkije heeft een aantal initiatieven in de regio ondernomen, zoals tripartiete besprekingen met Servië en Bosnië en Herzegovina. De relatie met Bulgarije blijft positief.

De Turkse **economie** werd zwaar getroffen door de mondiale financiële crisis, maar herstelde snel en vertoont sinds het tweede kwartaal van 2009 weer stevige groei over de hele linie. Via de overheidsbegroting en de centrale bank is de vraag flink gestimuleerd, met name door de begrotings- en monetaire koers aanzienlijk te versoepelen. De sterke groei gaat gepaard met snel oplopende tekorten op de handelsbalans en de lopende rekening, een daling van de werkloosheid (hoewel deze wel hoger is dan voor de crisis) en toenemende inflatiedruk. De strategie voor het afbouwen van de crisismaatregelen richt zich op sterke, aanhoudende en evenwichtige groei. Het ontwerp van de begrotingsnorm is bijna voltooid, waardoor de begrotingsresultaten in de toekomst waarschijnlijk sterk zullen verbeteren. Er is echter vertraging opgetreden in de goedkeuring door het parlement. De resultaten met betrekking tot de structurele hervormingen waren wisselend, maar deze zouden moeten kunnen worden versneld dankzij de verlaging van de reële rente en de versterking van het economische fundament.

Wat betreft de **economische criteria** is Turkije een goed functionerende markteconomie. Het land wordt in staat geacht op de middellange termijn het hoofd te bieden aan de concurrentiedruk en de marktkrachten binnen de Unie, mits het doorgaat met de uitvoering van zijn omvattende structurele hervormingsprogramma.

Tijdens de nasleep van de crisis is de consensus over de beginselen van het economische beleid bewaard gebleven. De crisismaatregelen hebben de achteruitgang van de economie gedempt, hoewel het begrotingstekort en de schuldenlast zijn toegenomen. De crisismaatregelen worden geleidelijk afgebouwd. Het is lastig om deze op tijd, gericht en gecoördineerd af te bouwen om de voordelen van de afgelopen jaren op het gebied van begrotingsconsolidatie en algemene houdbaarheid van de begroting op middellange termijn te maximaliseren en sterke, aanhoudende en evenwichtige groei te bewerkstelligen. De privatisering is vooruitgegaan, zij het langzamer als gevolg van het mondiale economische klimaat. De financiële sector heeft zich opmerkelijk solide getoond dankzij eerdere hervormingen. De investeringen hebben zich goed hersteld en er is enige vooruitgang geboekt wat betreft de opwaardering van het menselijke en fysieke kapitaal van het land. Turkije heeft de handel kunnen diversifiëren door nieuwe afzetmarkten, waardoor de gevolgen van de crisis enigszins werden verzacht. De handel en de economische integratie met de EU bleven sterk.

De externe onevenwichtigheden en financieringsbehoeften zijn echter met het herstel van de groei aanzienlijk toegenomen, hoewel de toegang tot externe financiering zonder problemen verliep. De inflatiedruk is aanzienlijk toegenomen, vooral vanwege druk als gevolg van het energieverbruik en de levendige economische activiteit. Om de kans op een zeepbelscenario te verkleinen moet meer vooruitgang worden geboekt met de transparantie van de begroting, de versterking van het monetaire beleidskader voor het beteugelen van de inflatie en het behoud van de financiële stabiliteit. De werkloosheid is hoger dan voor de crisis en naar verwachting zal deze de komende jaren ook hoog blijven als gevolg van demografische

factoren. Het gebrek aan capaciteit om werkgelegenheid te scheppen hangt duidelijk samen met de discrepantie tussen het aanbod van en de vraag naar vaardigheden op de arbeidsmarkt en de excessieve regulering van de arbeidsmarkt. Er zijn obstakels voor de beëindiging van bedrijfsactiviteiten en de faillissementsprocedures zijn tamelijk omslachtig. De crisis heeft de toegang van het midden- en kleinbedrijf tot financiering verder bemoeilijkt. De rechtsomgeving, met name de gerechtelijke procedures, veroorzaakt nog steeds praktische problemen en obstakels voor een beter ondernemingsklimaat. De huidige marktregulering en het gebrek aan transparantie met betrekking tot staatssteun zijn niet bevorderlijk voor het ondernemingsklimaat. De informele economie vormt nog steeds een groot probleem.

Turkije heeft zijn **vermogen om te voldoen aan de verplichtingen van het lidmaatschap** verder verbeterd. Op de meeste terreinen is vooruitgang geboekt, zij het niet overal even veel. De aanpassing van de wetgeving is vergevorderd op bepaalde gebieden, zoals vrij verkeer van goederen, intellectuele eigendom, kartelbestrijding, energie, ondernemings- en industriebeleid, consumentenbescherming, statistiek, trans-Europese netwerken en wetenschap en onderzoek. De wetgeving met betrekking tot milieu, vennootschapsrecht, overheidsopdrachten, het recht van vestiging en het vrij verrichten van diensten moet verder worden aangepast. De aanpassing van de wetgeving met betrekking tot de douane-unie moet worden voltooid. Een aantal reeds lang bestaande wrijvingen in het handelsverkeer zijn nog niet weggenomen, zoals controles op conformiteitsbeoordelingen, vereisten met betrekking tot in- en uitvoervergunningen, effectieve handhaving van intellectuele-eigendomsrechten, vereisten met betrekking tot de registratie van nieuwe farmaceutische producten en discriminerende behandeling met betrekking tot belastingen. Turkije moet de douane-unie volledig ten uitvoer leggen en een groot aantal obstakels voor EU-producten in het vrije verkeer wegnemen. Op de meeste gebieden is het daarom cruciaal dat Turkije zijn bestuurlijke capaciteit voor de uitvoering van het acquis versterkt.

Wat het *vrije verkeer van goederen* betreft, is de aanpassing van de wetgeving vergevorderd, hoewel in de verslagperiode slechts beperkte vooruitgang is geboekt. Er blijven technische belemmeringen voor de handel bestaan, die een obstakel vormen voor het vrije verkeer van goederen, en er zijn nieuwe barrières opgeworpen. Er is weinig vooruitgang op het gebied van *het vrije verkeer van werknemers*, waarvoor de aanpassing van de wetgeving zich nog in een vroeg stadium bevindt. De aanpassing op het gebied van *het recht van vestiging en het vrij verrichten van diensten* verkeert in een vroeg stadium. Er is zeer beperkte vooruitgang geboekt met betrekking tot de wederzijdse erkenning van beroepskwalificaties. Er is geen vooruitgang te melden op het gebied van diensten en vestiging. Met betrekking tot het *vrije verkeer van kapitaal* is vooruitgang geboekt, met name wat betreft de aanpassing aan het acquis inzake de bestrijding van witwassen. Het wetgevingskader met betrekking tot de financiering van terrorisme is nog niet voltooid. Turkije heeft geen vooruitgang geboekt met betrekking tot kapitaalverkeer, betalingen en betalingssystemen

Enige vooruitgang is te melden op het gebied van *overheidsopdrachten*, met name wat betreft institutionele structuur en bestuurlijke capaciteit. Er moet een strategie worden vastgesteld voor de aanpassing van de wetgeving en Turkije moet zijn wetgeving verder aanpassen aan het acquis, met name wat betreft nutsbedrijven, concessies en publiek-private partnerschappen. Op het gebied van *vennootschapsrecht* is enige vooruitgang geboekt. Het nieuwe wetboek van koophandel is nog niet goedgekeurd. De bestuurlijke capaciteit moet verder worden uitgebreid en het juridische en institutionele kader met betrekking tot audit is nog niet aanwezig. Met betrekking tot de *wetgeving inzake intellectuele eigendom* is de aanpassing relatief vergevorderd. Turkije heeft ingestemd met de instelling van een dialoog over intellectuele-eigendomsrechten met de Commissie, waarmee een belangrijk onderdeel

van de toetredingsonderhandelingen wordt aangepakt. De noodzakelijke wetgeving inzake intellectuele-eigendomsrechten en strafrechtelijke sancties met een afschrikwekkende werking moet echter nog worden aangenomen. De coördinatie en samenwerking met betrekking tot de behoeften inzake intellectuele-eigendomsrechten moeten worden verbeterd.

Met betrekking tot het *mededingingsbeleid* is de wetgeving inzake kartelbestrijding in hoge mate aangepast. Turkije past de mededingingsregels effectief toe. De goedkeuring van een wet inzake staatssteun, waarbij een toezichthoudende autoriteit wordt opgericht, is een belangrijke stap in de goede richting. Deze toezichthoudende autoriteit moet nu zo snel mogelijk operationeel worden.

Er is enige vooruitgang geboekt met betrekking tot *financiële dienstverlening*, aangezien de toezichthoudende autoriteiten verdere prudentiële maatregelen hebben ingevoerd. Over de hele linie bezien is de wetgeving gedeeltelijk aangepast aan het acquis. Met betrekking tot de *informatiemaatschappij en de media* heeft de regelgevende instantie voor de telecommunicatiesector hard gewerkt aan de uitvoeringsregels op het gebied van elektronische communicatie en informatietechnologie. Met betrekking tot audiovisueel beleid is enige vooruitgang geboekt. De ontwikkeling van de markt wordt echter nog steeds op verschillende punten belemmerd. De wetgeving inzake elektronische communicatie, diensten met betrekking tot de informatiemaatschappij en audiovisueel beleid moet nog verder worden aangepast.

Er is enige vooruitgang geboekt met betrekking tot *landbouw en plattelandontwikkeling*. Het landbouwsteunbeleid is nog maar weinig opgeschoven in de richting van het gemeenschappelijk landbouwbeleid van de EU. Er is een begin gemaakt met de ontwikkeling van een geïntegreerd beheers- en controlesysteem. Turkije heeft de technische belemmeringen voor de handel in producten van runderen echter nog niet volledig verholpen. Ook de vertraging bij de accreditatie van de Ipar-structuren is een tekortkoming. Er moet nog vooruitgang worden geboekt met betrekking tot landbouwstatistiek, het informatienet voor de landbouwbedrijfsboekhoudingen, kwaliteitsbeleid en biologische landbouw. Er is vooruitgang geboekt met betrekking tot *voedselveiligheid, veterinaire en fytosanitaire beleid*, met name door de goedkeuring van belangrijke kaderwetgeving. Met de nieuwe strategie voor de aanpassing van de wetgeving moet de overname en uitvoering van het acquis op dit terrein gemakkelijker worden. Wat betreft de *visserij* is enige vooruitgang geboekt met betrekking tot beheer, inspectie en controle van de visbestanden en de vissersvloot en de uitvoering van internationale overeenkomsten. Er moet verdere vooruitgang worden geboekt met de aanpassing van de wetgeving, de administratieve structuren, het marktbeleid, structurele maatregelen en staatssteun.

Er is enige vooruitgang geboekt wat betreft de aanpassing van de wetgeving in de *vervoerssector*. De aanpassing van de wetgeving inzake weg-, lucht- en zeevervoer is vergevorderd. Er is geen vooruitgang geboekt wat betreft de openstelling van de spoorwegen en veiligheid. Het gebrek aan communicatie tussen de luchtverkeersleiding in Turkije en die in de Republiek Cyprus blijft een ernstig probleem voor de veiligheid van het luchtverkeer. Wat betreft het zeevervoer is geen vooruitgang geboekt met betrekking tot de toetreding tot internationale verdragen. De administratieve en uitvoerende capaciteit blijft beperkt.

In de *energiesector* is goede vooruitgang geboekt met betrekking tot de aanpassing van de wetgeving inzake elektriciteit, duurzame energie, energiezuinigheid en de continuïteit van de energievoorziening. Verdere inspanningen zijn noodzakelijk op het gebied van aardgas, kernenergie, nucleaire veiligheid, stralingsbescherming en staatssteun.

Met de aanpassing van de wetgeving op het gebied van *belastingen* is enige vooruitgang geboekt, met name wat betreft het afschaffen van discriminerende praktijken met betrekking tot tabak. De verhogingen van de accijns op alcoholhoudende dranken zijn echter in strijd met het actieplan dat met de Commissie was overeengekomen en dat moet worden uitgevoerd om verdere vooruitgang in de toetredingsonderhandelingen te kunnen boeken. De inspanningen om de belastingdienst te versterken, de informele economie te bestrijden en vrijwillige vervulling van verplichtingen door belastingbetalers te stimuleren, zijn voortgezet. Er is nauwelijks enige vooruitgang geboekt met betrekking tot directe en indirecte belastingen.

De voorbereidingen met betrekking tot het *economische en monetaire beleid* liggen goed op schema. Er moeten verdere inspanningen worden geleverd met betrekking tot de aanpassing van de wetgeving, met name wat betreft de volledige onafhankelijkheid van de centrale bank en het verbod op geprivilegieerde toegang van de overheid tot financiële instellingen.

Er is goede vooruitgang geboekt op het gebied van *statistiek*, waarvoor de aanpassing van de wetgeving in het algemeen vergevorderd is. TurkStat heeft de coördinatie van het statistische systeem verder verbeterd. Er is goede vooruitgang geboekt met betrekking tot het handelsregister en sectorale statistieken. Op het gebied van de nationale rekeningen en landbouwstatistieken moet de wetgeving verder worden aangepast.

Turkije heeft enige vooruitgang geboekt met betrekking tot de aanpassing van de wetgeving inzake *sociaal beleid en werkgelegenheid*. Met de grondwetswijzigingen is de sociale dialoog in de publieke sector aanzienlijk verbeterd en is de weg vrijgemaakt voor positieve discriminatie van vrouwen, kinderen, ouderen en personen met een handicap. Over het algemeen is de aanpassing aan het acquis nog beperkt en de bestuurlijke capaciteit moet worden uitgebreid. De hervorming met het oog op volledige vakbondsrechten overeenkomstig EU-normen en ILO-verdragen is nog steeds niet goedgekeurd. Er zijn een aantal punten van zorg met betrekking tot zwartwerken, de lage arbeidsparticipatie van vrouwen en de eerbiediging van de wetgeving op het gebied van gezondheid en veiligheid. Ook ontbreekt een algemeen beleidskader voor armoedebestrijding.

Er is verdere vooruitgang geboekt wat betreft het *ondernemings- en industriebeleid*, waarvoor de wetgeving voldoende is aangepast. De vooruitgang betreft de strategie en het actieplan voor de industrie, betere beschikbaarheid van beleidsinstrumenten en de goedkeuring van sectorale strategieën en draaiboeken. Er is beperkte vooruitgang geboekt met betrekking tot het ondernemingsklimaat en de inspanningen op het gebied van toezicht en evaluatie zijn voortgezet.

Inzake *trans-Europese netwerken* is vooruitgang geboekt. Turkije is met name vergevorderd in de onderhandelingen over het toekomstige trans-Europese vervoersnetwerk. Er kan enige vooruitgang worden gemeld met betrekking tot energienetwerken.

Er is vooruitgang geboekt, zij het wisselende, op het gebied van het *regionale beleid en de coördinatie van de structuurinstrumenten*. Het wetgevings- en institutionele kader voor de tenuitvoerlegging van de IPA-afdelingen III en IV is afgerond. Plaatselijke en regionale belanghebbenden worden beter betrokken bij de voorbereiding van de projecten. Op nationaal niveau moet de bestuurlijke capaciteit van de instellingen die betrokken zijn bij de tenuitvoerlegging van de pretoetredingsfondsen nog verder worden verbeterd, zodat deze efficiënter worden benut en Turkije ook wordt voorbereid op het beheer van structuurfondsen.

Over het algemeen is vooruitgang geboekt wat betreft het *justitiële stelsel*. De goedkeuring van de grondwetswijzingen over de samenstelling van de hoge raad van rechters en openbaar aanklagers is een positieve ontwikkeling, evenals de beperking van de bevoegdheid van militaire rechtbanken. Tijdens het opstellen en goedkeuren van de uitvoeringswetgeving moet een effectieve dialoog worden gevoerd met alle betrokkenen en het maatschappelijk middenveld in brede zin. Het is cruciaal dat deze hervormingen worden uitgevoerd naar Europese normen. Er is vooruitgang geboekt wat betreft de ontwikkeling van een brede strategie en een actieplan inzake *corruptiebestrijding*, evenals met de ontwikkeling van een orgaan dat toezicht moet houden op de uitvoering hiervan. Effectieve tenuitvoerlegging is echter noodzakelijk en Turkije moet resultaten boeken met betrekking tot onderzoeken, vervolging en veroordelingen in corruptiezaken.

Er is vooruitgang geboekt, zij het wisselende, op het gebied van *justitie, vrijheid en veiligheid*. Er is aanzienlijke vooruitgang geboekt in de laatste fase van de onderhandelingen over een overnameovereenkomst tussen de EU en Turkije. Er moeten heldere institutionele regelingen en voldoende middelen komen op het gebied van migratie en asiel. Enige vooruitgang kan worden gemeld wat betreft drugs en douanesamenwerking. Er is beperkte vooruitgang geboekt op het gebied van de buitengrenzen, Schengen, de georganiseerde misdaad en terrorisme. Er is weinig vooruitgang te melden wat betreft het visumbeleid. Er is geen vooruitgang geboekt met betrekking tot justitiële samenwerking in straf- en civielrechtelijke zaken. In het algemeen moeten op korte termijn wetgevingsvoorstellen worden aangenomen en ondertekende internationale verdragen worden geratificeerd.

Turkije is goed gevorderd op het gebied van *onderzoek en wetenschap* en er is goede vooruitgang geboekt met betrekking tot de integratie in de Europese onderzoeksruimte. Over het algemeen verbeteren de participatie en de resultaten van Turkije met betrekking tot de kaderprogramma's. Verdere inspanningen zijn noodzakelijk om deze gedurende de rest van het zevende kaderprogramma voor onderzoek en technologische ontwikkeling op peil te houden.

Op het gebied van *cultuur* en met name *onderwijs* is enige vooruitgang geboekt. De totale inschrijvingsgraad is blijven stijgen en de discrepantie tussen jongens en meisjes is licht afgenomen. De prestaties ten opzichte van de Europese criteria zijn verder verbeterd. Er is enige vooruitgang geboekt met betrekking tot cultuur, maar niet wat betreft de aanpassing van de wetgeving.

De wetgeving op het gebied van *milieu* is verder aangepast. Turkije heeft goede vooruitgang geboekt met betrekking tot afvalbeheer en enige vooruitgang met betrekking tot horizontale wetgeving, lucht- en waterkwaliteit, industriële vervuiling, chemische stoffen en bestuurlijke capaciteit. Er is echter maar weinig vooruitgang geboekt met betrekking tot klimaatverandering en geen vooruitgang met betrekking tot natuurbescherming. De bestuurlijke capaciteit is verbeterd door de instelling van coördinatiemechanismen. De investeringen moeten worden opgevoerd.

De wetgeving op het gebied van *consumentenbescherming en volksgezondheid* is verder aangepast, maar de bestuurlijke capaciteit moet worden versterkt. Er moeten meer inspanningen worden gedaan met betrekking tot consumentenbescherming door consumentenorganisaties te versterken en ervoor te zorgen dat de consument daadwerkelijk wordt beschermd. De coördinatie en samenwerking tussen de betrokkenen blijven zwak. Er is goede vooruitgang geboekt wat betreft de aanpassing van de wetgeving inzake de volksgezondheid. De handhaving blijft echter zwak.

Op het gebied van *douane* is de aanpassing gevorderd, zowel wat wetgeving als wat bestuurlijke capaciteit betreft. De belastingvrije winkels aan de landsgrenzen en de informatie die importeurs van producten in het vrije verkeer vóór inklaring moeten verstrekken over de oorsprong, zijn in strijd met het acquis. De wetgeving inzake vrije zones, toezicht en tariefcontingenten moet nog worden aangepast. Verdere inspanningen zijn noodzakelijk om de op risicoanalyse gebaseerde controles te verbeteren en de procedures te vereenvoudigen, teneinde de wettige handel te vergemakkelijken en de fysieke controles te beperken. De verbintenissen met betrekking tot het effectief handhaven van intellectuele-eigendomsrechten en het bestrijden van namaakgoederen moeten worden nagekomen.

Op het gebied van de *buitenlandse betrekkingen* heeft Turkije een hoge mate van aanpassing van de wetgeving bereikt. Op veel terreinen moeten er echter nog taken worden uitgevoerd, met name wat betreft het geografische toepassingsgebied van het algemene preferentiestelsel.

Het *gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid* is verder aangepast aan dat van de EU. Turkije streeft naar dialoog en overleg met de EU over vraagstukken met betrekking tot het buitenlands beleid. Het standpunt van Turkije in de VN-Veiligheidsraad inzake aanvullende sancties tegen Iran stemde niet overeen met dat van de EU. Turkije heeft zich ingespannen om de betrekkingen met buurlanden als Irak (en de regionale Koerdische regering) en Syrië te verbeteren. De betrekkingen met Israël zijn aanzienlijk verslechterd na het incident met de Gazavloot. De protocollen om de betrekkingen met Armenië te normaliseren zijn nog niet geratificeerd.

Turkije levert een substantiële bijdrage aan het Europees veiligheids- en defensiebeleid (EVDB) en streeft naar sterkere betrokkenheid bij de activiteiten in dat verband. De kwestie in verband met de samenwerking tussen de EU en de NAVO buiten het Berlijn Plus-pakket, waarbij alle EU-lidstaten zijn betrokken, moet nog worden opgelost. Turkije heeft zich niet op één lijn geplaatst met het EU-standpunt inzake het lidmaatschap van het Wassenaar Arrangement.

Beperkte vooruitgang kan worden gemeld op het gebied van *financiële controle*, waar de aanpassing al vrij ver is gevorderd. De uitvoeringswetgeving voor de wet inzake intern financieel beheer en controle bij de overheid is aanwezig, maar het beleidsdocument en het actieplan inzake de interne controle op overheidsfinanciën moeten worden herzien. De nieuwe wet inzake de Turkse rekenkamer, waarmee de regeling voor externe audits in overeenstemming wordt gebracht met de internationale normen, is nog niet goedgekeurd. De Turkse structuren voor fraudebestrijding vormen nog geen operationeel netwerk. Er moeten permanente structuren worden ingesteld voor overleg met de Commissie over de bescherming van de euro tegen namaak. De aanpassing aan de grondbeginselen en de instellingen van het acquis op het gebied van *financiële en budgettaire bepalingen* is goed gevorderd, maar de voorbereidingen inzake de eigen middelen verkeren nog in een vroeg stadium.

IJsland

Het eerste voortgangsverslag over IJsland bevestigt de beoordeling van het advies van de Commissie van februari 2010 dat IJsland aan de politieke criteria voldoet. IJsland is een goed functionerende democratie met sterke instellingen en een diepgewortelde traditie van representatieve democratie. Het rechtsstelsel is stevig gevestigd en justitie functioneert op een hoog niveau. Met betrekking tot mensenrechten en de bescherming van minderheden waarborgt IJsland de grondrechten en werkt goed samen met de internationale mechanismen voor de bescherming van de mensenrechten.

In het advies werden echter ook enkele tekortkomingen gesignaleerd. Dit verslag bevestigt dat IJsland een aantal maatregelen heeft getroffen om deze te verhelpen.

Wat betreft de **politieke criteria** is de coalitieregering gedurende de verslagperiode stabiel gebleven ondanks de moeilijke economische omstandigheden en de meningsverschillen onder politici en bevolking over de toetreding tot de EU. Aan het einde van de verslagperiode was de steun voor het toetredingsproces echter toegenomen en was de meerderheid vóór het voeren van toetredingsonderhandelingen.

Er is enige vooruitgang geboekt wat betreft het aanwijzen van degenen die verantwoordelijk zijn voor de instorting van het IJslandse bancaire stelsel en het aanpakken van de politieke en bestuurlijke gevolgen daarvan. Dit kenmerkt in hoge mate het functioneren van de democratische instellingen van IJsland. Het in april 2010 gepubliceerde verslag van de onafhankelijke bijzondere onderzoekscommissie leidde tot een aantal aanbevelingen om het financiële systeem te stabiliseren en het toezicht te vergroten. Parallel daaraan is de bijzonder openbaar aanklager verdergegaan met een aantal onderzoeken in de nasleep van de financiële crisis.

Er is goede vooruitgang geboekt wat betreft de verbetering van het wettelijk kader inzake belangenconflicten en de financiering van politieke partijen. De wet inzake de rechterlijke macht is gewijzigd wat betreft de regels voor de benoeming van rechters, teneinde de onafhankelijkheid van de *rechterlijke macht* verder te versterken. Er wordt gewerkt aan de uitvoering van de aanbevelingen van de bijzondere onderzoekscommissie, het gewijzigde kader inzake belangenconflicten en de nieuwe procedures voor de benoeming van rechters. Het effect van deze maatregelen zal in een later stadium moeten worden onderzocht.

Regering en *parlement* functioneren beide goed. De regering heeft verdere maatregelen getroffen om het *openbaar bestuur* verder te versterken. De onderhandelingscomités die het toetredingsproces coördineren, functioneren goed.

Het kaderverdrag betreffende de bescherming van nationale minderheden van de Raad van Europa moet nog worden geratificeerd.

De IJslandse **economie** verkeert in een lange, diepe recessie en de vooruitzichten op zelfs een licht herstel zijn nog onzeker. De werkloosheid is toegenomen en de overheidsfinanciën zijn duidelijk verslechterd door een toename van het begrotingstekort en een aanzienlijke stijging van de reeds hoge staatsschuld. Aan de andere kant is de inflatie gestaag afgenomen. De prudentiële macro-economische beleidsmix richt zich op stabilisatie van de wisselkoers en consolidatie van de begroting. De belangrijkste problemen zijn het feit dat de financiële sector nog steeds niet goed functioneert, de particuliere sector met onevenwichtige jaarbalansen kampt en de buitenlandse schuld nog steeds zeer hoog is. Het IMF-programma ligt goed op schema.

Wat de **economische criteria** betreft, kan IJsland worden beschouwd als een goed functionerende markteconomie. De zwakheid van de financiële sector en de beperkingen op het kapitaalverkeer vormen echter nog steeds een hinderpaal voor de efficiënte toewijzing van middelen. IJsland zou de concurrentiedruk en de marktkrachten binnen de Unie op de middellange termijn opnieuw het hoofd moeten kunnen bieden, mits de bestaande structurele zwakke punten verder worden aangepakt door middel van passend macro-economisch beleid en structurele hervormingen.

In het algemeen is met het macro-economische beleid adequaat gereageerd en is de stabiliteit vergroot, hoewel de vooruitzichten op spoedige hervatting van de economische groei nog onzeker zijn. De begrotingsconsolidatie werd voortgezet. Het begrotingstekort begint af te nemen en de staatsschuld is geherstructureerd om het schuldprofiel te verbeteren en wisselkoersrisico's te beperken. De inflatie is gedaald en de rentevoeten in verband met belangrijke beleidsterreinen zijn geleidelijk verlaagd. Dankzij een hoger handelsoverschot is de IJslandse munt licht gerevalueerd. De buitenlandse deviezenvoorraad is toegenomen, hoewel dit vooral te wijten was aan officiële externe financiering. De arbeidsmarkt is flexibel gebleven en de participatiegraad bleef relatief hoog. Het land beschikt over een goede basisinfrastructuur, veel natuurlijke rijkdommen en een goed opgeleide bevolking.

De economie kampt echter nog met de gevolgen van de financiële crisis. De overheid moet flink snoeien in haar uitgaven en wordt geconfronteerd met aanzienlijke voorwaardelijke verplichtingen als gevolg van de problemen in de financiële sector. De staatsschuld bedraagt bijna 90% van het bbp. Ondanks aanpassingen van de reële lonen is de werkloosheid sterk gestegen. De wederopbouw van de bancaire sector is voortgezet, maar de kwaliteit van de activa is nog steeds laag, waardoor banken minder goed in staat zijn om de economie te financieren. De onevenwichtige jaarbalansen van de particuliere sector vormen een bedreiging voor de financiële stabiliteit. Door de uitspraken van de Hoge Raad waarbij op buitenlandse deviezen geïndexeerde leningen onwettig zijn verklaard, is daarnaast onzekerheid ontstaan, met name over de behandeling van leningen aan het bedrijfsleven. De financiële situatie van de IJslandse banken zou daardoor nog verder kunnen worden uitgehold doordat zij deze lasten op zich moeten nemen in plaats van de debiteuren. De herstructurering van de schuld van het bedrijfsleven is geleidelijk gevorderd en door de schuldenlast is de ruimte voor nieuwe investeringen beperkt, wat het herstel tegenhoudt. De investeringen in grote infrastructuurprojecten staan momenteel onder druk door de politieke discussie en het gebrek aan financiering. Het ondernemingsklimaat wordt nog steeds belemmerd door kapitaalrestricties, de relatief hoge rente en de moeilijke toegang tot financiering, vooral voor het midden- en kleinbedrijf.

In het eerste voortgangsverslag werd het **vermogen** beoordeeld van IJsland **om de verplichtingen van het lidmaatschap te vervullen** op basis van de deelname aan de Europese Economische Ruimte (EER) en rekening houdend met de vrijstellingen in het kader daarvan. In het algemeen is IJsland goed voorbereid op de verplichtingen met betrekking tot het acquis, vooral door de deelname aan de Europese Economische Ruimte.

De kwestie-Icesave is nog niet opgelost. In maart 2010 vond een referendum plaats over het voorstel tot goedkeuring van een staatsgarantie voor de door de regeringen van het Verenigd Koninkrijk en Nederland betaalde voorschotten ter compensatie van hun onderdanen met een Icesave-spaarrekening en het wetsvoorstel is verworpen. De Toezichthoudende Autoriteit van de EVA heeft de IJslandse regering in mei 2010 een schriftelijke aanmaning gezonden waarmee een inbreukprocedure tegen IJsland werd ingeleid omdat IJsland niet in overeenstemming met de Richtlijn Depositogarantiestelsels handelde door de spaarders uit Nederland en het Verenigd Koninkrijk geen minimumgarantie te bieden. De Europese Commissie deelt de juridische analyse van de Toezichthoudende Autoriteit van de EVA. De onderhandelingen tussen de vertegenwoordigers van de drie regeringen hebben tot dusver geen resultaat opgeleverd.

De voorbereidingen op de verplichtingen van het lidmaatschap op de middellange termijn zijn voortgezet, zowel op terreinen die gedeeltelijk onder de EER vallen als op terreinen die daar niet onder vallen. De wetgeving van IJsland is over het algemeen aangepast en een aanzienlijk

deel van het acquis op EER-terreinen wordt toegepast, zoals het vrije verkeer van goederen, het vrije verkeer van werknemers, het recht van vestiging, het vrij verrichten van diensten, het vrije verkeer van kapitaal, overheidsopdrachten, vennootschapsrecht, intellectuele-eigendomsrechten, mededinging, financiële diensten en informatiemaatschappij en media.

Er moeten echter verdere inspanningen worden geleverd om de wetgeving aan het acquis aan te passen, met name op terreinen die niet onder de EER vallen en om de tenuitvoerlegging te waarborgen en de naleving moet worden voortgezet. Aan de volgende terreinen moet waarschijnlijk flink worden gewerkt tijdens het toetredingsproces: financiële dienstverlening, landbouw en plattelandsontwikkeling, visserij, vrij verkeer van kapitaal en milieu.

De inspanningen van de regering om de gevolgen van de economische en financiële crisis aan te pakken hebben geleid tot aanzienlijke bezuinigingen. Er moeten voldoende middelen beschikbaar blijven voor de noodzakelijke voorbereidingen in verband met het toetredingsproces.

IJsland voldoet grotendeels aan het acquis met betrekking tot het *vrije verkeer van goederen*. Sommige elementen met betrekking tot horizontale maatregelen en productwetgeving onder de oude aanpak zijn echter nog niet compleet.

Voldoende aanpassing is bereikt op het gebied van het *vrije verkeer van werknemers*. De voorbereidingen voor de coördinatie van de socialezekerheidsstelsels moeten nog worden voltooid. De wetgeving inzake het *recht van vestiging en het vrij verrichten van diensten* is grotendeels in overeenstemming met het acquis, behalve wat betreft de richtlijnen inzake dienstverlening en postdiensten.

IJsland past het acquis inzake het *vrije verkeer van kapitaal* toe, met enkele uitzonderingen. In nauwe samenwerking met het IMF hebben de IJslandse autoriteiten beloofd de beperkingen op het kapitaalverkeer en de betalingen geleidelijk af te schaffen. Desalniettemin zijn de beperkingen op de kapitaalstroom intussen verlengd tot augustus 2011 en is het maximum dat reizigers aan buitenlandse deviezen kunnen kopen, verlaagd. Er zijn nog aanzienlijke en aanhoudende inspanningen nodig om de resterende beperkingen op het kapitaalverkeer op te heffen, onder meer wat betreft buitenlandse investeringen in de visserij.

IJsland heeft het grootste deel van het acquis inzake *overheidsopdrachten* ten uitvoer gelegd en in het algemeen is de aanpassing zeer vergevorderd. De bestuurlijke capaciteit moet echter verder worden uitgebreid zodat het beleid inzake overheidsopdrachten adequaat ten uitvoer kan worden gelegd.

Op het gebied van het *vennootschapsrecht* is goede vooruitgang geboekt, maar de wetgeving inzake boekhoudkundige normen is nog niet volledig aangepast. IJsland voldoet grotendeels aan het acquis inzake *intellectuele-eigendomsrechten*, maar een breed handhavingsbeleid ontbreekt voorsnog.

De wetgeving inzake *mededinging* is grotendeels aangepast aan het acquis en de relevante administratieve structuren zijn aanwezig. De staatssteunmaatregelen als reactie op de financiële crisis moeten nog worden beoordeeld.

Het acquis inzake *financiële dienstverlening* moet volledig ten uitvoer worden gelegd en het toezichthoudende kader moet worden versterkt. Op sommige belangrijke terreinen, zoals de markten voor verzekeringen en effecten, is de tenuitvoerlegging niet volledig.

Op het gebied van de *informatiemaatschappij en de media* is de aanpassing van de wetgeving vereenvoudigd en wordt een aanzienlijk deel van het acquis toegepast. De bepalingen van de hervorming van de telecommunicatiesector, de richtlijn inzake audiovisuele mediadiensten en het beleid met betrekking tot de recent goedgekeurde Europese digitale agenda moeten echter nog ten uitvoer worden gelegd.

De voorbereidingen op het gebied van *landbouw en plattelandontwikkeling* zijn nog niet van start gegaan. Er moeten nog structuren worden opgezet in verband met administratieve veranderingen, met name een betaalorgaan en een geïntegreerd beheers- en controlesysteem die overeenkomen met de EU-normen.

Er is enige vooruitgang geboekt met betrekking tot *voedselveiligheid en veterinaire en fytosanitaire beleid*, met name wat betreft de overname van wetgeving inzake de algemene voedselveiligheid. De capaciteit van de administratie en de laboratoria moet echter worden versterkt. Er bestaan nog steeds aanzienlijke verschillen met het EU-systeem wat betreft het hygiënepakket, producten voor gewasbescherming, nieuwe voedingsmiddelen en genetisch gemodificeerde voedingsmiddelen.

Er kunnen geen nieuwe ontwikkelingen worden gemeld met betrekking tot de aanpassing van de wetgeving aan het gemeenschappelijke *visserijbeleid* van de EU. Bijzondere aandacht moet worden besteed aan het acquis van de interne markt inzake het recht van vestiging, het vrij verrichten van diensten en het vrije verkeer van kapitaal met betrekking tot de visserij en de visverwerkende industrie, waar de geldende bepalingen niet in overeenstemming zijn met het acquis. Er zijn nog geen mechanismen opgezet voor de uitvoering van en controle op communautaire steunmaatregelen.

Op het gebied van *vervoer* zijn nog steeds beperkingen van kracht op buitenlandse investeringen in lucht- en zeevervoer. Op het gebied van *energie* is de aanpassing van de wetgeving vereenvoudigd en wordt een aanzienlijk deel van het acquis toegepast. Wat betreft olievoorraden, onafhankelijkheid van de regelgevende autoriteit en energie-efficiëntie is de aanpassing van de wetgeving redelijk gevorderd.

Op het gebied van de *belastingwetgeving* zijn geen ontwikkelingen te melden. IJsland beschikt reeds over voldoende bestuurlijke capaciteit. Er moeten echter nog verbindingkantoren worden opgericht en de IT-systemen moeten op elkaar worden aangesloten.

IJsland voldoet reeds in grote mate aan het acquis inzake *economisch en monetair beleid*. Er zijn echter nog verschillende tekortkomingen, met name wat betreft de volledige onafhankelijkheid van de centrale bank en het verbod op monetaire financiering van de overheidssector.

Op het gebied van *statistiek* moet de beschikbaarheid van statistische gegevens volgens Europese methoden worden verbeterd, met name macro-economische statistieken en statistieken over het bedrijfsleven en de landbouw. Het is niet zeker dat geplande grote statistische operaties, zoals de landbouwstructurenquête en de volks- en woningtelling, kunnen worden uitgevoerd, aangezien de personele en financiële middelen opnieuw zijn beperkt.

IJsland voert reeds aanzienlijke delen uit van het acquis inzake *sociaal beleid en werkgelegenheid*, maar er moet nog een alomvattende werkgelegenheidsstrategie worden opgesteld.

Tegen de moeilijke economische achtergrond liggen de voorbereidingen op het gebied van het ondernemings- en industriebeleid goed op schema. De toegang tot financiering voor het midden- en kleinbedrijf is nog wel een probleem. De aanpassing aan de Europese normen inzake *trans-Europese netwerken* is groot.

Wat betreft het *regionale beleid en de coördinatie van de structuurinstrumenten* bevinden de voorbereidingen van IJsland op de uitvoering van de instrumenten voor het cohesiebeleid zich in een vroeg stadium. Er moet een passende behoeftenevaluatie worden uitgevoerd, inclusief het identificeren van de instellingen die verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van het cohesiebeleid.

De *justitie* in IJsland functioneert op een hoog niveau en de *grondrechten* worden goed beschermd. IJsland heeft enkele maatregelen getroffen om de in het advies van februari 2010 geconstateerde tekortkomingen aan te pakken, met name wat betreft de procedures voor de benoeming van rechters en belangenconflicten. De uitvoering van deze aanbevelingen moet echter nog nader worden beoordeeld. De wetgeving inzake burgerrechten en gegevensbescherming is nog niet in overeenstemming met het acquis.

IJsland past de Schengen-akkoorden toe en de wetgeving inzake justitie, vrijheid en veiligheid is in hoge mate aangepast aan het acquis. Op sommige terreinen moet de wetgeving nog volledig in overeenstemming worden gebracht met het acquis en moeten relevante internationale instrumenten worden ondertekend of geratificeerd.

Op het gebied van *onderzoek* is IJsland goed gevorderd in de voorbereidingen op toetreding tot de EU en integratie in de Europese onderzoeksruimte. Op het gebied van *onderwijs en cultuur* is de overeenstemming met de Europese normen groot. IJsland is actief blijven deelnemen aan de open coördinatiemethoden op het gebied van onderwijs en aan EU-programma's als Een leven lang leren, Jeugd in actie en Erasmus Mundus.

Het *milieubeleid* van IJsland is vanwege de EER-Overeenkomst grotendeels in overeenstemming met het acquis en er is verdere vooruitgang geboekt met betrekking tot de luchtkwaliteit en duurzame ontwikkeling. De overeenstemming is echter nog niet volledig met betrekking tot klimaatverandering en natuurbescherming, met name wat betreft de bescherming van walvissen, zeehonden en vogels en het behoud van natuurlijke habitats en wilde flora en fauna. Belangrijke multilaterale milieuverdragen moeten nog worden geratificeerd.

IJsland heeft een aanzienlijk deel van het acquis op het gebied van de bescherming van *consumentenbescherming en volksgezondheid* reeds uitgevoerd. De overname van nieuw acquis op het gebied van consumentenbescherming moet echter nog worden voltooid en de verwerking van RAPEX-kennisgevingen moet verder worden gestroomlijnd.

De *douanewetgeving* van IJsland is grotendeels in overeenstemming met het acquis. De wetgeving en praktijken inzake belastingvrije producten moeten echter nog aanzienlijk verder worden aangepast. Er moet worden gezorgd voor interconnectie met de IT-systemen van de EU.

Enige vooruitgang is te melden op het gebied van de *buitenlandse betrekkingen*. IJsland is begonnen te inventariseren welke van zijn internationale overeenkomsten moeten worden gewijzigd of opgezegd. Ook zijn de voorbereidingen gestart met betrekking tot het gemeenschappelijke handelsbeleid van de EU. Er moeten maatregelen worden getroffen om ervoor te zorgen dat de officiële ontwikkelingshulp niet verder daalt. Op het gebied van het *buitenlandse beleid en het veiligheids- en defensiebeleid* heeft IJsland goede vorderingen gemaakt en is de wetgeving in het algemeen goed aangepast.

Wat betreft *financiële controle* moet worden geëvalueerd welke lacunes er zijn met betrekking tot financiële beheers- en controlesystemen en interne en externe audit in het licht van de internationaal aanvaarde normen die in de EU worden toegepast. De voorbereidingen met betrekking tot de bescherming van de financiële belangen van de EU moeten worden opgevoerd. Er is enige vooruitgang geboekt op het gebied van *financiële en budgettaire bepalingen* aangezien IJsland heeft geïnventariseerd op welke punten de wetgeving moet worden aangepast aan het acquis.